

**ANTAKYA KENTİNİN ÖZGÜNLÜĞÜ VE GÜNÜMÜZ KORUMA
SORUNLARININ ANTAKYA KENTSEL SİT ALANINDA
İRDELENMESİ**

Ceyda ÖMEROĞLU

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TEMMUZ 2006
ANKARA**

**ANTAKYA KENTİNİN ÖZGÜNLÜĞÜ VE GÜNÜMÜZ KORUMA
SORUNLARININ ANTAKYA KENTSEL SİT ALANINDA
İRDELENMESİ**

Ceyda ÖMEROĞLU

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TEMMUZ 2006
ANKARA**

Ceyda ÖMEROĞLU tarafından hazırlanan ANTAKYA KENTİNİN ÖZGÜNLÜĞÜ VE GÜNÜMÜZ KORUMA SORUNLARININ ANTAKYA KENTSEL SİT ALANINDA İRDELENMESİ adlı bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Yard. Doç. Dr. Nuray BAYRAKTAR
Tez Yöneticisi

Bu çalışma, jürimiz tarafından Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalında Yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Feral EKE

Üye : Doç. Dr. Gediz URAK

Üye : Yard. Doç. Dr. Nuray BAYRAKTAR

Üye : Öğr. Gör. Dr. Nimet ÖZGÖNÜL

Üye : Öğr. Gör. Dr. Nurçin ÇELİK

Tarih : 22.06.2006

Bu tez, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygundur.

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Ceyda ÖMEROĞLU

**ANTAKYA KENTİNİN ÖZGÜNLÜĞÜ VE GÜNÜMÜZ KORUMA
SORUNLARININ ANTAKYA KENTSEL SİT ALANINDA İRDELENMESİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

Ceyda ÖMEROĞLU

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Temmuz 2006**

ÖZET

Bu çalışma Antakya kentsel sit alanındaki koruma sorunlarının, tarihsel kültürün gelecek nesillere aktarılması ile ilgili çalışmaların yetersizliklerinin saptanması amacıyla gerçekleştirilmiştir. 1975 yılında koruma altına alınan Antakya kentsel sit alanındaki konut dokusunun gittikçe yıpranması, var olan koruma amaçlı imar planına rağmen kontrol mekanizmasının plana aykırı uygulamalarda bulunması, kullanıcıların değişim istemleri ile oluşan yoğun tahribatın tespiti amacıyla yapılan çalışmada aynı zamanda Türkiye’de koruma sürecinde yaşanan sorunlar değerlendirilmiştir. Çalışma, Antakya kentinin sahip olduğu sosyal, kültürel, dini ve ticari mekanları ve çok kültürlü toplumsal yapısıyla oluşan özgünlüğünü vurgulamakta; kentin bugünkü tahrip edilmiş halinden uzaklaşarak, etkin bir yaşam alanı haline gelmesini önermektedir.

Bilim Kodu : 801.1.085
Anahtar Kelimeler : Antakya, Antakya Kentsel Sit Alanı, Koruma
Sayfa Adedi : 197
Tez Yöneticisi : Yard. Doç. Dr. Nuray BAYRAKTAR

**ORIGINALITY OF THE ANTAKYA CITY AND EXAMINING TODAY'S
PROBLEMS OF THE CONSERVATION IN THE ANTAKYA CITY URBAN
SITE**

(M. Sc. Thesis)

Ceyda ÖMEROĞLU

**GAZİ UNIVERSITY
INSTITUTE OF SCIENCE AND TECHNOLOGY
July 2006**

ABSTRACT

This study has made real with the aim of transferring problems of the Antakya city urban area and the historical culture to the next generation. The other aims of this study are; fraying of the residence areas, which is registered in 1975, gradually, the uncontrolled practice of the control system in spite of the conservation plan, the fixing of the intensive destruction which is existed by the users changing offers. At the same time the problems of the conserving duration in Turkey are evaluated. This study, which has realized in the urban area, emphasizes the social, cultural, religious and trade places of Antakya and, the originality of its multi-cultural social structure by moving away from today's destroyed condition and offers to be an active and sustainable area.

**Science Code : 801.1.085
Key Words : Antakya, Urban Site, Conservation,
Pages : 197
Thesis Director : Assist. Prof. Dr. Nuray BAYRAKTAR**

TEŞEKKÜR

Araştırmamın tüm aşamalarında danışmanlık yaparak tezi yönlendiren, ilgisini ve desteğini hiç eksik etmeyen hocam Yard. Doç. Dr. Nuray BAYRAKTAR'a, zengin fotoğraf arşivinden yararlandığım İnşaat Mühendisi Recep BAYRAMOĞLU'na, çalışmam boyunca büyük sabır ve anlayış gösteren işyerim İSDEMİR A.Ş.'deki Mimari Proje Koordinatörü Ferit ŞENDUR'a, Baş Mimar Nesrin OKUR'a ve tüm çalışma arkadaşlarıma, gerekli bilgilere ulaşmamı sağlayan Antakya Belediyesi çalışanlarına, desteği ile beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan ablam Uzm. Diyetisyen Esra DİNÇER'e, eniştem Mehmet DİNÇER'e ve katkılarından dolayı çok değerli dostum Y. Mimar Gonca GÜL'e, tüm maddi ve manevi desteklerinden dolayı haklarını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim anneme ve babama sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	xii
RESİMLERİN LİSTESİ.....	xiv
HARİTALARIN LİSTESİ.....	xvii
SİMGELER VE KISALTMALAR	xviii
1. GİRİŞ	1
2. KORUMA KAVRAMI	4
2.1. Korumanın Gereği ve Önemi	5
2.2. Korunacak Değerlerin Tanımı	6
2.2.1. Korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları	6
2.2.2. Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları	7
3. KORUMA İLE İLGİLİ YASAL ÇERÇEVENİN YAKLAŞIMLARI VE KURUMSAL YAPI.....	12
3.1. Yasal Çerçeve	12
3.2. Korumayla İlgili Kurumlar	15
3.2.1. Uluslararası koruma kurumları	16
3.2.2. Ulusal koruma kurumları	17
3.2.3. Yerel yönetimler	20

	Sayfa
3.2.4. Sivil toplum örgütleri	21
4. KORUMA SÜRECİNDE YAŞANAN SORUNLAR	23
4.1. Fiziksel Sorunlar	23
4.2. Sosyo-Ekonomik Sorunlar.....	24
4.3. Finansal Sorunlar	25
4.4. Koruma Bilincine İlişkin Sorunlar.....	25
4.5. Yerel Yönetim Uygulama Sorunları	27
4.6. Koruma Kurullarının Yapısına İlişkin Sorunlar.....	29
5. ANTAKYA KENTİNİN ÖZGÜN TOPLUMSAL VE MEKANSAL YAPISI	31
5.1. Antakya Kentinin Fiziksel Yapısı	31
5.2. Antakya Kentinde Tarihsel Süreç İçinde Toplumsal ve Mekansal Yapı	34
5.2.1. Kuruluşundan Osmanlı Dönemine kadar Antakya.....	34
5.2.2. Osmanlı Döneminde Antakya.....	43
5.2.3. Fransızlar Döneminde Antakya	53
5.2.4. Hatay Devleti'nin kuruluşu.....	56
5.2.5. Türkiye Cumhuriyeti'ne katıldıktan sonra Antakya.....	57
5.3. Antakya Kenti Cumhuriyet Sonrası Gelişim Süreci	69
5.3.1. İmar planı süreci.....	69
5.3.2. Koruma amaçlı imar planı süreci	71
6. ANTAKYA KENTSEL SİT ALANINDA KORUMA SÜRECİNDE YAŞANAN SORUNLAR	75
6.1. Antakya Kentinin Özgünlüğü ve Yasal Çerçevenin Yaklaşımları	75

Sayfa

6.2. Antakya Kentsel Sit Alanı ve Koruma Sürecinde Yaşanan Sorunlar	78
6.2.1. Antakya kentsel sit alanında fiziksel sorunlar	82
6.2.2. Antakya kentsel sit alanında sosyo-ekonomik sorunlar	89
6.2.3. Antakya kentsel sit alanında finansal sorunlar	97
6.2.4. Antakya kentsel sit alanında koruma bilincine ilişkin sorunlar	97
6.2.5. Antakya kentsel sit alanında yerel yönetim uygulama sorunları	105
6.2.6. Koruma kurulunun yapısı ve sorunları	119
6.2.7. Koruma amaçlı imar planı yaklaşımlarından kaynaklı sorunlar	119
7. SONUÇ	122
KAYNAKLAR	128
EKLER	134
EK - 1 Uluslararası koruma kurumları	135
EK - 2 Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün görevleri	136
EK - 3 Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün görevleri	137
EK - 4 KUDEB'lerin görevleri	138
EK - 5 Asi Nehri'nin kaynağını gösteren harita	140
EK - 6 Tarihi gelişim	141
EK - 7 1940-2000 Antakya kırsal-kentsel nüfusları ve toplam nüfus içindeki payı	142
EK - 8 1940-2000 Hatay kırsal-kentsel nüfusları ve toplam nüfus içindeki payı	143
EK - 9 2000 yılı Antakya'da okuryazarlık ve eğitim durumu	144
EK - 10 1978 yılında hazırlanan imar planı	145
EK - 11 Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği	146
EK - 12 Sit alanları sınırları	178
EK - 13 Koruma amaçlı imar planı	179
EK - 14 Antakya kentsel sit alanı anket çalışması soruları	180
EK - 15 Antakya kentsel sit alanı koruma hakkında anket çalışması soruları	183

Sayfa

EK - 16 Antakya kentsel sit alanında uygulanan anket çalışması ile ilgili örneklem alan değerleri	185
EK - 17 Antakya kentsel sit alanı anket çalışması sonuçları	186
EK - 18 Asi Nehri'nden Habib Neccar Dağı ve eski konut dokusu	193
EK - 19 Asi Nehri'nden Antakya kentsel sit alanı-günümüz durumu	194
EK - 20 Habib Neccar Dağı'ndan Antakya kentsel sit alanı ve Yeni Antakya genel görünümü-günümüz durumu	195
EK - 21 Habib Neccar Dağı'ndan Antakya kentsel sit alanı ve Köprübaşı-günümüz durumu	196
ÖZGEÇMİŞ	197

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 5.1. Farklı din gruplarına göre oluşan mahalleler	46
Çizelge 5.2. Cuinet'e göre 1891 yılında Antakya kazası nüfusunun dinlere göre dağılımı	48
Çizelge 5.3. 1891 Halep Vilayet Salnamesine göre Antakya kaza nüfusunun dinlere göre dağılımı	49
Çizelge 5.4. 1897 Halep Vilayet Salnamesine göre Antakya kaza nüfusunun dinlere göre dağılımı	50
Çizelge 5.5. 1899 Halep Vilayet Salnamesine göre Antakya kaza nüfusunun dinlere göre dağılımı	50
Çizelge 6.1. 1995-2000 Antakya kentsel sit alanında bulunan mahalle nüfusları	116

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1.1. İş akış şeması	3
Şekil 6.1. Yapılarda yapılan onarım ve yenilemelerin analizi	86
Şekil 6.2. İmkan olsa oturulan binaya yapılacak müdahalelerin analizi	87
Şekil 6.3. Mahallede oturma süresi analizi	87
Şekil 6.4. Buraya nereden taşınıldığının analizi	88
Şekil 6.5. Mahallede oturma nedeni analizi	89
Şekil 6.6. Ev sahipliği-kiracı durumu analizi	90
Şekil 6.7. Kira tutarı analizi	90
Şekil 6.8. Oturulan eve nasıl sahip olunduğunun analizi	91
Şekil 6.9. Evin bakım-onarımı için yapılan yıllık harcama analizi	92
Şekil 6.10. Hanede yaşayan kişi sayısı analizi	92
Şekil 6.11. Hane reisi mesleği analizi	93
Şekil 6.12. Hane reisi eşi mesleği analizi	94
Şekil 6.13. Başlıca geçim kaynağının analizi	94
Şekil 6.14. Ticaret cinsinin analizi	95
Şekil 6.15. Hane reisinin eğitim durumunun analizi	96
Şekil 6.16. Hane reisi eşinin eğitim durumu analizi	96
Şekil 6.17. Sit alanında yaşama bilinci analizi	98
Şekil 6.18. Koruma halinden memnuniyet analizi	98
Şekil 6.19. Koruma halinden memnun olmama nedenlerinin analizi	99
Şekil 6.20. Alanda düzenleme yapılma durumunda tercih analizi	99

Şekil	Sayfa
Şekil 6.21. Tarihi ev ve çevreler onarılmaya değer mi analizi	100
Şekil 6.22. Onarım için harcama yapabilme analizi.....	101
Şekil 6.23. Çalışmalara katılım analizi	101
Şekil 6.24. Koruma kararı alındıktan sonra mahallede gözlenen değişikliklerin analizi	113
Şekil 6.25. Mahalle sorunlarının analizi.....	113
Şekil 6.26. Bu çevrenin en iyi yanının analizi	114
Şekil 6.27. Alışverişin yapıldığı yer analizi	115

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 5.1. 1738 yılında Antakya surlarını gösteren bir gravür.....	38
Resim 5.2. St. Pierre Kilisesi.....	39
Resim 5.3. 20. yy.ın ilk yarısında Memekli Köprü	41
Resim 5.4. Saray Caddesi	51
Resim 5.5. Gündüz Sineması	55
Resim 5.6. Hatay Medeniyetler Konferansından bir resim ve konferansın logosu.....	60
Resim 5.7. Saray Caddesi'nden Ortodoks Kilisesi'ne giriş.....	61
Resim 5.8. Ortodoks Kilisesi	61
Resim 5.9. Katolik Kilisesi	62
Resim 5.10. Katolik Kilisesi – avludan görünüm	62
Resim 5.11. Restorasyon öncesi ve sonrası Protestan Kilisesi.....	63
Resim 5.12. Ulu Cami	63
Resim 5.13. Habib Neccar Camii - Kurtuluş Caddesi'nden ve avludan görünüm.....	64
Resim 5.14. Eski Roma villalarının döşemelerinde yer alan mozaikler.....	67
Resim 5.15. Avlulu eski bir Antakya evi	68
Resim 5.16. Eski Antakya evleri.....	69
Resim 6.1. Fransızlar Döneminde ulaşımına açılan Kurtuluş Caddesi'nin günümüzdeki durumu	80
Resim 6.2. Kurtuluş Caddesi.....	80
Resim 6.3. Eski Antakya evlerinin günümüzdeki durumu	81

Resim	Sayfa
Resim 6.4. Ulucami Mahallesi-Payas Sokak'ta bulunan bir yapının sokak cephesi	83
Resim 6.5. Osmanlılar Döneminde (1660) yapılan tarihi Kurşunlu Han'ın günümüzdeki durumu	83
Resim 6.6. Kurtuluş Caddesi üzerinde yer alan tarihi yapılarda mevcut olan tabela kirliliği sorunu	84
Resim 6.7. Kurtuluş Caddesi üzerinde yer alan yeni yapılarda mevcut olan tabela kirliliği sorunu	84
Resim 6.8. Ulucami Mahallesi'nde yer alan tarihi Kabaltı	85
Resim 6.9. Fransızlar Döneminde yapılan Turizm Oteli ve 1965 yılından günümüze okul olarak kullanılan Ata Koleji.....	102
Resim 6.10. Roma Döneminde yapılan, kent merkezinde bulunan köprü ve Gündüz Sineması-güneyden bakış	105
Resim 6.11. 1973 yılında Roma Köprüsü yerine yapılan köprü-kuzeyden bakış	105
Resim 6.12. 1969 yılında Antakya sokakları	106
Resim 6.13. Taş döşeli Antakya sokakları	107
Resim 6.14. 2000 yılında Antakya sokakları	107
Resim 6.15. 2006 yılında Antakya sokakları	108
Resim 6.16. Tarihi dokuya yabancı Antakya sokakları.....	108
Resim 6.17. Beton altında kalarak çöken tarihi taş kaplamalı sokak (Ulucami Mahallesi-40 Yıllık Türk Yurdu Sokak)	110
Resim 6.18. Antakya Belediyesinin uygulama aşamasından (Ulucami Mahallesi-40 Yıllık Türk Yurdu Sokak)	110
Resim 6.19. Ulucami Mahallesi-Eski Saray Sokak.....	111
Resim 6.20. Ulucami Mahallesi-40 Yıllık Türk Yurdu Sokak	111

Resim	Sayfa
Resim 6.21. Nakıp Camii ve çevresini gösteren eski bir fotoğraf ve sokağın günümüzdeki durumu	112
Resim 6.22. Avlu kaplamaları korunmuş Antakya evleri	117
Resim 6.23. Sit alanı içinde korunmayan sokak unsuru Ulucami Mahallesi-Kaptan Çıkmazı	118

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita	Sayfa
Harita 5.1. Ülke sınırları içerisinde Hatay ilinin konumu	31
Harita 5.2. Hatay ili ve merkez ilçe Antakya	32
Harita 5.3. Türkiye deprem bölgeleri haritası	33
Harita 5.4. Kentin kuruluşunda uygulanan şehircilik nizamı	36
Harita 5.5. Izgara plan sistemine örnek olan sokaklar (Orhanlı ve Meydan Mahalleleri)	36
Harita 5.6. Dar, dolambaçlı ve organik yapıdaki sokaklar ve çıkmaazlar (Gazipaşa Mahallesi)	52
Harita 5.7. 1969 tarihli Antakya kenti hava fotoğrafı ve Kurtuluş Caddesi	55
Harita 5.8. Antakya’da bulunan bazı ibadet yapılarının konumları	65
Harita 5.9. 1969 tarihli Antakya kenti hava fotoğrafı üzerinde yeni Antakya ve eski kent dokusunun şematik gösterimi	66
Harita 6.1. Antakya kentsel sit alanı sınırı ve sit alanında bulunan mahalleler	79
Harita 6.2. Antakya Rotary Kulübü tarafından hazırlanan “Kültür parkuru zemin restorasyonu ve çevre düzenleme projesi”	103
Harita 6.3. Antakya Belediyesinin uygulama alanını gösteren harita	109
Harita 6.4. Belediye Meydanı (Köprübaşı)	120

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler

Açıklama

cm	santimetre
km	kilometre
m	metre
yy	yüzyıl

Kısaltmalar

Açıklama

G.E.E.A.Y.K.	Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
M.Ö.	Milattan önce
M.S.	Milattan sonra
SOKÜM	Somut Olmayan Kültürel Miras
T.K.T.V.K.K.	Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu

1. GİRİŞ

Kültürel ve tarihi miras; değişen sosyal ve ekonomik yaşam, hızlı kentleşme, nüfus artışı ve teknolojik gelişmeler sonucu hızla yok olmaktadır. Tarihi çevrelerin ve kent dokusunun yok olmasını engellenmeye çalışan koruma kararlarında zaman içinde oluşan birikimi ifade eden “kültür” ve bu kültüre sahip “toplum yapısı”na ilişkin düzenlemelerin yer almaması büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan koruma politikalarının genelleşmiş yaklaşımları ile kentlerin özgünlüğünün göz ardı edilmesi bir diğer önemli sorundur.

Bir kenti var eden sadece yapılaşmış çevresi değildir. Kentin özgün karakterini oluşturup, fiziki yapısına yansıyan soyut değerleri de (manevi, örfi, ahlaki ve kültürel altyapısı) bir kentin özgünlüğü açısından önemlidir. Bu çalışma kapsamında ele alınan Antakya kenti; geçirdiği tarihsel süreç içerisinde bulunduğu coğrafi konum itibarıyla birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, bu medeniyetlerin çeşitli dini, etnik, kültürel zenginlikleriyle yoğrulmuş, tarihin oluşturduğu kültürel çeşitliliği ve katmanlılığı yansıtan özgün bir kenttir. Antakya kenti bu çeşitliliğin mekansal izlerini barındırması açısından özel bir örnektir.

Antakya'nın coğrafyası ve yapılaşmış çevresine ile birlikte, kültürel çoğulluğunun farkında olmak gerekmektedir. Fiziki yapıya ilişkin tarih katmanlarından alınan referanslar, bir anlamda kentin kültürel yapısı hakkında da ipuçları vermektedir. Antakya'nın coğrafi konumu gereği dini, etnik, kültürel zenginlikleri açısından farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış olması ve her medeniyetin kendince kent kültürüne kazandırdıkları oldukça önemlidir. Bu medeniyetlerin kent kültürü içerisindeki izleri hala devam etmektedir.

Geçmişinde dünyanın üç büyük metropolünden biri olan ve doğunun kraliçesi unvanını alan Antakya, bugün de kültürel yapısı, yaşam tarzı ve hoşgörüsü

ile dünyaya örnek teşkil etmektedir. Antakya kentini çağdaş bir kent kimliğine kavuşturacak sosyal ve teknik hizmetleri gerçekleştirmenin yanı sıra, kentin mimari ve kültürel kimliğini yansıtan değerlerine sahip çıkmak, kenti bu anlamda “korumak”, kentin tarihsel gelişim sürecinde elde ettiği kimliğinin yaşatılmasını sağlamak ve bunları geleceğe taşımak gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı; Türkiye’deki koruma yaklaşımlarının Antakya kentinde süregelen kültürel değerlere, toplumsal yapıya ve kentin gelişimine etkilerini saptamaktır.

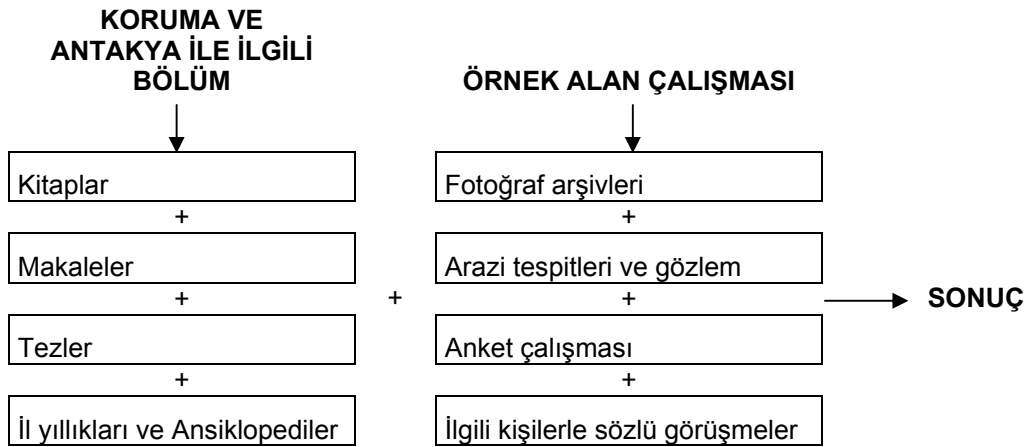
Belirlenen bu amaç çerçevesinde, Türkiye’de yaşanan fiziksel, sosyo-ekonomik, finansal vb. koruma sorunlarının örnek alan olarak seçilen Antakya kentsel sit alanının sahip olduğu özgün yapı çerçevesinde değerlendirilmesi çalışmanın temel hedefini oluşturmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde yukarıda özetlenen tezin amacı, kapsamı ve yöntemi açıklanmıştır. İkinci bölümde koruma kavramı, üçüncü bölümde koruma ile ilgili yasal çerçevenin yaklaşımları ve kurumsal yapı, dördüncü bölümde koruma sürecinde yaşanan sorunlar, beşinci bölümde Antakya kentine ilişkin fiziksel, toplumsal ve kentsel gelişim süreçleri açıklanmıştır. Altıncı bölümde genelden özele bir yaklaşım benimsenmiş ve Antakya kentsel sit alanında koruma sürecinde yaşanan sorunlar saptanmıştır. Sonuç bölümü tüm bu verilerin değerlendirilmesinden oluşturulmuştur.

Hipotez; Tarihsel rolü nedeniyle kültürel çoğulluğun ifadesi olan Antakya kenti, farklı zaman dilimlerinde pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmış, her bir uygarlık kentte bir iz bırakmıştır. Antakya’da bugün yaşanan sorunlar ne yazık ki yaşamsal ve mekansal bu izlerin giderek yok olmasına neden olmaktadır. Bu sorunların bir nedeni korumaya yönelik üst ölçekli bakış açılarının “genel” bir yaklaşımı benimsemiş olması ve bunun sonucu olarak Antakya kentinin özgünlüğünün göz ardı edilmesidir. Diğer bir neden ise; koruma sürecinin kendine özgü “sorunsalları”dır. Bu sorunsallar kentin sahip

olduğu toplumsal ve mekansal değerlerin giderek yok olmasına neden olmaktadır.

Yöntem; Koruma, yasal çerçeve, korumaya ilişkin sorunsallar ve çalışma alanının genelini kapsayan verilere; konu hakkında yazılmış kitaplar, makaleler, tezler, il yıllıkları ve arşiv dokümanlarından ulaşılmıştır. Görsel değerlendirmelerde; fotoğraf arşivlerinden yararlanılmış, örnek alanın incelenmesinde; arazi tespitleri, ilgili kişilerle sözlü görüşmeler ve anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışması sonucu elde edilen veriler uygun istatiki yöntemlerle değerlendirilmiştir.

Şekil 1.1. İş akış şeması

2. KORUMA KAVRAMI

Koruma kavramının sözlük anlamı; bir kimseyi veya bir şeyi dış etkilere, tehlikeden veya zor durumdan uzak tutmak, muhafaza etmektir [1]. Koruma; geçmişin hatırdaki kalması için tarihsel belgelerin, insanların gereksinimlerini karşılayacak kaynakların, sanat eserlerinin, geleneklerin, düşüncelerin güvence altına alınması için gereklidir [2].

5226 sayılı Kanun ile değişik 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda koruma; tarih, sanat değeri taşıyan yapıların ya da kent parçalarının yaşamlarını sürdürebilmeleri için alınan önlemler olarak tanımlanmaktadır [3].

Koruma bir etkinlik alanı olarak çok kapsamlıdır. Her türlü yapının özgünlüğünden, yeniden kullanım için değiştirilmesine, arkeolojik sit alanlarını korumadan, kent yenilemeye, mimarlık kapsamındaki her tür ürünün estetik özelliklerine, teknolojisine, doğal malzeme analizlerinin fiziksel ve kimyasal yöntemlerine kadar bilim ve teknik alanıyla ilişkilidir [4].

Kentsel koruma geniş bir çerçeveye sahiptir, kentlerin belli kesimlerinde yer alan tarihsel ve mimari değerleri yüksek yapıların ve doğal güzelliklerin, kentte bugün yaşayanlar gibi gelecek kuşakların da yararlanması için her türlü yıkıcı, saldırgan ve zararlı eylemler karşısında güvence altına alınması olarak tanımlanmaktadır [5].

Geçmiş uygarlıklardan geriye kalan yerleşim ve yerleşim kalıntıları tarihi çevreleri oluşturmaktadır. Kentsel korumada olduğu gibi tarihi çevreleri korumanın amacı da bu çevreleri yok olmaktan kurtarmak, kültür mirasını günümüz yaşamıyla bütünleştirmektir.

Eski kent ve mahalleleri incelemek, bugünü anlamaya, kendimizi tanımaya yardımcı olan önemli bir araçtır. Geçmiş uygarlıkların sosyal ve ekonomik

yapısı, yaşam felsefesi, estetik duyarlılığı ile ilgili ayrıntılar bu çevrelerde saklıdır. Yaşam koşullarının, geleneklerin, yapım tekniklerinin hızla değiştiği bir dünyada tarihi kent mekanları geçmişte nasıl bir çevre içinde yaşandığını gösteren açık hava müzeleri olarak da düşünülebilir. Tarihi çevreler, arkeolojik, tarihi, estetik önemlerinin yanı sıra, folklorik değerleri nedeniyle de korunurlar [6].

Tarihi çevrelerin korunması kişisel boyut üzerinde bir sorundur. Ülke çapında ve toplumun katkısı ile gerçekleştirilebilir [4].

2.1. Korumanın Gereği ve Önemi

Teknolojinin getirdiği kolaylıklar ve olanaklara karşın dünya nüfusunun yarısının yeterince beslenemediği ve dünyanın enerji kaynaklarının sınırlı olduğu, doğanın korunmasının bir yaşam koşulu olarak düşünüldüğü ve insan yaşamının sürdürülebilirliğinin tartışıldığı bir dönemde bulunmaktayız. Fiziksel çevrenin de daha ekonomik bakımı, insanlar tarafından yaratılan bu çevrelere karşı daha bilinçli olunması, bir deyişle “korunması” toplumsal gündemin tamamlayıcı bir konusu, çağdaş yaşam felsefesinin bir parçasıdır.

Ekonomik, kültürel, simgesel, estetik nedenlerle bir yapının korunması, koruma kavramının hiçbir kurumsal ve kültürel statüsü olmayan dönemlerde de söz konusu olan doğal, insani bir tavır olmuştur.

Koruma kavramı süreç içinde değişmiş, özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın olumsuz etkileri, atom bombası, hava kirliliği kentleri zor yaşanır ortamlar haline getirdikten sonra; insan hakları, demokrasi gibi çağdaş kavramlara eklenmiştir [4].

Geçmişten kalan korunacak değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması, kültür sürekliliğinin sağlanması, insanlara eski ve yeni oluşturulan doku ile birlikte,

tümel bir çevrede yaşam olanağının sağlanması hedefiyle koruma bilincinin oluşturulması gerekliliği ortadadır [2].

Kentsel çevre sadece maddi varlığı ile değil, sakladığı anlamlar, simgeleşmiş yapılar ile de süreklilik araçlarından birini oluşturmaktadır, uygarlıkların en büyük fiziksel kanıtları da kentlerde bulunmaktadır [4].

2.2. Korunacak Değerlerin Tanımı

5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu İle Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'da korunacak değerlerin tanımı şöyle yapılmıştır [7];

"Tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan, yer üstünde, yeraltında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır".

5226 sayılı Kanun ile; korunacak değerlerin tanımı genişletilmiş, sosyal yaşama konu olan değerler de korunacak değerlerin tanımına dahil edilmiştir. Korunacak değerler "taşınır" ve "taşınmaz" kültür varlıkları olarak iki bölümde incelenmektedir.

2.2.1. Korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları

Korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu İle Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'da şöyle tanımlanmıştır [3, 7];

- "Jeolojik, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait; jeoloji, antropoloji, prehistorya, protohistorya, arkeoloji, sanat tarihi ve etnografya açılarından belge değeri taşıyan veya ilgili bulundukları dönemin sosyal, kültürel, teknik ve bilimsel özellikleri ile seviyesini yansıtan veya ender bulunur özelliklere sahip olan her türlü taşınır kültür ve tabiat varlıkları,

- Milli tarihimizdeki önemli önemleri sebebiyle, Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna ait tarihi değer taşıyan belge ve eşyalar, Mustafa Kemal Atatürk'e ait zati eşya, evrak, kitap, yazı ve benzeri taşınırlardır”.

2.2.2. Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları

Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu İle Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'da şöyle tanımlanmıştır [3, 7];

- “Korunması gerekli tabiat varlıkları ile 19. yy. sonuna kadar yapılmış taşınmazlar,
- Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığınca korunmalarında gerek görülen taşınmazlar,
- Sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları,
- Milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal Atatürk tarafından kullanılmış evler”.

Taşınmaz kültür ve doğa varlıkları anıtlar ve sitlerdir [6].

Anıt

1964 yılında kabul edilen ve 16 maddeden oluşan Venedik Tüzüğü'nde Tarihi Anıt tanımı şöyle yapılmıştır [8];

“Sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ye de kırsal yerleşmeyi de kaplamaktadır. Bu kavram yalnız büyük sanat eserlerini değil, ayrıca zamanın geçmesiyle kültürel önem kazanmış daha basit eserleri de içine alır”.

Anıtlar tipolojik olarak şöyle sınıflandırılmıştır;

- Dini ve Kültürel Yapılar; “Camiler, kilise, imaret, manastır, mezar taşları”.

- Askeri Yapılar; “Kaleler, surlar, kışlalar, siperler”.
- İdari Yapılar; “Saraylar, devlet yapıları, belediye yapıları, çan kuleleri, han ve kervansaraylar”.
- Sivil Yapılar; “Konutlar, malikaneler, oteller, mağaza ve dükkanlar”.
- Endüstriyel Yapılar; “Çiftlik, ambar, değirmen, köprüler, tüneller, fabrikalar” [9].

İlkel toplumlarda, genel anlamıyla anıtlar, geçmişin temsilcileri olmaktan çok birer simge olarak kabul edilmişlerdir. Anıtların korunması için yapılan müdahalelerin şekli, devrin sanat ve estetik anlayışı içinde gelişmiş ve buna bağlı değişimler göstermiştir. Bir anıtın korunması için yapılan müdahalenin arkasındaki tutumun bir alışkanlık, bir pratik neden veya bir içgüdü sonucu olduğunu ayrıntılı olarak izlemek her zaman mümkün olmamaktadır [10].

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra anıt tek yapı olarak ve çok yakın çevresiyle birlikte düşünölmekten çıkmış, yapı grupları, yerleşmeler ve bölgeler halinde ele alınmıştır [10]. Bugün ise, anıtları koruma çalışmaları bir disiplin halini alacak kadar belirli bir şekilde gelişmekte, ulusal ve uluslararası çalışmalara konu olmaktadır [4].

Anıtlar, çevreleri ile birlikte var olur ve yaşarlar. Dolayısıyla, bir anıtın korunması yaklaşımında, sadece yapının değil, kendisini var eden mekansal ve kültürel çevreleri ile birlikte korunması gereğı kaçınılmazdır [11].

Sit

Doğal ya da insan eliyle yapılmış taşınmaz kültür varlıklarını barındıran ve bütün özellikleriyle birlikte korunması gereken alanlara “sit” denmektedir. 3.10.1985’te imzalanan Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi’nde, eski eserler ve sitler “insan emeğı ile doğal değerlerin birleştiğı alanlar” olarak tanımlanmaktadır [12].

5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu İle  eşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'da "sit" tanımı şöyle yapılmıştır [7];

"Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alandır".

 zelliklerine göre sitler doğal, arkeolojik, tarihi, karmaşık ve kentsel olarak sınıflandırılmaktadır;

- Doğal sit; doğal oluşumları veya insan eliyle yapılan düzenlemeler sonucu korunacak değere sahip olan doğa parçalarıdır. Bir doğa parçasının bitki örtüsünün, ya da orada yaşayan hayvanların özellikleri, o yerin doğal sit olarak korunmasını etkilemektedir.
- Arkeolojik sit; tarih öncesi devirlerden Endüstri Devrimi sonrasına kadar olan döneme ait kalıntıların bulunduğu alanlardır.
- Tarihi sit; tarihi olayların geçtiği alanlardır.
- Karmaşık sit; en az iki sit özelliğini barındıran alanlardır [6].
- Kentsel sit; kentsel ve yöresel nitelikleri, mimari ve sanat tarihi açısından gösterdikleri fiziksel özellikleri ve bu özellikleri ile oluşan çevrenin dönemin sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel yapılanmasına yaşam biçimini yansıtarak bir arada bulunduran ve bu açılardan doku bütünlüğü gösteren alanlardır. Kentsel sit alanının bulunduğu  vre içinde korunmasında, geliştirilmesinde etkinlik taşıyan ve kentle bütünleşmesine olanak sağlayacak kararlara konu olan alanlar ise "etkileme geçiş alanı" olarak tanımlanmaktadır [13].

Türkiye'de 6019 arkeolojik sit alanı, 942 doğal sit alanı, 204 kentsel sit alanı, 128 tarihi sit alanı ve 399 diğer sit alanları olmak üzere toplam 7692 sit alanı bulunmaktadır [14].

Anıtlar ve sitler “somut”, “elle tutulabilen” taşınmaz kültür varlıkları olarak tanımlanırken, “elle tutulamayan”, “somut olmayan” kültür varlıklarının da olduğu ve bunların da korunması gerekliliği göz ardı edilmemelidir [15].

Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM)

Eski çağlardan günümüze kadar gelebilmiş, taşınabilen, taşınamayan, yeraltında veya yer üstünde rastlanan, ortak kullanım alanları, yapı ve yapı kalıntıları “elle tutulabilen miras” olarak tanımlanırken, kuşaktan kuşağa aktarılan, çeşitli örf, adet ve ananelerle toplum yaşamının akışını belirleyen “halk kültürü” ise “somut olmayan kültürel miras” olarak ifade edilmektedir [15].

Birleşmiş Milletlerin Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü olan UNESCO, insanlığın somut kültürel mirasının korunması amacıyla 1972 yılında “Kültürel Miras Sözleşmesi”ni kabul etmiş, fiziksel kültür varlıklarının üzerinde durularak ihmal edilen somut olmayan kültürel mirasın korunmasını ve benimsenmesini sağlamak için ise 15 Ekim 2003 tarihinde 40 maddelik “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi” yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin hazırlık sürecinde, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu bünyesinde SOKÜM Komitesi kurulmuş ve bu komite sözleşmeyle ilgili olarak ülkemizin görüşünün şekillenmesinde önemli katkılarda bulunmuştur. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi’ni Türkiye 27 Mart 2006 tarihinde imzalamıştır [16].

Somut olmayan miras, kültürel ve toplumsal kimliği yansıtan eserlerin tümünü bir araya getirmektedir. Bu mirası erimeye terk etmek, hem önceki nesillerden alınan mirası yok saymak, hem de toplumların yenilenme kapasitelerini tartışılır hale getirmek anlamındadır [17]. Ne yazık ki günümüz koşullarında, yüzyıllardır nesilden nesile aktarılmış olan, somut olmayan kültürel miras göç artışı, teknolojik gelişmeler, kitle-iletişim araçlarının

yaygınlaşması gibi nedenler dolayısıyla genç kuşaklara aktarılamamaktadır [15].

Toplumsal yaşam açısından oldukça önemli olmasına rağmen; 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda ve 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu İle Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'da SOKÜM kavramına ilişkin herhangi bir değerlendirme yer almamaktadır.

3. KORUMA İLE İLGİLİ YASAL ÇERÇEVENİN YAKLAŞIMLARI VE KURUMSAL YAPI

Toplumlar gerek kendilerinden önceki gerekse kendi dönemlerinde ürettikleri ve bugün kültür varlığı olarak tanımladığımız taşınır ve taşınmaz varlıklara karşı olumlu ya da olumsuz değişik tavırlar takınmışlardır. Anadolu’da birçok uygarlığın binlerce yıldan bu yana oluşturduğu zengin mirasının korunması, değerlendirilmesi ve bizden sonraki nesillere bırakılması görevi, korumanın önemini ortaya koymaktadır [18].

Günümüzde evrensel bir statüsü olan koruma kavramı; uluslararası kurumlar, uluslararası ilkeler, ulusal örgütler, yasalar, üniversitelerle özel eğitim, kültürel turizm ile harekete geçirilmiş, insan hakları ve demokrasi kavramları gibi dünya kültürüne egemen olmuştur [4].

Kültürel ve doğal değerler bakımından çok az ülkenin sahip olabildiği bir zenginlik ve çeşitliliğe sahip olan ülkemizde koruma konusu yasal düzeyde de önemsenmiş ve ilgili kurumlar oluşturulmuştur [19].

3.1. Yasal Çerçeve

Osmanlı Döneminde, İslam öncesi Anadolu uygarlıkları korunmak, yaşatılmak gereği duyulmamıştır. Vakıf kurumunun katkısıyla dini, sosyal, kültürel ve ekonomik içerikli bir çok anıtsal yapı yapılmış, yapıların bakım ve onarımı vakıfların sağladıkları olanaklarla yapılmıştır [18]. Anadolu’nun kültür mirasının bilinçli ve kurumsal olarak korunmasına ilişkin çalışmalar, ancak batılılaşma sürecine girilmesiyle başlamış, ülkede her alandaki yenileşme hareketleri koruma olgusunda da kendini göstermiştir [20]. İmparatorluğun son yıllarında batı etkisiyle sınırlı sayıda aydının öncülük ettiği eski eser koruma çabaları sonucu Koruma Nizamnameleri hazırlanmıştır. Bu konuda ilk yasal düzenleme 13 Şubat 1869 tarihinde yürürlüğe giren Birinci Asar-ı Atika Nizamnamesidir. Bu Nizamname ile yabancı araştırmacıların

yapacakları arkeolojik kazılar izne bağlanmakta, kazılar sonucu elde edilen buluntuların yurt dışına çıkarılması yasaklanmaktadır. Bu yasa değişen koşullar ve ihtiyaçlar doğrultusunda 1874, 1884 ve 1906 yıllarında çıkarılan Nizamnameler ile genişletilmiştir [6].

1869, 1874, 1884 tarihli Asar-ı Atika Nizamnameleri ilke olarak eski eserlerin devlet malı olduğunu ve eski eserlerin Osmanlı öncesi dönemlerle sınırlandırıldığını benimsemektedir [20].

23 Nisan 1906 tarihinde çıkarılan ve 67 yıl yürürlükte kalan Dördüncü Asar-i Atika Nizamnamesi ile taşınmaz eski eser tanımının kapsamı genişletilmiştir [20].

Osmanlılar Döneminde özellikle vakıf kurumunun katkısıyla dinî, sosyal, kültürel ve ekonomik içerikli birçok anıtsal yapı oluşturulmuş, bu yapıların bakım ve onarımları yapılarak sürekliliği sağlanmıştır. Batılılaşma sürecinde, “eski eser” kavramına yeni boyutlar getirilmiş, müzecilik alanında ilk girişimler başlamış, koruma alanında yeni örgütlenme modelleri ve uygulama yöntemleri geliştirilmiştir. Bu, Osmanlılardan Cumhuriyet’e bazı kurum ve düzenlemelerin miras olarak kalmasını sağlamıştır [18].

Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk kuruluş yıllarında, batılılaşma ve çağdaşlaşma eğilimi, Osmanlı İmparatorluğu ile bağlantıları koparmak, Osmanlı İslam kültürünü terk etmek arzusu koruma yaklaşımını da yönlendirmiştir. Çağdaşlaşma, yaşantıda yenileşme çabası, yönetim şeklinin değişmesi, din ve yönetim kurumlarının dağıtılmasına ve pek çok eski yapının işlevsiz kalmasına neden olmuştur. 1930’lardan sonra taşınır eski eserlerin müzelerde korunduğu fakat işlevsiz kalan yapıların da korunmasının gerekliliği düşünülerek Eski Yapıları Koruma Komisyonu ve Muhafaza Heyeti kurulmuştur [21].

1933-1945 yılları arasında yapılan imar planlarında kültürel mirasın bir bütün olarak ele alındığı görülmektedir. Buna en iyi örnek ise; 1937 yılında Jansen tarafından yapılan “Ankara İmar Planı” dır. Bu alanda Ankara Kale içi yerleşimi “Protokol Alanı” ilan edilmiştir [9].

Eski eserlerin korunmasıyla ilgili çalışmaları yönlendirmek, denetlemek ve çözüm bulmak amacıyla 1951 yılında Gayrimenkul Eski Eser ve Anıtlar Yasası ve bu yasa ile oluşturulan merkezi bir örgüt olan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu oluşturulmuştur [20]. Kurul; hem ilke koyan hem de uygulamaya yönelik karar alan ve yasayla oluşturulmuş ilk kurumdur [18]. Uzun yıllar görev yapan bu kurul, kısıtlı olanaklarla korumada önemli olaylara imza atmış, koruma adına önemli bir görev üstlenmiş, bugün geçerli olan birçok koruma ilkesini ülkemize kazandırmıştır [20].

Cumhuriyet Döneminde koruma olgusu ile doğrudan ilgili ilk yasa 1973 tarihli 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu’dur. Bu yasa, getirdiği tanımlar ve uygulamaya yönelik hükümleriyle bir çok “ilk”i içermektedir [18]. Yasada taşınır veya taşımaz eski eserlerin, anıt, külliye, kentsel sit, tarihi sit, arkeolojik sit ve doğal sit kavramlarının tanımı yapılmış, kapsamaları belirtilmiş, koruma ilkeleri getirilmiş, koruma ve kullanma koşullarının belirlenmesinde Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu ile Milli Eğitim Bakanlığı görevlendirilmiştir [20]. Bu yasanın “sit” tanımını getirmesi ve korumanın gerektirmesi halinde imar planlarının değişebileceği hükmünü içermesi, imar planlarındaki koruma vurgusunun giderek çoğalmasını öngörmüştür [18].

1983 yılında bir önceki yasaya göre koruma kavramlarına, uygulamalarına ve korumada devlet katkılarına daha açık ve olumlu düzenlemeler getiren, 1710 sayılı yasanın geliştirilmiş bir devamı sayılabilecek 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu yürürlüğe girmiştir [20]. 1983 yılında çıkarılan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 1710 sayılı Yasanın yerini almıştır. Bu yasa ile kentsel, doğal, arkeolojik ve mimari

mirasın korunmasına ilişkin esaslar tanımlanmış, mimari ve anıt eserlerinin tespiti ve korunması konusu, yapıların mülkiyet durumu göz önüne alınmaksızın Kültür Bakanlığının denetimine verilmiştir [6]. 2863 sayılı yasanın 17. maddesinde, sit alanı olarak ilan edilen alanlarda korumanın koruma amaçlı imar planlarıyla sağlanması öngörülmüş, planlama korumanın bir aracı olarak algılanmıştır.

1987 yılında ise 2863 sayılı Yasanın işlemeyen bazı maddelerinin değiştirilmesi ve koruma olgusunun merkeziyetçi yapısının kırılması, koruma kurulları arasında eşgüdümün sağlanması amacıyla 3386 sayılı Yasa çıkarılmıştır [20].

Aynı şekilde, 1983 tarihli 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası 14.07.2004 tarihinde 5226 sayılı Yasa ile değiştirilmiştir. Bu yasada yapılan değişikliklerle kültürel mirasın korunması konusunda dünya örneklerinde uzun süredir var olan, ülkemiz için yeni sayılabilecek kavramlar tanımlanmakta, yapılan değişiklikler korumaya ilişkin politika oluşturma çabasını göstermektedir. Kaynak sağlama konusundaki düzenlemeler, yerel yönetimlerin koruma alanındaki etkinliklerinin artırılması, hak aktarma imkanı, Meslek Odaları ve Sivil Toplum Örgütlerinin Koruma Bölge Kurullarına toplantılarında söz hakkı verilmesi yasadaki olumlu düzenlemelerdir [22].

Zaman içinde değişen koşullara ve kültürel değerlerin doğasına uygun mevzuat arayışı, birbirinin yerini alan bu yasaları gerekli kılmıştır [19].

3.2. Korumayla İlgili Kurumlar

2000'li yıllarda devletlerin ve toplumların en çok ilgisini çeken konulardan biri olan koruma; birçok uluslararası ve ulusal kurumun çalışmalarının odaklandığı bir alan durumundadır [20].

3.2.1. Uluslararası koruma kurumları

Günümüzde evrensel bir konu olarak üzerinde önemle durulan insanlığın ortak mirası olan kültür varlıklarının korunmasına yönelik, tehdit altındaki anıt ve sitlere uzman desteği ve maddi yardım sağlayan bir çok uluslararası koruma kurumları vardır (EK-1) [23].

Kültür varlıklarının korunması ile ilgili olarak Birleşmiş Milletler Örgütü ve Avrupa Konseyinin uzun yıllardır sürdürdüğü kapsamlı çalışmalara Türkiye'nin ilgisi 1975 yılında ilan edilen "Avrupa Mimari Miras Yılı" ile yoğunlaşmıştır [18]. 1983 yılından kabul edilen "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi" Türkiye'nin taraf olduğu ilk sözleşmedir. Bu sözleşme ile; taraf devletler toprakları dahilindeki kültür ve doğal varlıklarının korunmasını taahhüt ederek, Dünya Kültürel Miras Listesinde yer almak amacıyla evrensel olarak nitelendirdikleri yapı ve alanlarını içeren bir liste ile UNESCO'ya başvurmaktadır. Ülkemizden İstanbul, Göreme, Kapadokya, Boğazköy (Hattuşaş), Nemrut Dağı, Divriği Ulu Camisi ve Darüşşifası, Safranbolu, Truva Arkeolojik Kenti ve Pamukkale-Hierapolis kültürel miras olarak Dünya Kültürel Miras Listesine alınmıştır [24].

1989 yılında onaylanan "Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi" ülkemizin taraf olduğu ikinci sözleşmedir. Bu sözleşmeye göre; taraf ülkeler mirası mirasın korunması için yasal önlemler almayı ve her ülkeye ve bölgeye özgü yöntemlerle anıtları, bina gruplarını ve sitleri korumayı üstlenmiştir [18].

3.2.2. Ulusal koruma kurumları

Toplumun kültür ve eğitim düzeyine göre oluşan, siyasal yapılanmanın bir parçası, aynı zamanda temsilcisi olan merkezi ve yerel yönetimler, belirledikleri kentsel politikalar ile birlikte koruma yaklaşımlarının çerçevesini ortaya koymaktadırlar [25].

Kültür ve Turizm Bakanlığı

Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1983 yılında kabul edilen 2863 sayılı Yasa'da kültürel ve doğal değerlerin korunması konusunda üst kuruluş olma kimliğini korumaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı "Her kimin mülkiyetinde veya idaresinde olursa olsun, taşınmaz kültür varlıklarının korunması için gerekli tedbirleri almak, aldirtmak ve bunların her türlü denetimini yapmak" ile görevlendirilmiştir. Koruma gündemindeki konuların sayıca çoğalması, 2863 sayılı yasanın yerel koruma kurulları oluşturması vb. nedenleriyle, taşınır ve taşınmaz varlıkların korunması ve değerlendirilmesinin tek bir birim tarafından yürütülemeyeceği görülmüş, 1989 yılında Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü "Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü" ve "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü" olarak iki ayrı genel müdürlük olarak örgütlenmiştir. 2003 yılında Kültür Bakanlığı ve Turizm Bakanlığının birleştirilmesi ile Bakanlık, "Kültür ve Turizm Bakanlığı", Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü birleştirilerek "Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü" adını almıştır [23].

29 Nisan 2003 tarih ve 25093 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 4848 sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'da Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğünün görevleri EK-2'de verilmiştir [26].

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun görevleri ise;

- “Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve restorasyonu ile ilgili işlerde uygulanacak ilkeleri belirlemek,
- Koruma Bölge Kurulları arasında gerekli koordinasyonu sağlamak,
- Koruma Bölge Kurullarınca alınan kararlar nedeniyle uygulamada doğan genel sorunları değerlendirerek görüş vermek suretiyle, Bakanlığa yardımcı olmak,
- Plânlama yetkisi bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile valilik ve belediyeler tarafından, kurullarca alınmış ve alınacak; sit alanı, derecelendirilmesi, sit geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları, koruma amaçlı imar plânları ve revizyonlarına ilişkin alınan kararlara karşı, yapılan itirazları değerlendirerek karar almak”.

Ülkemizin taşınmaz kültür mirasını ve doğal varlıklarını korumak için kararlar alan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları; Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Çanakkale, Diyarbakır, Edirne, Erzurum, Eskişehir, İstanbul 1 No.lu, İstanbul 2 No.lu, İstanbul 3 No.lu, İzmir 1 No.lu, İzmir 2 No.lu, Kayseri, Konya, Muğla, Nevşehir, Samsun ve Trabzon olmak üzere toplam 20 tanedir [27]. Koruma Bölge Kurulları, kanun ve ilgili mevzuat ile Koruma Yüksek Kurulunun ilke kararları doğrultusunda şu görevleri yürütür [28];

- “Bakanlıkça tespit edilen veya ettirilen korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının tescilini yapmak,
- Korunması gerekli kültür varlıklarının gruplandırılmasını yapmak,
- Sit alanlarının, tescilinden itibaren üç ay içinde geçiş dönemi yapı şartlarını belirlemek,
- Koruma amaçlı imar planları ile bunların her türlü değişikliklerini altı ay içerisinde inceleyip karar almak,
- Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının koruma alanlarının tespitini yapmak,
- Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarından özelliklerini kaybetmiş olanlarının tescil kaydını kaldırmak,
- Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve koruma alanlarıyla sit alanlarına ilişkin uygulamaya yönelik kararlar almak”.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Milli Saraylar Daire Başkanlığı

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası'na göre "Türkiye Büyük Millet Meclisinin idare ve kontrolünde bulunan kültür ve tabiat varlıklarının korunması" Milli Saraylar Daire Başkanlığınca, gerektiğinde Kültür Bakanlığından teknik yardım ve işbirliği sağlanarak yapılır [23].

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, imar ve yapı alanlarında devletin en önemli kuruluşu olduğu için çeşitli birimleri kültürel ve doğal değerlerin korunması ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilenmekle görevlendirilmiştir.

İçişleri Bakanlığı

İçişleri Bakanlığı, kültür ve tabiat varlıklarının belgelenmesi, korunması, gelecek kuşaklara aktarılması, restorasyonu, yöre insanının kültür ve doğa varlıklarından yararlanması amacıyla ilgili Sivil Toplum Örgütleri ile işbirliği yaparak ulusal kampanya boyutunda örnek olarak nitelendirilecek çalışmalar yapmaktadır.

Orman ve Çevre Bakanlığı

Orman Bakanlığı ve Çevre Bakanlığı, 2003 yılında birleştirilerek tek bir bakanlık altında toplanmıştır. Bünyesinde bulunan Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü ve Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı ile birlikte Kültürel ve Doğal değerlerin korunması, geliştirilmesi ve kamu yararına kullanılması konularında görev yapmaktadır [23].

Vakıflar Genel Müdürlüğü

1920 yılında Şer'iyye ve Evkaf Vekaleti olarak kurulan, 1924 yılında Başbakanlığa bağlanarak şimdiki adını alan Vakıflar Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de Vakıflar Genel Müdürlüğünün görevleri EK-3'te verilmiştir [29].

3.2.3. Yerel yönetimler

Belli ortak hizmetlerin sağlanması amacıyla seçilmiş örgüt olarak tanımlanan Yerel Yönetimler; İl Özel İdareleri, Belediyeler ve Köylerden oluşmaktadır.

Kültürel mirasın korunmasında yerel yönetimler çok önemli bir rol üstlenmektedirler. Yerel yönetimler doğal ve yapılı çevreye müdahale erkine sahip en önemli birimlerdir [22].

İl Özel İdareleri, Büyükşehir Belediyeleri ve Bakanlıktan izin alınan belediyeler bünyesinde, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarıyla ilgili işlemleri ve uygulamaları yürütmek, denetimlerini yapmak üzere koruma, uygulama ve denetim büroları kurulması 2863 sayılı Yasa'nın 10. maddesi, 5226 sayılı Yasa'nın 4. maddesinde şöyle tanımlanmıştır [22];

"Büyükşehir Belediyeleri, Valilikler, Bakanlıkça izin verilen belediyeler bünyesinde kültür varlıkları ile ilgili işlemleri ve uygulamaları yürütmek üzere sanat tarihi, mimarlık, şehir planlama, mühendislik, arkeoloji gibi meslek alanlarından uzmanların görev alacağı koruma, uygulama ve denetim büroları kurulur. Ayrıca, il özel idareleri bünyesinde, kültür varlıklarının korunmasına yönelik rölöve, restitüsyon, restorasyon projelerini hazırlayacak ve uygulayacak proje büroları ve sertifikalı yapı ustalarını yetiştirecek eğitim birimleri kurulur. Bu bürolar Koruma Bölge Kurulları tarafından uygun görülen koruma amaçlı imar planı, proje ve malzeme değişiklikleri ile inşaat denetimi de dahil olmak üzere uygulamayı denetlemekle yükümlüdürler".

Bu konuda 11 Haziran 2005 tarihinde bir yönetmelik çıkarılarak KUDEB (Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları) birimi kurulmuş, kuruluş ve işleyiş

esasları ayrıntıya kavuşturulmuştur. KUDEB'ler İl Özel İdarelerinde imar ile ilgili daire başkanlığı veya müdürlük, Büyükşehir Belediyelerinde imar daire başkanlığı ve diğer belediyelerde imar müdürlüğü bünyesinde görev yapmaktadır. KUDEB'lerde mimarlık, şehir planlama, mühendislik, sanat tarihi ve arkeoloji meslek alanlarından en az birer uzman görev almaktadır. Uzmanların nitelikleri ve sayıları, KUDEB'in görev alanındaki taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının niteliği ve yoğunluğu göz önüne alınarak belirlenmektedir. Büyükşehir Belediyeleri ile İl Özel İdareleri herhangi bir organdan izin almadan KUDEB kurabilirken, İlçe belediyeleri ile diğer belediyeler Kültür ve Turizm Bakanlığına başvurarak talepte bulunmaktadır. Bakanlık tarafından, ilçede bulunan kültür ve tabiat varlıklarının yoğunluğu göz önüne alınarak belediyenin talebi değerlendirmekte, uygun bulunursa izin verilmektedir. KUDEB'lerin görevleri EK-4'te verilmiştir [30].

3.2.4. Sivil toplum örgütleri

Sivil Toplum Örgütleri; bir ülkede yaşayan yurttaşların ortak ilgi, çıkar, hedef ve özelemleri için devlet denetimi dışında yanyana gelerek, çaba gösterdikleri katılım olarak tanımlanabilmekte, dernek, vakıf, komite, birlik, meslek kuruluşu biçiminde olabilmektedir [31]. Koruma uygulamalarının azlığı, kültür varlıklarının ve tarihi çevrelerin hızla yok edilmesi sonucu çevrelerinin durumu ve geleceği konusunda kaygı duyan meslek odaları, çeşitli dernekler, gönüllü kuruluşlar halkı bilinçlendirmeye çalışmakta, korumaya destek vermeye çağırırlar [6]. Ülkemizde, özellikle 1980'li yıllardan sonra, çevre ve kültür ile ilgili bir çok sivil toplum örgütü kurulmuştur [23]. Son yıllarda kentsel çevrenin korunmasına karşı duyarlılığın giderek artması ve bu alanda bir araya gelen aydınların çabaları tarihi çevreler için başarılı projeler üretecekleri umudunu vermektedir [6].

TMMOB Mimarlar Odası, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Çevre ve Kültürel Değerleri Koruma Vakfı (ÇEKÜL), Tarihi Kentler Birliği, Turizm Anıt ve Çevre Değerlerini Koruma Vakfı (TAÇ), Kültürel Mirasın Dostları Derneği (KÜMİD),

Tarihi Türk Evleri Derneği, Koruma ve Restorasyon Uzmanları Derneği (KORDER), Arkeoloji ve Arkeologlar Derneği, Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA), Doğal Hayatı Koruma Derneği, Türkiye Tabiatını Koruma Derneği, Doğal Hayatı Koruma Vakfı, Türkiye Çevre Vakfı tüm ülke ölçeğinde etkinlik yapan Sivil Toplum Örgütleridir [23].

Tankut’a göre “Sivil Toplum Örgütlerinin sadece yanlış müdahalelere tepki göstererek değil, sürekli izleyerek ve sorunların çözümlerine katkıda bulunarak destek vermelerinin sağlanması tarihi ve doğal çevrelerin korunmasında yarar sağlayacaktır” [32].

4. KORUMA SÜRECİNDE YAŞANAN SORUNLAR

Türkiye, binlerce yıllık bir geçmişe dayanan zengin uygarlıkların yaşadığı bir ülke olarak insanlığın kültürel mirasının korunması konusunda evrensel sorumlulukları yüksek olan ülkelerin başında gelmektedir [24]. Günümüzde ülkelerin doğal ve tarihi çevrelerini koruma becerisi ve başarısı sadece doğal ve kültürel zenginlik olarak değil, aynı zamanda siyasal bir güç ve itibar kaynağı olarak öne çıkmaktadır. Sahip olduğu kültürel ve doğal varlıklarının değeri ve kapsamı düşünülürse, Türkiye'nin doğal ve tarihi çevreyi koruma konusunda sağlayabileceği başarı uygarlık yarışındaki en önemli ve değerli gücü olacaktır.

Tarihi ve kültürel mirasın bulunduğu yerleşim alanlarının korunması konusunda sorunlar yaşanmaktadır. Yok olduğunda yenilenemeyecek ya da düzeltilemeyecek değerlere sahip sit alanlarında; halkın sosyo-ekonomik durumundan, fiziksel sorunlardan, mali kaynak yetersizliklerinden, halkın koruma kültürü ve bilincine sahip olmamasından, planlama uygulama sorunları ve yasal mevzuattan kaynaklı sorunlar yaşanmakta, kentsel sitlerin şehrin yaşayan bir parçası olduğu gerçeği unutulmaktadır [32].

4.1. Fiziksel Sorunlar

Ülkemizdeki hızlı nüfus artışı ve kentleşme, kırdan kente göç olgusu, kentlerin plansız büyümesi, arsa spekülasyonu kentin korunması gerekli dokusu üzerinde büyük ölçüde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Kent merkezlerinde yer alan tarihsel kent merkezleri ve geleneksel kent dokuları, kentin hızlı büyümesi, yoğunluk artışı ve yıkılıp yapılaşmadan etkilenmekte, geleneksel kent dokuları tüm çabalara ve yasal sınırlamalara rağmen yer yer yok olmaktadır. Kentlerin tarihsel dokularındaki gelişme “modernleşme” adı altında büyük yıkım ve yeniden yapım süreci ile karşı karşıyadır [24]. Geleneksel yapıların günümüz gereksinimlerini karşılamakta önemli bir potansiyel oluşturduklarını yadsıyan ve bu potansiyeli yeteri kadar

değerlendirmeden yeni yapılaşmaya ağırlık veren politikalar, hem korumayı sağlamamakta hem de ekonomik ve işlevsel değeri oldukça yüksek eski yapı stokunu göz ardı etmektedirler. Diğer yandan, nüfus artışı sonucu doğan yeni mekan gereksinmesinin çözümünde geleneksel dokuyu korumayı gözeten politikaların izlenmemesi geleneksel dokunun bozulmasına neden olmaktadır [23].

4.2. Sosyo-Ekonomik Sorunlar

Kültürel değerlerin yoğun olarak bulunduğu kentsel sit alanlarının korunmasında fiziksel sorunların yanı sıra, sosyal nitelikli sorunlar da ön planda gelmektedir.

Korumanın sosyal ve ekonomik yönlerinin giderek gündemde yer alması, çözüm üretmek için bu alanlardaki sorunların saptanmasını gerekli kılmıştır. Sosyal nitelikli sorunların başında halkın koruma konusunda yeterli duyarlılığı göstermemesi gelmektedir. Bu davranışın kökeninde, kişilerin kültür varlığı, koruma, onarım, kamu yararı vb. tanım ve kavramlar konusunda yeterince bilgilendirilmemiş olması, gerekli parasal ve teknik desteklerin sağlanmaması, kişisel yararın kamu yararının önünde gelmesi gibi birçok neden yatmaktadır [23].

Kentlerin tarihi bölgelerinde nesiller boyu oturan mülk sahiplerinin çeşitli nedenlerle geleneksel dokuları terk etmesi ve bunun sonucu oluşan sosyal dönüşüm kent dokularını olumsuz etkilemektedir [24]. Özellikle 1950 sonrası kırsal alanlardan kentlere göç eden insanların, yaşamın daha ucuz olduğu tarihsel/geleneksel bölgelerde oturmayı tercih etmeleri bu alanların sosyal çöküntü bölgelerine dönüşmesine neden olmuştur. Bu bölgelerde yaşamayı tercih eden insanlar yaşadıkları yere ait olmadıklarından ve ekonomik nedenlerden dolayı çevrelerine sahip çıkmamaktadırlar [23].

4.3. Finansal Sorunlar

Ülkemizde doğal ve kültürel değerlerin korunması ve geliştirilmesi için merkezi yönetim, yerel yönetim ve özel sektör kaynakları finansman sağlamaktadır [23].

5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu İle Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile emlak vergisine yapılan %10 artış sonucu toplanan vergilerin, valilerin denetimi altında koruma projeleri için kullanılacak olması, katkı payı, toplu konut kredileri, yapılanma hakkı aktarımı gibi uygulamalar finans sorununu azaltmak açısından olumludur. Yeni düzenleme ile kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler, il özel idareleri ve mahalli idari birliklerine tescilli taşınmaz kültür varlıklarını, Koruma Bölge Kurullarının belirlediği fonksiyonda kullanılmak kaydıyla kamulaştırabilme yetkisi verilmiştir. Bu, koruma adına olumlu olsa da, kamulaştırma işlemi önemli ölçüde para gerektirmektedir [22].

4.4. Koruma Bilincine İlişkin Sorunlar

Koruma konusunda yaşanan sorunların nedenleri, mevzuat, yeni yasalar, yönetmelikler, onlara dayalı uygulamalar ve kaynakların yetersiz oluşudur. Kaynak sorunu sadece mali yönden yetersizlik değil insan kaynağı sorunudur. Mevzuat ve kaynak olarak görülen yetersizlik sorunu ise “bilinç” sorununa dayalıdır [33].

Bugüne kadar bazı yapılar yasa zoruyla korunmuştur. Sorun bazı yapıların korunması değil, tarihi çevrenin yaşamasını sağlayacak kültürel bilincin yerleşip örgütlenmesi sorunudur. Bilinçlenme uzun vadeli bir aydınlanma sürecidir.

Yapı insanoğlunun en büyük yatırımı, kent toprağı ise toplumun sahip olduğu en değerli varlık olarak düşünülürse, kent toprakları üzerindeki nüfus

baskıları, toprağın kullanılması açısından eski doku ve yeni oluşturulan doku arasında büyük gerilimler doğurmaktadır. Çağdaş koşullarda bir tarihi mahallenin, bir anıtın korunması o mahalle ve o anıtın toplum kültürü içindeki statüsü ile aynı yerde yapılması öngörülen yeni yapı ya da yapılaşmanın ekonomik değeri arasında bir karşıtlık doğurur. Yeni ve eski arasındaki bu karşıtlaşma, korunması istenen yapıların kültürel statüsü ile orantılıdır. Bu da toplumun genel eğitim düzeyi ve tarih bilinci ile doğrudan bağlantılıdır. Kültürel motivasyon yeteri kadar güçlü olmadığı zaman bütün gerekli yasal çerçeve hazırlanmış bile olsa, toplum gerektiği zaman yasal olmayan yollarla koruma kararlarına direnmektedir.

Topraktan elde edilecek ekonomik kazancın çekiciliği tarihin prestijinden fazla olduğu zaman koruma büyük halk yığınları için bir öncelik olmaktan çıkar. Bu durum, özellikle kentsel yaşama yeni geçmeye başlayan toplumlarda çok ciddi boyutlara ulaşmaktadır [4].

Bireyin toplum adına özveride bulunması koruma politikalarımızda temel öge olmuştur. Ancak bireyin koruma konusundaki bilinçsizliği ve toprak rantının her türlü ranttan yüksek olması, kültür ve tabiat varlıklarının kısa zamanda bilinçli olarak talan edilmesinin yolunu açmıştır. Turizmi teşvik etmek amacıyla kültür varlıklarını işlevleri dışında kullanılmalarına olanak veren gelişmeler de korumacılığın evrensel felsefesine ters düşmektedir. Venedik Sözleşmesi ve diğer birçok uluslararası sözleşmelerle de bağdaşmayan bu uygulama biçimi kültür varlıklarının değerinin devlet eliyle yok edilmesinin en ilginç örneğidir [20].

Toplumların değişik tarihi koşullarda yarattığı ve bu günde yaratmaya devam ettiği ve uygarlıkların vitrini denebilecek sanat yapıtlarını korumak, evrensel değerlerin mirasçısı olmak uygar bir topluma yüklenmiş bir sorumluluktur [33].

Geçmişte bilinçli bir etkinlik olmayan koruma; günümüzde eğitimi, örgütlenmesi, yasaları, kurumları ve söylemi ile yaygın ve uluslararası statüsü olan çağdaş bir öğretilerdir. Fakat toplumun bütün üyelerinin farkında olduğu ve yaşamını ona göre ayarladığı bir bilgi alanı da değildir [4].

Doğası ve tarihi ile övünen, hemen hemen bütün açık alanlarında birkaç müzeyi dolduracak bulguları olan Türkiye gibi bir ülkenin, tarihi çevresini korumak için toplumsal boyutta bilinçlenmesi ne yazık ki istenen düzeyde değildir [33].

4.5. Yerel Yönetim Uygulama Sorunları

Koruma konusunda alınan kararlar ve yapılan uygulamalar çoğunlukla merkezi yönetim birimleri tarafından, yerel yönetimlerin onayı, bazen de bilgisi dışında gerçekleştirilmektedir. Yerel yönetimler gerek mali kaynak gerek iç örgütlenmeleri açısından merkezi yönetime bağlı durumdadırlar. Yerel yönetimlerin kendi kendilerini yönetme yetkileri tam anlamıyla uygulanamamakta, toplumsal denetim sağlanamamaktadır.

Yeni yasalar yerel yönetimlere kapsamlı görev veriyor ve mali kaynak aktarıyor görünürken, bu yetki ve kaynakların yerinde kullanımını denetleyecek etkin bir mekanizma önermemektedir [22].

Yerel yönetimler uygulama aşamasında bazı sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Uygulamaların tam olarak yapılabilmesi için yasal olmayan eylemlerin ortadan kalkması, yasa ve yönetmeliklere aykırı uygulamalarda yerel yönetimlerin alacağı önlemlerin daha pratik bir hale gelmesi gerekmektedir [23]. Sit alanlarındaki koruma uygulamalarının büyük maliyetler gerektirmesi sebebiyle kaynak imkanının da sağlanması, kredilendirme, teşvikler ve kentsel teknik altyapı olanaklarının nasıl kullanılacağına daha tanımlı olması gerekliliği sorunlardan bazılarıdır [22].

Yerel yönetimlerin diğer bir sorunu ise; özel uzmanlık alanı gerektiren, koruma imar planları uygulamaları için yeterli nitelik ve nicelikte elemanlarının olmayışıdır. Uzman eleman yokluğu sorunundan dolayı plan kararları yanlış uygulanmakta, koruma kurullarına sıkça görüş sorulması sonucunda uygulamada gecikmeler olmakta ve bunun bir uzantısı olarak kaçak yapılaşma artmaktadır. Son dönemlerde çıkartılan yasalar ile koruma alanında yerel yönetimlerin sorunlarının bir bölümünü kendi bünyelerinde çözmelerine olanak sağlayacak KUDEB'lerin kurulmasına ilişkin düzenleme getirilmiş, yerel yönetimlerin koruma alanındaki etkinlikleri artırılmıştır [23].

Koruma Amaçlı İmar Planlarının Hazırlanma Sürecinde Ortaya Çıkan Sorunlar

Kentsel ve çevresel kaynakların akılcı ve kültür sürekliliğini sağlayıcı biçimde kullanımını sağlamak gerekmektedir. Kentsel gelişmeyle birlikte ortaya çıkan karmaşık, yanlış ve uyumsuz mekan kullanımları, kentsel sitler çerçevesinde ancak akılcı bir planlama ile önlenabilir ve düzene sokulabilir [34].

Ülkemizde 1950'lerden sonra yaşanan hızlı kentleşme sırasında plansız şekilde gelişen kentler, geleneksel kent dokularının büyük ölçüde yok olmasına neden olmuştur, geleneksel kent dokularının korunması amacıyla daha sonraki yıllarda alınan önlemler doğrultusunda 1710 sayılı Eski Eserler Yasası ile "sit" tanımı yapılmış, 2863 sayılı Yasa ile sit olarak ilan edilen alanlar için "Koruma Amaçlı İmar Planı" hazırlanması öngörülmüştür [35]. "Koruma Amaçlı İmar Planları" ile "İmar Planları" iki farklı süreçte, ayrı olarak yapılmaktadır.

Koruma Amaçlı İmar Planları; sit alanlarında yapı yapma ve koruma ilkelerini belirleyen planlardır. Uygulamada diğer planlamalar için koruma boyutunun göz ardı edilebileceği, koruma amaçlı imar planının diğer planlamalardan kopuk ele alınması gerektiği gibi yanlış sonuçlara neden olabilecek bir yaklaşımı çağrıştırmaktadır [36].

5226 sayılı Kanunda Koruma Amaçlı İmar Planı tanımlanarak bir içeriğe kavuşturulmuş, planın hazırlanma ve onay sürecinde yaşanan sorunlar bir ölçüde giderilmeye çalışılmıştır [20]. Kanun'da Koruma Amaçlı İmar Planı'nın tanımı şöyle yapılmıştır [7];

"Kanun uyarınca belirlenen sit alanlarında, alanın etkileşim-geçiş sahasını da göz önünde bulundurarak, kültür ve tabiat varlıklarının sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda korunması amacıyla arkeolojik, tarihi, doğal, mimari, demografik, kültürel, sosyo-ekonomik, mülkiyet ve yapılaşma verilerini içeren alan araştırmasına dayalı olarak; halihazır haritalar üzerine, koruma (planlama) alanı içinde yaşayan hane halkları ve faaliyet gösteren iş yerlerinin sosyal ve ekonomik yapılarını iyileştiren, istihdam ve katma değer yaratan stratejileri, koruma esasları kullanma şartları ile yapılaşma sınırlamalarını, sağlıklaştırma, yenileme alan ve projelerini, uygulama etap ve programlarını, açık alan sistemini, yaya dolaşımı ve taşıt ulaşımını, alt yapı tesislerinin tasarım esasları, yoğunluklar ve parsel tasarımlarını, yerel sahiplilik, uygulamanın finansmanı ilkeleri uyarınca katılımcı alan yönetimi modellerini de içerecek şekilde hazırlanan, hedefler, araçlar, stratejiler ile planlama kararları, tutumları, plan notları ve açıklama raporu ile bir bütün olan nazım ve uygulama imar planlarının gerektirdiği ölçekteki planlardır".

Koruma amaçlı imar planları ile kentin bütün planlarının aynı zamanda hazırlanmaması ve uyumlarının sağlanamaması durumunda sorunlar yaşanmakta, koruma planlarının hazırlanması süreci uzamaktadır. Bu nedenle; tüm planların, tarihsel ve kültürel mirasın korunmasını hedefleyerek, eşzamanlı olarak kurgulanması ve hazırlanması gerekmektedir [36].

4.6. Koruma Kurullarının Yapısına İlişkin Sorunlar

Adları Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu olarak değiştirilen Koruma Kurullarında önceki düzenleme ile Yükseköğretim Kurulu (Y.Ö.K) tarafından seçilen iki üye ve Bakanlıkça seçilen üç üye olmak üzere beş sürekli üye bulunmaktaydı. 5226 sayılı Yasa ile Bakanlıkça seçilecek üyelerin sayısı üçten beşe çıkarılarak kurulda sürekli olarak görev yapacak üyelerin sayısı Y.Ö.K.'ten gönderilen üyelerle birlikte yediye yükseltilmiştir [37].

Koruma Kurullarında artık yerel ve merkezi yönetimin “temsilcileri”, “atanmış” üyelerle beraber görev yapmaktadırlar. Bunun yanı sıra sürekli bulunması istenen mimarlık, şehir plancılığı, sanat tarihi ve arkeoloji uzmanlıklarına, hukuk dalı da eklenmiştir. Kurullara ilgili meslek odaları gözlemci olarak katılabilecektir. Dayanaksız ve gerekçesiz karar yazımını önlemek için kurullar, alacakları kararları Kanun ve ilke kararlarındaki dayanakları ile bilimsel gerekçeleri belirtilerek yazacaktır.

Ülkemizde 20 adet Koruma Kurulu, taşınmaz kültür mirasını ve doğal varlıklarını korumak için kararlar almaktadır. Kurul ve kuruldaki üyelerin sayısının artması, tüm kurullarda nitelikli üyelerin yer almasını zorlaştırmaktadır [38].

5. ANTAKYA KENTİNİN ÖZGÜN TOPLUMSAL VE MEKANSAL YAPISI

Antakya kentinin fiziksel yapısı ile tarihsel süreç içinde değişen toplumsal ve mekansal yapısı kentin “özgün” konumunu ifade edecek nitelikler taşımaktadır.

5.1. Antakya Kentinin Fiziksel Yapısı

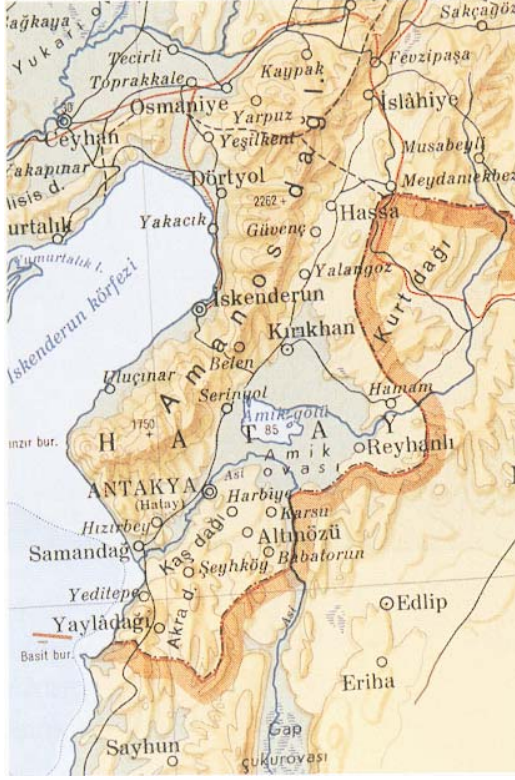
Antakya’nın merkez ilçe olarak bağlı bulunduğu Hatay ili, Akdeniz Bölgesi’nin doğu ucunda yer alan bir sınır ilidir (Harita 5.1). Yüzölçümü 5 859 km² olan ilde toplam 12 ilçe ve 385 köy yerleşmesi mevcuttur [40]. İl, doğudan ve güneyden Suriye, kuzeydoğudan Gaziantep’in İslahiye ilçesi, kuzey ve kuzeybatıdan Osmaniye, Adana’nın Ceyhan ve Yumurtalık ilçeleri, batıdan ise İskenderun Körfezi ile çevrilidir.

Harita 5.1. Ülke sınırları içerisinde Hatay ilinin konumu [39].

Hatay ili merkez ilçesi olan Antakya kenti, 36° 09’ ve 36° 13’ kuzey enlemleri ile 36° 06’ ve 36° 11’ doğu boylamları arasında bulunmakta ve 689 km²’lik bir alanı kaplamaktadır [41]. Akdeniz iklim bölgesinin doğu ucunda, kıyıda 22 km. kadar içerde olan kentin denizden yüksekliği yaklaşık 80 m.dir. Kent, kuzeyde Amanos Dağları (Nur Dağları) ile güneyde Kel Dağ (Cebel-i Akra) arasında kalan Aşağı Asi Vadisi’nin başlangıcında, Kel Dağı’nın

kuzeydoğusunda, 440 m rakımlı Habib Neccar Dağı'nın eteklerindedir (Harita 5.2) [43].

Harita 5.2. Hatay ili ve merkez ilçe Antakya [42]

Bölge coğrafyasında Asi Nehri'nin önemli bir yeri vardır. Antakya'nın ortasından geçen, Antik Çağın Orontes'i olan Asi Nehri'nin kaynağı Lübnan'dır (EK-5) [44]. Asi Nehri, Hatay iline bağlı Samandağ'ın güneyinde bir delta oluşturarak Akdeniz'e dökülür. Toplam uzunluğu 380 km olan nehrin büyük bölümü Suriye toprakları içinde kalmaktadır. Antik çağda küçük tonajlı nehir gemilerinin seyredebildiği Asi Nehri yüzyıllar boyunca Antakya'yı Akdeniz'e bağlayan bir su yolu olmuştur [41].

Antakya kent merkezini doğu-batı doğrultusunda ikiye ayıran Asi Nehri'nin suyunun, geçmişte içilebilecek kadar temiz olduğu söylenmektedir. Suriye'nin Asi Nehri'nden beslenen barajlar kurması ve alt yapı yetersizliğinden dolayı, nehir, açık kanalizasyon haline gelmiştir [45]. Nehrin yatağı, günümüzde,

5.2. Antakya Kentinde Tarihsel Süreç İçinde Toplumsal ve Mekansal Yapı

Hatay'ın en büyük düzlüğü olan Amik Ovası, gerek sahip olduğu zirai potansiyeli gerekse ticaret yolları üzerinde bir kavşak konumunda olması nedeniyle Anadolu ve kuzey Mezopotamya tarihinin her devrinde önemini korumuştur. Zengin su kaynakları ile verimli topraklara sahip olan Antakya kenti, göçebe ve yerleşik kavimler için her zaman cazip bir bölge olmuştur [43]. Kentin tarihsel süreç içinde (kuruluşundan günümüze) mekansal kullanımlarını gösteren harita EK-6'da verilmiştir [49].

5.2.1. Kuruluşundan Osmanlı Dönemine kadar Antakya

Hatay yöresinin tarihi, yaşamı kolaylaştıran iklim koşulları ve verimli toprakların varlığı nedeniyle, insanoğlunun yazıyı icadından çok önce ve ilkel bir hayat sürdürdüğü Paleolitik Çağ ile başlamıştır. Hatay bölgesinde yapılan arkeolojik kazılar ve araştırmalarda Orta Paleolitik (M.Ö. 100 000-40 000) Döneme ait bulgulara rastlanmıştır. Yine yapılan kazı çalışmaları ile Üst Paleolitik (M.Ö. 40 000-11 000) Döneme ait bulgular da elde edilmiştir. Bu durum bölgenin eski bir yerleşim merkezi olduğunu göstermektedir [50]. Hatay yöresini çekici kılan ve tarihin her döneminde göçlere açık olmasını sağlayan bir başka özellik de, Anadolu'yu Çukurova yoluyla Suriye ve Filistin'e bağlayan yolların kavşak noktasında bulunmasıdır. Ayrıca, Mezopotamya'dan Akdeniz'e çıkmak için kullanılabilecek en uygun limanlar Hatay yöresindedir.

M.Ö. 1 200'de başlayan Geç Hitit Prenslükleri Döneminde, Amik Ovası'nda yaşayan Hitit Prenslükleri birleşerek "Hattena Krallığı" adını almışlardır. Krallığın başkenti olarak Hatay ilinin ilçesi olan Kırıkhan yakınlarındaki Kanula'yı (Çatalhöyük) seçmişlerdir. Hatay adının buradan kaynaklandığı sanılmaktadır [41].

Seleukoslar Dönemi - Antakya Kentinin Kuruluşu (M.Ö. 323 – M.Ö. 64)

Yaklaşık olarak 2 300 yıllık bir geçmişi olan Antakya'da ilk yerleşimin tarihi M.Ö. 8 000'e kadar uzanır. Büyük İskender'in ölümüyle (M.Ö. 323) imparatorluk toprakları, generalleri tarafından paylaşılmış ve Suriye Bölgesi general Seleucos'un idaresinde kalmıştır. Yapılan araştırmalara göre "Antakya'nın kurucusu I.Seleucos Antakya'ya gelmeden önce Rhosus'u (Arsuz) kurmuş ve daha sonra Antakya yöresine gitmiştir" [51]. Antakya Kenti kuzey-batı Suriye'nin korunması amacıyla kurulmuştur. Kentin adının ise Seleucos'un babası olan Antiokos'un anısını yaşatmak üzere "Antiokheia" (Antioche) olmasına karar verilmiştir [52].

Antakya kuruluş çağında heterojen bir toplum yapısına sahiptir. Çeşitli toplumlardan insanları barındıran Seleucos Krallığı'nda Suriyeliler, Makedonlar, Atinalılar, Giritliler, Kıbrıslılar ve Yahudiler bulunmaktaydı [43].

Seleucoslar birçok ırktan meydana gelen Antioche halkına Hellenizmi kabul ettirmeye çalışmışlardır. Hristiyanlığı ilk benimsemiş halklardan olan Antakya halkı, Antiochus IV. Döneminde Helenizm'e isyan etmeye başlamıştır.

Antakya, Helenistik Çağ kentlerinin tipik bir örneğidir. Mimar ve şehirci Hippodamos'un geliştirdiği şehircilik nizamı olduğu için şehircilik tarihinde "Hippodamos tarzı plan" olarak isimlendirilen plan uyarınca gelişmiştir. Helenistik Çağ'da kurulan bir çok kentte uygulanmış olan bu nizam, belirli bir disiplin içinde birbirine dik ve paralel cadde ve sokakların meydana getirdiği yapı adalarından oluşan "ızgara plan"dır (Harita 5.4) [43].

Harita 5.4. Kentin kuruluşunda uygulanan şehircilik nizamı [43]

Antakya'nın Antik Çağdaki plan şeması incelendiğinde, güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunun, sokakların hakim rüzgarı (güneybatı) alması yönünden en elverişli istikamet olduğu anlaşılmaktadır. Kentin kuruluşunda uygulanmış olan şehircilik nizamından günümüze izleri kalmış olan (Orhanlı ve Meydan Mahalleleri) bazı sokak istikametleri bunu doğrulamaktadır (Harita 5.5) [43].

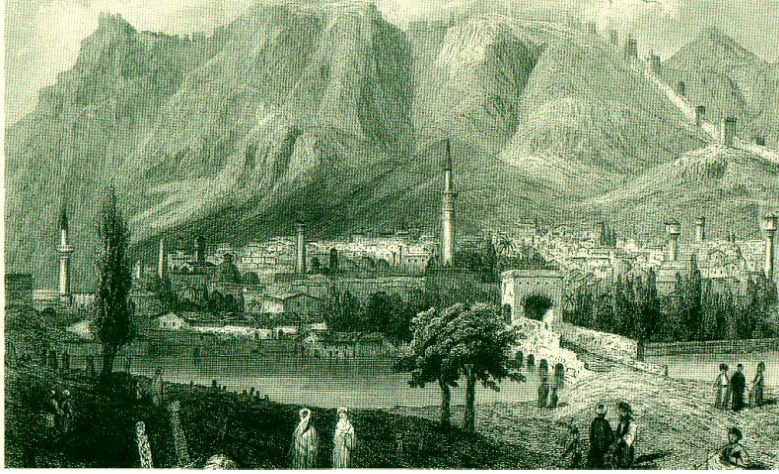

Harita 5.5. Izgara plan sistemine örnek olan sokaklar (Orhanlı ve Meydan Mahalleleri) [43]

Seleucoslar Döneminde, Krallığın başkenti olan Antakya'ya Yunan usulü hamamlar, jimnazyumlar, Habib Neccar Dağı (Silpius Dağı) eteklerinde villalar, agora ve mabetler, kentin sayfiye yeri olan Harbiye'de (Daphne) eğlence yerleri ve mabetler yapılmış; M.Ö. 148'de meydana gelen deprem sonucu bu eserlerin birçoğu günümüze ulaşamamıştır [53].

Agora, günümüzde çarşıların bulunduğu bölgeye yapılmış ve sivil yapılar Agora etrafında konumlanmıştır. Kentin ikinci kurucusu sayılan Antiochus IV. Epiphanes tarafından Romalı bir mimara yaptırılan yeni agora ile Antakya Miletos, Bergama ve Pire kentleri gibi "iki agoralı kent" modeline uymuştur. Bugünkü çarşı bölgesine yapılan agora ticari, sonradan yapılan agora ise politik faaliyetler için kullanılmıştır. Helenistik Çağda sarayların kendine özgü bir planı olmadığından, Antakya'nın kuruluş çağı olan Seleucos Krallığı'nda saraydan bahsetmemek gerekmektedir [43].

Seleucoslar Döneminde güvenliği sağlamak amacıyla Antakya Kalesi inşası başlamış, daha sonraki dönemlerde kaleye ilaveler yapılmış, bazı yerler genişletilmiştir. Kale, Asi Nehri'nden başlayıp, Habib Neccar Dağı'ndan (Silpius Dağı) geçerek yine nehirde son bulmaktaydı [51]. Antik çağda Antakya kentinin etrafı 1,5 km genişliğinde, 3,5 km uzunluğunda, kesme taş ve tuğladan inşa edilmiş kale ile çevriliydi [54]. Türkiye'nin İstanbul'dan sonra en uzun 2. suru olan ve kenti çevreleyen Antakya surları Helenistik, Roma ve Bizans Dönemlerinde yapılmıştır [49]. Kalenin Osmanlı Dönemindeki fonksiyonları hakkında bilgi bulunmamaktadır [54]. 1738 yılında kente gelen seyyah Pococke seyahatnamesinde yer alan "eski çağlarda, surların üzerinden yürünerek kent çepeçevre dolaşılabilirdi" ifadesi surların görkemini ortaya koymaktadır (Resim 5.1) Bugün surların sadece Hacı Kürüş deresine bakan yamaçlardaki bölümü ile dere üzerinde aynı zamanda bent ve köprü görevi de yapan Demir Kapı bölümü sağlamdır [43].

Resim 5.1. 1738 yılında Antakya surlarını gösteren bir gravür [43]

Antakya Kalesi'nde tespit edilen kapılar; doğuda Halep Kapısı, batıda Akakiyr Kapısı, güneyde St. George Kapısı ve St. Pierre Kapısı, Demir Kapı, Asi Nehri üzerindeki köprüye açılan Köprü Kapısı, Bahçeler Kapısı ve Köpek Kapısıdır [55].

Roma Dönemi (M.Ö. 64 - M.S. 395)

Antakya, M.Ö. 64 yılında Roma İmparatorluğu hakimiyetine girmiş, M.S. 396 yılına kadar Roma İmparatorluğu hakimiyetinde kalmıştır. Roma Döneminde Altın Çağını yaşayan Antakya; Roma ve İskenderiye'den sonra en büyük 3. kent olmuştur. M.Ö. 31'de kentin nüfusu 300,000-600,000 arasındadır. Bu dönemde, olimpiyat oyunlarının oynandığı kent "Doğunun Kraliçesi" olarak adlandırılmaktadır [56].

Hristiyanlığın Yayılmasında Antakya'nın Rolü

Antakya, Hristiyanlığı ilk kabul eden farklı din ve ırktakilerin ana kilisesi ve Asya'da Hristiyanlığın merkezidir. Başlangıçta Hristiyan olan halkın hepsi Yahudilikten ayrılıp Hristiyanlığı benimsemiş olanlardır [52]. Yahudi

cemaatinden olmayanlar arasında Hristiyanlığın yayılması Antakya'da başlamıştır [50].

Hristiyanlığın başlangıcında ve yayılışında Antakya büyük rol oynamıştır. Kentte, M.Ö. 38-39' da Hristiyanlık yayılmaya başlamıştır. Kudüs'e yakın bir yerleşim yeri olması, Anadolu ve Yunanistan'a ulaşan yolların kavşağında yer alması nedeniyle, Kudüs'ten gönderilen havariler burada toplanmakta, Hristiyanlığı yaymak için Anadolu ve Yunanistan'a gitmekte ve dönüşlerinde yine Antakya'ya uğramaktaydılar [57].

İsa'nın ölümünden sonra, Hristiyanlığı yaymak için Havarilerinden Pavlos ve Barbanas, daha sonra ilk kiliseyi kuran Aziz Petrus M.S. 40 yılında Antakya'ya gelmişlerdir [43]. Kentin tarihinde önemli bir yer tutan Antakya-Reyhanlı yolu üzerinde, Habib Neccar Dağı eteklerinde doğal bir mağara iken eklemelerle kiliseye dönüştürülen "St. Pierre Kilisesi", ilk kilise olarak kabul edilmektedir (Resim 5.2).

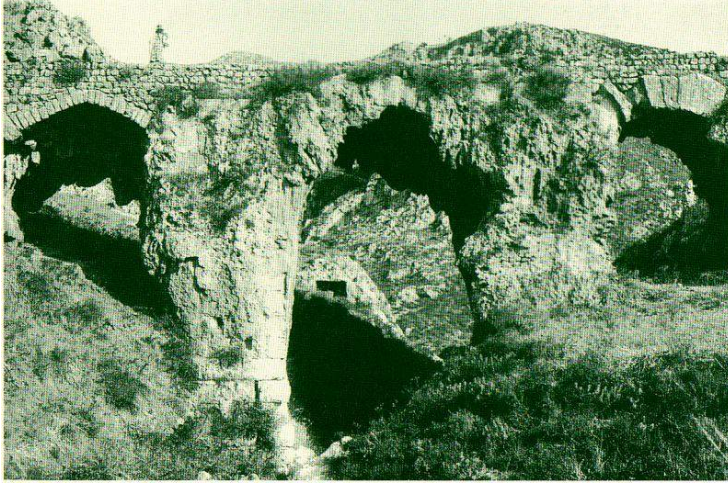
Resim 5.2. St. Pierre Kilisesi [43]

Aziz Petrus'un Antakya'ya geldiğinde ilk konuşmasını burada yaptığına inanıldığından, 1963'te Papa tarafından Hristiyanlar için hac yeri olarak ilan edilmiştir [58]. Hala Hristiyanların hac yeri olan kilisenin önemi, Hz. İsa'nın dinini tanıyanlara burada yapılan büyük bir ayinle "Hristiyan" isminin verilmiş olmasıdır. Hristiyanlığın Kutsal kitabı İncil'de "...ikisi bir yıl süreyle kilisede bir araya gelerek o büyük topluluğu öğretiler. Öğrencilere ilk kez Antakya'da Hristiyan adı verildi..." cümleleri yer almaktadır.

Roma Döneminde Antakya'ya M.Ö. 67'de saray ve circus, M.Ö.47'de amfi tiyatro, su kemeri ve hamam inşa edilmiştir [43].

Roma Döneminde yapılan, bilinen en eski antik caddelerden biri olan Kolonadlı Cadde, kenti boydan boya geçmekte ve kentin ticaret merkezini oluşturmaktaydı. Uzunluğu yaklaşık 3 km, genişliği 30 m olan "Kolonadlı Cadde" kentin iki ucunu bağlayıcı bir role sahipti. Cadde, üzeri örtülü ve iki kenarını sınırlayan sütun dizilerinden oluşmaktaydı. Döşemesi mermer kaplı, bronz heykellerle süslü, Kolonadları ise mozaiklerle bezeli olan 3 km. uzunluğundaki cadde şiddetli depremler sonucu yer yer toprağın altında kalıp asıl doğrultusunu kaybetse de kenti boydan boya geçen bir aks olarak Osmanlılara kadar ulaşmıştır [56].

M.S. 69-79 yıllarında Daphne'de (Harbiye) bir tiyatro, M.S. 81-96 yıllarında ise Afrodite ve Asclepius mabetleri inşa edilmiştir. M.S. 98-117 yılları arasında İmparator Trajan Daphne'den (Harbiye) kente su getirmek amacıyla bir su kemeri yaptırmıştır (Resim 5.3). Memekli Köprü denilen bu kemer günümüze kadar gelmiştir [43].

Resim 5.3. 20. yy.ın ilk yarısında Memekli Köprü [43]

Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans) Dönemi (395-638)

395'te Roma İmparatorluğu ikiye bölününce Antakya, Doğu Roma-Bizans egemenliğinde kalmıştır. Bizanslılar zamanında da önemini koruyan kent, İran seferleri için bir üs olarak kullanılmıştır [56].

Doğu Roma İmparatorluğu Döneminde, Daphne'ye (Harbiye) giden yolda "Altın Kapı" inşa edilmiştir (Harita 5.6). Bu dönemde meydana gelen şiddetli depremler sonucu, kentin nüfusu önemli ölçüde azalmıştır. 528 yılında kente Pers istilaları yeniden başlamış, 540 yılında Persler kentte kısa süreli hakimiyet sağlamışlardır. Hz. Muhammed'in ölümünden kısa bir süre sonra Antakya 638 yılında Müslüman Arapların eline geçmiştir [43].

Arap Dönemi (638 - 963)

Arap Dönemi ile, Doğunun Kraliçesi olarak anılan, doğu sınırının önemli bir askeri üssü, kültür ve ticaret merkezi olan Antakya için bir dönem kapanmış; Roma, Bizans ve Hristiyanlık kültürünü yansıtan mahalli özelliklerin "İslam medeniyeti" ile karışmasıyla Antakya için yeni bir dönem açılmıştır [43]. Hristiyanlaşarak kültürel dönüşüm geçiren Antakya bu dönemde Araplaşma sürecini yaşamaya başlamıştır [53]. Hippodamos tarzı şehir planı Arap

Dönemine kadar korunmuştur. Bu dönemde dükkanlar Kolonadlı Cadde'nin kolonları arasına ve Seleucoslar tarafından inşa edilen, kentin ilk ticaret merkezi olan, agora etrafında konumlanmıştır [56].

Antakya, Hristiyan alemi için sürekli cazip bir kent olmuştur. Arap hakimiyeti Döneminde de Antakya kenti, Araplar ile Bizanslıların ilişkilerinde askeri önemini sürdürmüştür [43].

Bizanslılar Dönemi (963-1085)

Üç asırdan fazla bir süre boyunca Müslüman hakimiyetinde kalan Antakya, 968'de tekrar Bizans hakimiyetine girmiştir. 1085 yılına kadar, bir asırdan fazla süren Bizans Döneminde Antakya, tekrar eski günlerine döndürülme özlemi ve gayreti içinde büyük ilgi görmüştür. Bu dönemde surlar ve kapılar onarılmıştır [43].

Selçuklular Dönemi (1085-1098)

Arap hakimiyetinden sonra kısa süreli Bizans hakimiyetinde kalan Antakya, 1085'te Selçuklu egemenliğine girmiştir.

Kentteki en büyük mabet olan Mer Cassionus Kilisesi'nin bu dönemde camiye çevrilmesi ve sadece iki yeni kilise yapılmasına izin verilmesiyle kentte dini ayrımlar başlamıştır [43].

Haçlılar Dönemi (1098-1268)

Evleri, çarşıları, dağ eteklerindeki villaları ve sarayları, dağ tepelerinden Asi Nehri'ne kadar inen 360 kule ile desteklenmiş, 12 km. uzunluğunda kenti çepeçevre saran surları ile zapt edilmesi imkansız gibi görünen Antakya, Haçlıların hayranlık duyduğu bir kent olmuştur [43].

Memluklar Dönemi (1268-1517)

Antakya 170 sene Hristiyanların elinde kalmıştır. 1268 yılında Memluk Sultanı Baybars tarafından ele geçirilen kentte bu tarihten başlayarak “Hristiyan hakimiyeti” sonlanmış, Antakya bir daha el değiştirmemek üzere “İslam hakimiyetine” girmiştir.

Kuşatma sırasında kent yağmalanmış, anıtsal yapılar tahrip edilmiştir. Kente büyük tahribat verilmesinin sebebi; Antakya kentinin batı dünyasının doğudaki önemli bir siyasi ve iktisadi merkezi ve Hristiyanlığın yayıldığı yer olması özelliklerinden dolayı, Hristiyan dünyasındaki imajının yıkılmak istenmiş olmasıdır [57].

Önceleri bir Roma mabedi olan Habib Neccar Cami'nin kilise olarak kullanımından sonra camiye dönüşü Memluklar Döneminde gerçekleşmiştir (Bkz. Resim 5.13). Kentin İslam hakimiyetine girişi, Kuzey Suriye'deki Hristiyanlığın çöküşünde hızlandırıcı bir etken olmuştur [43].

5.2.2. Osmanlı Döneminde Antakya (1517-1918)

Kuruluş devrinde; Seleucos Krallığı'na başkentlik yapan, Roma Döneminde; Altın Çağını yaşayarak, Roma İmparatorluğu'nun 3 büyük kentinden biri olan Antakya, Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sırasında 1517'de, Halep'le birlikte Osmanlı egemenliğine geçmiş, Osmanlı egemenliğinde dört asır boyunca bir kaza merkezi olarak yönetilmiştir.

Osmanlı Döneminde Antakya'nın Toplumsal Yapısı

Bugünkü mütevazı yaşantısı içinde, 23 asırlık uzun ve soylu bir geçmişe sahip, çok tanrılı, Musevi, Hristiyan ve Müslüman toplumların kültürleriyle yoğrulmuş, zengin bir miras ile yaşayan, bir zamanlar doğunun kraliçesi olmuş, görmüş geçirmiş bir kent olan Antakya; Helenistik Dönemin, Doğu

Roma İmparatorluğu'nun, Hristiyanlığın, Mezopotamya'nın önemli bir merkezi, günümüzde İslamiyet, Hristiyanlığın ve Museviliğin kesişme noktasıdır. Antakya, tarih boyunca olduğu gibi Osmanlı egemenliğinde kaldığı süre içinde de farklı kökenlerden insanları barındırmıştır [56].

19. yüzyılın başlarında misyonerlik çalışmaları yapmak üzere Osmanlı topraklarında birçok yabancı okul açılmıştır. Bu okulların kuruluş amaçları; kendi dillerini öğretmek, yarattıkları yerel araçlarla, dinlerini yaymaktır. Bunun için yabancı ülkeler, İmparatorluk sınırları içerisinde kendilerine stratejik noktalar belirleyerek, bunları kendi amaçlarına uygun eğitim merkezlerine dönüştürmeye çalışmışlardır [59]. Bu okullardan Antep, Merzifon kolejleri etki ve eğitim bakımından birinci, Antakya, Harput okulları ikinci derecede önemliydi [57].

18.yy.da Antakya

Osmanlı Döneminde Antakya idari açıdan merkez Antakya kazası ve ona bağlı nahiyeler, köy ve mezralardan oluşan bir “sancak” durumuna getirilip Halep Eyaleti'ne bağlanmıştır [54]. Tanzimat'tan sonra da 1918 yılına kadar Antakya, eyalet bölünmesine göre Halep Eyaleti'ne bağlıdır fakat her zaman sancak olarak kalmamış, yapılan idari düzenlemelerle kaza statüsüne de getirilmiştir.

Osmanlılar Döneminde Antakya hakkında geniş ve detaylı bilgilere rastlanmayışının nedeni; Seleucus'lar Döneminde başkent, Roma Döneminde imparatorluğun doğu sınırlarını koruyan Roma ve İskenderiye'den sonra imparatorluğun üçüncü büyük metropolü olan Antakya'nın çağlar içinde değişen koşullar ile Osmanlılar Döneminde askeri ve ekonomik açıdan eski önemini kaybetmesi ve nüfusunun azalması, sonuç olarak eski dönemlerdeki ihtişamını yitirerek, büyük bir kentten küçük bir kasaba haline gelmiş olmasıdır [54].

1709 yılında mahalleler

1709 yılındaki Şer'iyye Sicil¹ defterlerinde yazılan, halktan alınan vergiler ile mahalle adlarını saptamak mümkündür. Buna göre Antakya'da 1709 yılında toplam 23 mahallenin bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu mahalleler; Meydan, Dörtayak, Sekakin, Tabı_i Sofular, Sofular, Menzil Maa Kanavad (Gamdur), Debbus, İmran, Hümmara, Şeyh Ali, Habib-ün Neccar, Tut (Dutdibi), Kantara, Sarı Mahmud, Saha (Sahad), Şenbey (Şenlik), Mukbil, Cami-i Kebir mahalleleridir. 1709 tarihinde tespit edilen bu mahalleler, şehrin gelişimine göre, aynı kalmayıp artış göstermiştir. 1709 yılında Antakya nüfusu tahminen 10 000-15 000 arasındadır [54].

1736 yılında mahalleler

1736 tarihinde yazılan "Mahallat Defterinde" bu 23 mahalleye şu mahalleler eklenmiştir; Uncular, Oruçoğlu, Kara Ali, Keçeci, Cinci, Rikabiye, Havace Abdi, Kapu (Kuyu) Bölüğü, Ak (Ahi) Baba, Benari, Elvaniye, Sarmiyeye, Güncan, Cünuniyye. Eklenen mahalle isimlerinin çoğunluğunun Türkçe kökenli olması dikkat çekicidir. 1736 yılında Antakya nüfusunun tahminen 14 000 olduğunu bilinmektedir [54].

Yapılan araştırmalarda dönemde Antakya'da Müslüman Türkler, Hristiyan Araplar, Hristiyan Rum ve Ermeniler ile Yahudilerden oluşan 3 ayrı semavi din ve 5 etnik unsurun bir arada yaşadığı anlaşılmaktadır. Antakya'nın mahallelerinin saptanması amacıyla incelenen belgelerden çıkan sonuç ise; farklı dine mensup insanların birbirinden kopuk ve farklı mahallelerde yaşadıklarına dair kesin belirtiler olmamasıdır (Çizelge 5.1) [54].

---

¹ Osmanlı şehirlerinin demografik, fiziki, idari, askeri ve mali özelliklerinin öğrenilmesi için Osmanlı arşivlerinden "Şer'iyye Sicillerin" incelenmesi gerekmektedir. Şer'iyye Sicilleri 15. yy.ın ortalarından 20. yy.ın ilk çeyreğine kadar olup, önemli tarihi olayların, kişilerin, mahalle adları ve sayılarının, nüfusu oluşturan halkın dini ve etnik yapılarının doğru olarak tespitinde önemli bir kaynaktır. Antakya Şer'iyye Sicilleri; ilki 1709, sonuncusu 1911 yılında olmak üzere toplam 53 tanedir.

Çizelge 5.1. Farklı din gruplarına göre oluşan mahalleler [54]

Sarı Mahmud Mahallesi	Hristiyan Ortodoks Rumlar Müslüman Türkler
Sofular Mahallesi	Hristiyan Ermeniler
Dörtayak Mahallesi	Müslüman Türkler
Kastal Mahallesi	Hristiyan Araplar
Kantara Mahallesi	Müslüman Türkler
Mahsen Mahallesi	
Mahsen Mahallesi	Yahudiler Müslüman Türkler
	Müslüman Türkler
Günlük Mahallesi	Etnik yapısı belli olmayan Gayri Müslimler

Belirlenen veriler doğrultusunda Müslüman Türklerin; Sarı Mahmud, Sofular, Dörtayak, Kastal, Kantara, Mahsen ve Günlük mahallelerinin dışındaki toplam 30 mahallede yoğunlaştıkları ve bu 7 mahallede ise farklı dinlere mensup insanlarla beraber yaşadıkları görülmektedir [54].

19. yy.da Antakya

19. yy.da Halep Merkez Sancağında Suriyeli Araplar, Nusayriler, Türkler, Çerkezler gibi farklı etnik kökenli Müslümanlar; Katolik Ermeniler, Yunan kökenli Melşitler, Katolik Suriyeliler, Maruniler, Keldaniler ve Latinler gibi Hristiyan Katolik mezheplere bağlı topluluklar ile; Gregoryan Ermeniler, Jakobit Süryaniler, Katolik olmayan Keldaniler ve Protestanlar gibi Katolik mezhebi dışında kalan Hristiyanlar ve Yahudiler yaşamaktadır. Halep Merkez Sancağının bu görünümdeki nüfus yapısı Antakya kazasında da görülmektedir. Antakya'da yaşayan Müslümanlar Suriye, Mısır ve Arabistan kökenliken, Türkler ise Anadolu'dan gelmişlerdir [41].

1822 tarihli Lugat-ı Tarihiyye ve Coğrafiyye’de Antakya’nın nüfusunun 12 000 kişi olduğu belirtilmektedir. Tarih boyunca olan depremler nüfus üzerinde etkilidir .

1835 yılında İbrahim Paşanın yaptırdığı sayımda Antakya’da 5 600 sivil, 6 000 Mısır askerinin yaşadığı saptanmıştır [43].

Fırka-ı Islahiye çalışmaları nedeniyle bölgede bulunan Cevdet Paşa’nın Tezakir adlı eserinde 1867’de Antakya’daki toplam hane sayısının 9 904, Müslüman hane sayısının 8 775 (%88), Müslüman olmayan hane sayısının 1 129 (%12) olduğu belirtilmektedir. Müslüman olmayan hanelerin 33’ü ise Yahudilere aittir [41].

1876 yılında kentin toplumsal ve mekansal yapısı değişmiş, o tarihe kadar surlar dışında bir mahallesi bulunmayan Antakya’da 1876 yılında yapılan Osmanlı-Rus Savaşı sonucu topraklarından atılan Çerkezler için, Asi Nehrinin karşı yakasında Muhacirin Osmaniye (Yeni Mahalle) adı altında yeni bir yerleşme kurulmuştur (Günümüzdeki Cumhuriyet, Akevler ve Cebail Mahalleleri).

1889 tarihli Kamus-ül A’lam’da Antakya’nın nüfusu 3 000’e yakın Hristiyan ve Yahudi’yle birlikte 16 818 olarak belirtilmiştir [43].

1891’de Cuinet, 62 850 nüfuslu Antakya kazasında (Kuseyr, Harbiye, Karamurt ve Süveydiye nahiyeleri) toplam 46,000 Müslüman (%73,1), 16 584 Hristiyan (%26,3), 266 Yahudi (%0,4) yaşadığını belirtmiştir (Çizelge 5.2).

Çizelge 5.2. Cuinet'e göre 1891 yılında Antakya kazası nüfusunun dinlere göre dağılımı [41]

Müslüman	Suriyeli Arap	20 000
	Nusayri	10 000
	Türk	13 000
	Çerkez	3 000
	TOPLAM	46 000
Hristiyan	Melşit	2 500
	Katolik Ermeni	2 500
	Süryani	2 000
	Keldani	2 000
	Rum Ortodoks	1 000
	Gregoryan Ermeni	2 084
	Jakobit Süryani	2 500
	Birleşik Keldani Olmayan	2 000
	TOPLAM	16 584
Yahudi	TOPLAM	266
GENEL TOPLAM		62 850

1891 Halep Vilayet Salnamesinde ise, Antakya kazasının toplam nüfusunun 60 394 olduğu belirtilmiştir. Nüfusun dinlere göre dağılımı ise şöyledir (Çizelge 5.3) [41];

Çizelge 5.3. 1891 Halep Vilayet Salnamesine göre Antakya kaza nüfusunun dinlere göre dağılımı [41]

DİNLER	NÜFUS	%
Müslüman	60 038	89,9
Ermeni Katolik	12	0,02
Rum Ortodoks	3 727	5,58
Ermeni Protestan	2 440	3,65
Latin	15	0,02
Protestan	302	0,45
Yahudi	252	0,38
TOPLAM	66 786	100

Ali Cevat Bey'in 1895-1896 tarihli Tarih ve Coğrafya Lugatında Antakya kazasının 4 nahiye ve 310 köyden oluştuğu, toplam nüfusunun 62 750, Müslüman nüfusunun ise 48 000 olduğu belirtilmektedir. Kaza merkezi olan Antakya'nın nüfusu 23 550 olarak belirtilmiştir [43].

1897 Halep Vilayet Salnamesinde, 66 786 nüfuslu Antakya kazasında toplam 60 038 Müslüman (%89,8), 3 496 Hristiyan (%5,2), 252 Yahudi (%0,3) yaşadığı belirtilmektedir (Çizelge 5.4) [41].

Çizelge 5.4. 1897 Halep Vilayet Salnamesine göre Antakya kaza nüfusunun dinlere göre dağılımı [41]

DİNLER	NÜFUS	%
Müslüman	63 773	90,27
Ermeni Katolik	12	0,02
Rum Ortodoks	3 951	5,59
Ermeni Protestan	2 552	3,61
Latin	15	0,02
Protestan	345	0,49
TOPLAM	70 648	100

1899 Halep Vilayet Salnamesinde ise, 70 648 nüfuslu Antakya kazasında toplam 63 773 Müslüman (%90,2), 6 875 Hristiyan (%9,7) yaşadığı belirtilmektedir (Çizelge 5.5) [41].

Çizelge 5.5. 1899 Halep Vilayet Salnamesine göre Antakya kaza nüfusunun dinlere göre dağılımı [41]

DİNLER	NÜFUS	%
Müslüman	54 423	90,13
Ermeni Katolik	4	0,01
Rum Ortodoks	3 514	5,82
Ermeni Protestan	2 232	3,7
Yahudi	211	0,35
TOPLAM	60 384	100

Osmanlı Döneminde Antakya'nın Mekansal Yapısı

Roma Döneminde inşa edilen ve bilinen en eski antik caddelerden biri olan Kolonadlı Cadde, Osmanlılar Döneminde, bazı yerleri yoldan geçişleri zorlaştıracak şekilde daralmış, Roma Dönemindeki haline göre çok bozulmuştur [55]. Antik Antakya'nın omurgasını oluşturan Kolonadlı Cadde'nin kalıntıları 1936 yılında yapılan kazı çalışmalarında bulunmuştur.

1832 yılında inşa edilen Kışla; Roma, Bizans ve Haçlılar Döneminden kalan yapılardan malzeme sökülerek gerçekleştirilmiştir [43]. Kurtuluş Caddesi'nin güney ucunda, doğu kanadında yer alan kışla yapı grubu, günümüzde restore edilmiştir ve aynı işlevle kullanılmaktadır. Osmanlı Döneminde, Kışladan yeni yapılan Hükümet Binasına giden yolun gelişmesiyle oluşan Saray Caddesi ticari bir canlılık kazanmıştır [56] (Resim 5.4) (Saray Caddesi'nin günümüzdeki durumu için Bkz. Resim 5.7).

Resim 5.4. Saray Caddesi [60]

Osmanlı Döneminde; Ulu Camiden başlayıp Uzun Çarşının sonuna kadar uzanan ticaret merkezi, farklı meslek gruplarına ayrılmış olan sokaklarda

bulunan dükkanlar, küçük imalathaneler, hanlar, sabunhanelerden oluşmakta, kentin yaklaşık dörtte birini kaplamaktaydı.

Antakya içerisinde hemen hepsi geçmiş yüzyıllarda vakıflar tarafından yaptırılmış olan Cindi Hamamı, Saka Hamamı, Meydan Hamamı, Yeni Hamam, Kurşunlu Han, Sokullu Hanı halen kullanılmakta olup, farklı kullanımlar sonucu yapıların mimari karakterleri değişmiştir [56].

Osmanlı Döneminde Antakya'nın yol dokusu, belli bir planlamanın sonucunda ya da bir düzene bağlı olarak ortaya çıkmamıştır. İhtiyaca, mevcut dokuya ve topoğrafik yapıya bağlı olarak kendiliğinden gelişen yol dokusu, girift, dolambaçlı ve organik bir yapı göstermektedir (Harita 5.6). Yapıların ya da avluların duvarları sokakları sınırlamaktadır. Sokaklar dardır ve çıkmazlara¹ sıkça rastlanır [56].

Harita 5.6. Dar, dolambaçlı ve organik yapıdaki sokaklar ve çıkmazlar (Gazipaşa mahallesi) [61]

¹ Çıkmaz sokakların bir özelliği; gece korunma amacıyla sokak girişinin bir kapıyla korunabilmesidir.

5.2.3. Fransızlar Döneminde Antakya (1918-1937)

Antakya ve çevre yerleşimlerinden oluşan İskenderun Sancağı, bir toprak parçası olmaktan önce bir kavşak, Anadolu'yu Suriye'ye bağlayan yer ve Akdeniz ile çöl arasında İskenderun Limanı bağlantısı ile yapılan büyük doğu ticaretinin mal yükleme merkeziydi. Gerek ticaret yolları, gerekse Doğu Akdeniz'in güvenliği açısından jeopolitik¹ ve jeostratejik öneme sahip bir bölge olmasından dolayı 18. yy. başlarından itibaren Fransa'nın elde etmek istediği bir yer olmuştur.

İngiltere ve Fransa I. Dünya Savaşı sırasında gizli olarak imzaladıkları Sykes-Picot Antlaşması ile Orta Doğu Bölgesini paylaşmışlardır. Buna göre; Suriye, Lübnan ve Çukurova, dolayısıyla İskenderun Sancağı Fransızlara verilmiştir [50].

Birinci Dünya Savaşı sonrasında Suriye ile beraber Antakya'yı işgal eden Fransızlar, 1919'da yönetime el koymuş, Halep Vilayeti'nin Kazası durumundaki Antakya'yı İskenderun Sancağı'na bağlamışlardır [41]. Fransızlar bölgeye eğitim, sağlık, din ve demiryolu alanlarında yatırım yaparak kendi nüfusunu yerleştirmeye çalışmışlardır [50].

Halkın Fransız yönetimine karşı mücadele kararı alması ile sancakta ilk direniş hareketleri başlamıştır. Sivas Kongresi'nde ilk esasları meydana çıkmış olan Misak-ı Milli sınırları içerisinde İskenderun Sancağı ve çevresinin de (Hatay) bulunduğu Mustafa Kemal tarafından belirtilmesi kuşku içinde olan bölge halkını rahatlatmıştır.

---

¹ Jeopolitik; devletlerin uluslararası ilişkilerinde siyasetini belirleyen doğal coğrafi etkenlerin tümüdür. Antakya ve İskenderun'un da içinde bulunduğu Orta Doğu güç dengeleri ve bloklar içi çekişme alanı, deniz yolları ve 19. yy dan itibaren de petrolün denetimi için ilgi odağı olan ve tarihi İpek ve Baharat yollarının kesiştiği önemli bir bölgedir. Anadolu coğrafyasının güneye açılan kapısı konumunda olan Antakya'nın jeopolitik ve jeostratejik önemi buradan gelmektedir.

Fransız Hükümeti'ni huzursuz eden direnişlerin ve çatışmaların sona erdirilmesi amacıyla 1921 yılında imzalanan Ankara Antlaşması ile uzlaşma sağlanmıştır. Ankara Antlaşmasına göre Fransızlar Adana, Mersin, Osmaniye, Kilis ve Antep'i boşaltırken, İskenderun, Antakya, Kırıkhan, Reyhanlı, Altınözü ve Samandağ'dan çekilmeyip, bu şehirleri kapsayan "İskenderun Sancağı'nı" özel bir statü içinde, Fransız mandası olarak yönetilmekte olan Suriye Devleti'ne bağlamışlardır [43].

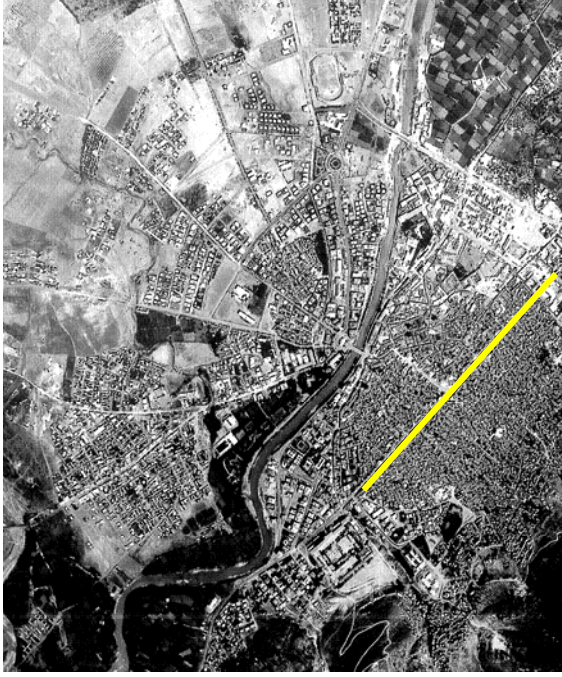
Fransızlar Döneminde Antakya'nın Toplumsal Yapısı

Fransızlar Döneminde dini ayrımlar söz konusudur. Ankara Antlaşmasına göre sancak içindeki okullarda Türkçe okutulması, Arapçanın yanında Türkçenin de resmi dil olması, Türk kültürünün yayılması, sancak bayrağının Türk bayrağına benzer olması gibi maddeler olmasına rağmen, Fransızlar bu maddeleri uygulamamışlardır [43]. Fransız hükümeti Türk kökenli halkın etkinliğini azaltmak amacıyla üst düzey görevlere Arapları ve Hristiyanları getirmiştir [41].

Fransızlar Döneminde Antakya'nın Mekansal Yapısı

1926-1929 yıllarında, Fransızlar tarafından kentin kadastro haritaları çizilmiş fakat Fransızlar kenti terk ederken bu haritaları da yanlarında götürmüşlerdir.

Kentin Fransız egemenliğinde olduğu dönem, ulaşımı rahatça sağlayacak geniş bir caddeye ihtiyaç duyulmuş; böylece kenti güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunda kesen ve en önemli ulaşım aksını oluşturan "Kurtuluş-Dörtayak Caddesi" 1935 yılında ulaşımına açılmıştır (Harita 5.7). Günümüzde Kurtuluş Caddesi (Bkz. Resim 6.1, Resim 6.2) adını alan cadde, kentin kuruluşundan beri var olan bir aks iken, yapısı zamanla değişmiştir. Ancak, kentin Asi Nehri ile Habib Neccar Dağı arasında kalan kısmı için hala önemli bir akstır [56].

Harita 5.7. 1969 tarihli Antakya Kenti hava fotoğrafı ve Kurtuluş Caddesi [43]

Fransız mandası Döneminde kentte tiyatro ve konserler için de kullanılan sinemalar mevcutken günümüze kalan tek sinema, köprünün batı yakasında yer alan Gündüz Sineması'dır (Resim 5.5). Gündüz Sineması, Hatay Devleti'nin kuruluş hazırlıkları yapılırken Meclis Binası olarak da kullanılmış, Hatay Devleti'nin kuruluşu bu binada gerçekleştirilmiştir [56].

Resim 5.5. Gündüz Sineması [60, 62]

5.2.4. Hatay Devletinin Kuruluşu

Fransızların İskenderun Sancağı içindeki Türk halkına karşı eşit olmayan tutumları yüzünden tekrar direniş hareketleri başlamış, Mustafa Kemal'den bölge ile ilgilenmesi istenmiştir. Hatay meselesi 1923 yılında Mustafa Kemal'in Adana'da yaptığı konuşmada "kırk asırlık Türk yurdu düşman elinde esir kalmaz" sözü ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin gündemine ciddi olarak girmiştir.

Osmanlı Döneminde belirli bir idari bütünlük ve coğrafi bölge olarak tanımlanmayan, Fransızlar Döneminde "İskenderun Sancağı" olarak adlandırılan bölgeye, 1936 yılında Atatürk TBMM'de "Hatay" adını vermiştir [50].

Milletler Cemiyeti'ne Türkiye Cumhuriyeti tarafından sunulan bağımsızlık talebi 1937 yılında kabul edilmiştir. Hazırlanan taslağa göre; "sancak iç işlerinde bağımsız, dış işleri, maliye, gümrük işlerinde Suriye'ye bağlı kalacaktır, sancağın toprak bütünlüğü Fransa ve Türkiye'nin garantörlüğü altında olacaktır".

1938 yılında yapılan sayıma göre sancakta; 35 847 Türk, 11 319 Alevi, 5 504 Ermeni, 1 845 Arap, 2 098 Ortodoks Rum seçmen tespit edilmiştir. Buna göre Millet Meclisi için Türklerden 22, Alevilerden 9, Ermenilerden 5, Araplardan 2, Ortodoks Rumlardan 2 olmak üzere toplam 40 milletvekili seçilerek meclise girmiştir. Çıkarılan bir yasayla Türkiye Cumhuriyeti yasaları Hatay Devleti'nin yasaları olarak kabul edilmiştir. Hatay Devleti'nin parası Suriye Lirasıdır ve devleti dış ülkelerde Suriye Devlet Başkanı temsil edecektir. Suriye ile askeri ve siyasi sınır yokken Türkiye ile olan sınır kapalıdır. Bir süre sonra Fransız mandasındaki Suriye Devleti ile Hatay Devleti arasında yetki ve yönetim açısından anlaşmazlıklar artmıştır [43].

Hatay'ın Türkiye Cumhuriyeti'ne katılımı

Türkiye Hatay'a yönelik politikasında iki aşamalı bir strateji uygulamıştır; önce Hatay'a bağımsızlık verilerek Suriye'den koparılması, daha sonra Türkiye Cumhuriyeti'ne katılması sağlanmıştır [50]. 1939 yılında Fransız Hükümeti ile Türkiye Cumhuriyeti arasında yapılan antlaşma ile Hatay Meclisi varlığını sona erdirmiş ve Hatay Türkiye Cumhuriyeti'ne katılmıştır. Bundan sonra Hatay il, Antakya merkez ilçe olmuştur [56].

5.2.5. Türkiye Cumhuriyeti'ne katıldıktan sonra Antakya

Tarihin her döneminde önemli bir merkez olan Antakya, Türkiye Cumhuriyeti'ne katılması ile birlikte stratejik bir önem taşımaya devam etmiştir.

Demografik Yapı

Konumu itibarıyla Antakya, askeri, kültürel, ticari, haberleşme, ulaşım yönünden kavşak olma özelliğiyle tarih boyu yoğun bir nüfus hareketliliğine sahne olmuştur [51].

Kentte nüfus analizleri, Hatay'ın 1939 yılında anavatanına katılması nedeniyle 1940 yılından başlanarak yapılmıştır. 5 yıl ara ile yapılan Genel Nüfus Sayımlarına göre hesaplanan Antakya'nın yıllık nüfus artış hızı, Türkiye genel ve kentsel ortalama nüfus artış hızları ile karşılaştırılmış ve bazı saptamalar yapılmıştır;

1940-2000 yılları arasında Antakya kentsel nüfus artış hızı belirli bir trendi izlememekte, sürekli artma veya azalma eğilimi göstermemektedir. Ancak 1940 ile 2000 yılı karşılaştırıldığında, 1940 yılından itibaren kentsel nüfusun toplam nüfusun içindeki payı artarken, kırsal nüfusun toplam nüfus içindeki payının azalmakta olduğu genel olarak ifade edilebilir (EK-7) [49].

Antakya'nın yıllık nüfus artış hızı 1940-1950 yılları hariç, her dönem ülke genelinin üzerinde olmuştur. 1940-1950 yılları arasında nüfus artışının diğer yıllara oranla düşük olmasının sebebi; bu dönemin Hatay'ın Türkiye'ye katılımını takip eden dönem olması olarak açıklanabilmektedir. Diğer bir deyişle; Antakya'nın statüsünün değişimi nüfus artışını etkilemiştir (EK-7, EK-8).

1960-1965 yılları arasında nüfus artış hızının yüksek değerde olmasının nedeni kentin 1960 yılından sonra yoğun göç almış olmasıdır. Göçler 1975-1980 dönemine kadar devam etmiş, yıllık nüfus artış hızını etkilemiştir.

1980-1985 yılları arasında yıllık nüfus artış hızının azalmaya başlamasının nedeni; 12 Eylül harekatı ile kente civar yerleşmelerden gelen göçün azalmasıdır [49].

Antakya kent nüfusunun, doğal nüfus artışının yanı sıra göçle arttığı söylenebilir. Hatay ilinin merkez ilçesi olan Antakya, kamu hizmetlerinin de merkezi olduğundan civar köylerden resmi kurumlarda çalışma, eğitim ve sağlık hizmetlerinden faydalanma istekleri nedeniyle devamlı göç almaktadır [49].

2000 Genel Nüfus sayımına göre; Antakya'da okur-yazar kişilerin nüfusu 114,603 kişi olarak belirlenmiştir (EK-9). 2000 yılında Antakya'da okuma yazma oranı %90 olup, Hatay ili ortalama okur-yazarlık yüzdesinden fazladır [40].

Ekonomik Yapı

Kentte gelir kaynaklarının en önemli bölümünü tarım ve ticaret faaliyetleri oluşturmaktadır. Antakya'nın verimli tarım alanlarında pamuk, zeytin, buğday, meyve ve sebze yetiştirilmektedir [43]. Sanayileşme ve kentleşme ile birlikte Antakya'da dokumacılık ve işlemeciliğe dayalı el sanatları yavaş yavaş

ortadan kalkmıştır. Ticari faaliyetlerin büyük bir kısmını küçük işletmelerde ham deri işlenmesi, mobilya, ayakkabı imalathaneleri, ipek böcekçiliği, ipek dokumacılığı, ağaç oymacılığı, hasır örmeciliği, geleneksel zeytinyağı ve defne yağı kullanılarak yapılan defne sabunu¹ (gar sabunu) üretimi, ırır ve dokuma atölyeleri oluşturmaktadır [45].

Antakya'nın ekonomisi Hatay ilinin merkez ilçesi olması nedeniyle tarım ve ticaretin yanı sıra evre köylere de hizmet üreten idari, sosyal hizmetler sektörüne de dayanmaktadır [49].

Toplumsal Yapı

Tarih boyunca olduğu gibi, günümüzde de Antakya kentinde farklı dinlere mensup insanlar bir arada yaşamlarını sürdürmektedir.

Gün geçtikçe azalmakta olan Hristiyanların Antakya'daki varlıkları çok eskilere dayanmaktadır. Antakya'da Arapça dilini kullanan büyük bir Ortodoks Hristiyan cemaati bulunmaktayken; Hatay'ın 1939'da Türkiye Cumhuriyeti'ne katılmasıyla Ortodoks Hristiyanların büyük bir kısmı Suriye ve Lübnan'a, II. Dünya Savaşının başlamasıyla 1945'te Latin Amerika ölkelerine, 1965-1975 yılları arasında ise ekonomik nedenlerden dolayı en başta Almanya olmak üzere Fransa, Norveç ve Yunanistan'a göç etmişlerdir [63].

Günümüzde Ortodoks cemaati, Antakya'da 1 200-1 300 nüfusla (300 aile) en kalabalık Hristiyan grubunu oluşturmaktadır [63].

1970'li yıllarda ekonomik nedenlerden dolayı İstanbul ve Avrupa ölkelerine göç etmeye başlayan Katolik Hristiyan cemaati ise; günümüzde ancak 70-75 kişilik nüfusla varlığını sürdürmektedir. 1988 yılından beri Antakya'da

---

¹ Gar sabunu; saf defne yağı ve zeytinyağından imal edilen, içerisinde hiçbir kimyasal madde olmayan, el imalatı olup, renk, koku ve köpük için sentetik hiçbir madde içermeyen Antakya'ya özgü bir sabundur.

Ortodoks ve Katolik Hristiyanlar Paskalya bayramını birlikte kutlamaktadırlar [64]. Protestan cemaati ise günümüzde 35-40 kişilik bir nüfusla Antakya'da yaşamaktadır [65].

Antakya Musevi cemaatinin nüfusu ise gittikçe azalmakta, halk en başta İstanbul ve İsrail'e göç etmektedir.

25-30 Eylül 2005 tarihinde Hatay Evrensel Değerleri Koruma Derneği (Bkz. Bölüm 6.2.4) tarafından gündeme getirilen "Hatay Medeniyetler Buluşmasının" ilki Antakya'da düzenlenmiştir. Dini motiflerin ağır basması nedeni ile aslında bir "Dinler Buluşması" şeklinde de algılanabilecek olan bu etkinlik, ulusal ve uluslararası çeşitli dini cemaat liderlerini bir araya getirmiş, kongre ve il sınırları içindeki bir dizi kültürel etkinlikten oluşmuştur (Resim 5.6). Antakya'nın geçmişten günümüze gelen çok kültürlü yapısını, hoşgörüsünü, uzlaşmacı yönünü, bir arada yaşama kültürünü ve duygusunu tüm dünyayla paylaşmak amacıyla düzenlenen kongrenin finansmanı Başbakanlık Tanıtma Fonundan alınan ödenekle sağlanmıştır [66].

Resim 5.6. Hatay Medeniyetler Konferansından bir resim ve konferansın logosu [66]

Mekansal Yapı

1340 yılından beri faaliyet gösteren, Saray Caddesi'nde bulunan Ortodoks Kilisesi, 1872 yılında depremden zarar görmüş, zamanın Rusya Hükümeti'nin yardımıyla, Rus mühendisler tarafından onarılmıştır (Resim 5.7, Resim 5.8). 2000 yılında ise Antakyalı Hristiyanlar tarafından 7 aylık bir restorasyon çalışmasıyla kilisenin taş dokusu ortaya çıkarılmıştır [63].

Resim 5.7. Saray Caddesi'nden Ortodoks Kilisesi'ne giriş [67]

Resim 5.8. Ortodoks Kilisesi [67]

1846 yılından bu yana Antakya'da faaliyet gösteren Katolik Kilisesi 1977 yılında Antakya'nın tarihi ve eski Musevi Mahallesine, Kurtuluş Caddesi üzerinde bulunan 150 yıllık bir eve taşınmıştır [64] (Resim 5.9, Resim 5.10) (Bkz. Harita 5.8).

Resim 5.9 Katolik Kilisesi [67]

Resim 5.10 Katolik Kilisesi - avludan görünüm [67]

Fransızlar Döneminde yapılan ve o dönemde Fransız Bankası ve Elçilik olarak kullanılan taş bina ise 2000 yılında restore edilerek Güney Kore Kwong Lim Metodist Kilisesi tarafından Protestan Kilisesi olarak kullanılmaya başlanmıştır [65] (Resim 5.11) (Bkz. Harita 5.8).

Resim 5.11. Restorasyon öncesi ve sonrası Protestan Kilisesi [67]

Kentte yaşayan Musevilerin ibadet amacıyla kullandıkları Sinagog ise Kurtuluş Caddesi üzerinde yer almaktadır (Bkz. Harita 5.8).

Antakya'da pek çok tarihi cami ve mescit bulunmaktadır. Camilerin en önemlilerinden biri olan Ulu Camii (Sultan Selim Camii) şehirde en eski yapı olarak bilinmektedir. XVI. yy.da yeniden yapılmış olup, İslamiyet'in ilk dönemlerinin mimarisini yansıtmaktadır. 1987 yılında yıkılarak, aynı tarzda yeniden yapılmıştır. 2005 yılında restore edilmiştir [68] (Resim 5.12) (Bkz. Harita 5.8).

Resim 5.12. Ulu Camii [62]

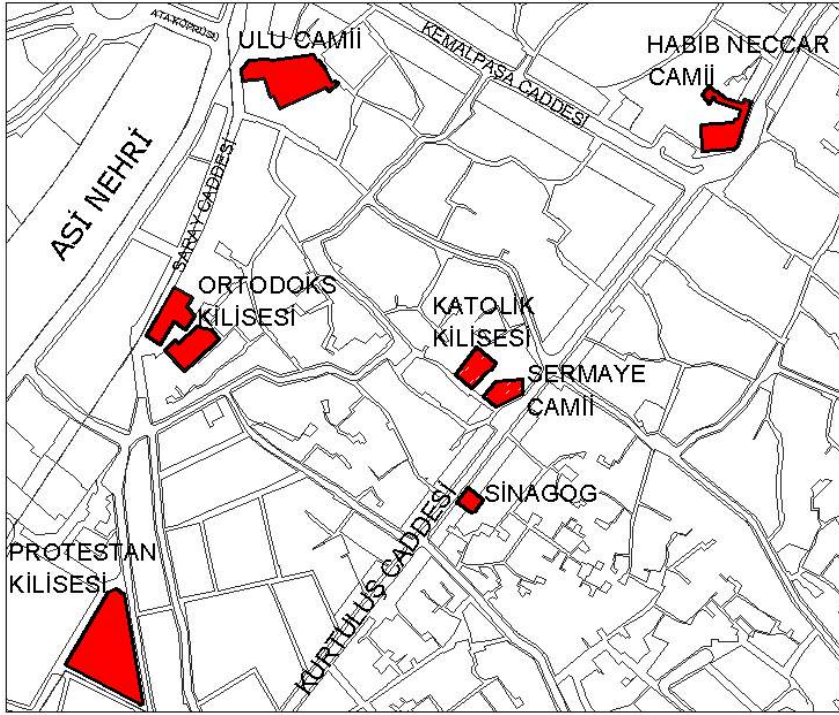
Kurtuluş Caddesi üzerinde bulunan Habib Neccar Camii, önceleri bir Roma mabedi iken daha sonra kiliseye ve İslam Döneminde de camiye dönüştürülmüştür. 9. yy.da depremde zarar gördüğü için 17. yy.da Osmanlı Döneminde yeniden yapılmıştır. Cami'nin medrese duvarında bulunan kitabesinde Memluk Sultanı Baybars'ın adının bulunması, Memluklar devrinden beri cami olarak kullanıldığını göstermektedir [56]. Yapının altında halkın ziyaret ettiği 3 adet mezar bulunmaktadır. Bu yer Kuran'da Habib Neccar ile ilgili olayın geçtiği yer olması bakımından kutsal sayılmaktadır [68] (Resim 5.13) (Harita 5.8).

Resim 5.13. Habib Neccar Camii-Kurtuluş Caddesi'nden ve avludan görünüm [62, 67]

Kurtuluş Caddesi üzerindeki Sermaye Camii hemen yanında bulunan Katolik Kilisesi, karşısında Sinagog, birkaç yüz metre ilerisinde Habib Neccar Camii ile Antakya; dinlerin kesişim yeri olma özelliğini hala korumaktadır (Harita 5.8).

Anıtsal nitelikteki birkaç büyük Camii, her biri Antakya evlerinden daha büyük olmayan mahalle Camiileri, Mescitleri, Papalık tarafından kutsanmış olan St. Pierre Mağara Kilisesi, Katolik Kilisesi, Protestan Kilisesi, Ortodoks Kilisesi ile bir Sinagog, üç büyük dine mensup Antakyalıların yüzyıllardır huzur ve barış içinde yaşadıkları bir dönemden günümüze kadar gelen bir nefestir [43].

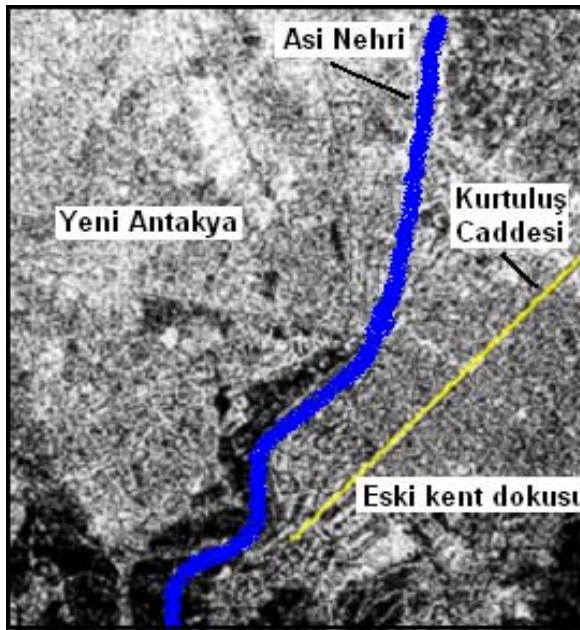
Harita 5.8 Antakya’da bulunan bazı ibadet yapılarının konumları [61]

Antakya’da Mahalleler

M.Ö. 323 yılında Seleukos tarafından kurulan Antakya, coğrafi konumunun ve ikliminin yaşamaya elverişli olması ve bereketli topraklara sahip oluşu nedeniyle tarihin her döneminde aralıksız iskan edilmiştir [56]. Kent yaşadığı depremler, yangınlar, seller ve işgaller dolayısıyla bir çok kez yeniden yapılanmış olmasına rağmen eski kent merkezi günümüze kadar kullanılagelmıştır. Günümüzde merkez ve merkezi saran mahallelerde yoğun bir yapılaşma görülmektedir. Antakya’nın eski mahallelerinde bulunan ve yıllar boyunca geçirdiği değişimlerle belli bir mimari karaktere ulaşmış sokaklar gerek sokak-ev ilişkisi gerek sokak boyunca devam eden daralmalar-genişlemeler ve gerekse sokakların kesişme noktalarında meydana gelen birbirinden farklı perspektiflerle ilginç bir kent dokusu meydana getirmektedir. Kuruluş dönemi yol düzenine, günümüzde sadece Kurtuluş Caddesi’ni dik olarak kesen bir kaç sokağın oluşturduğu yapı adalarında (Meydan Mahallesi) rastlanmaktadır [43].

Günümüzde; Asi Nehri'nin karşı tarafında (Batı yakası) bulunan, Hatay'ın Anavatana katılığı ve özellikle 1950'li yıllardan sonra hızla gelişerek “Yeni Antakya'yı” (Harita 5.10) oluşturan mahalleler şunlardır; Akevler, Armutlu, Cebrail, Cumhuriyet, Elektrik Emek ve Kanatlı Mahalleleri [49].

Habib Neccar Dağı ile Asi Nehri arasında bulunan bir çoğu eski olan mahalleler ise; Akbaba, Aydınlikevler, Barbaros, Bağrıyanık, Bedevi Sümerler, Biniciler, Duttibi, Fevzi Paşa, Gazi Paşa, Güllübahçe, Haraparası, Havuzlar, İplikpazarı, Karaali Bölüğü, Kardeşler, Kantara, Kışlasaray, Kocaabdi, Kuyulu, Meydan, Orhanlı, Sofular, Şehitler, Şeyh Ali, Şirince, Ulu Cami, Yeni Cami ve Zenginler Mahalleleridir. Neccar Dağı tarafındaki Bağrıyanık, Havuzlar, Şirince, Karaali Bölüğü, Kardeşler, Aydınlikevler ve Bedevi Sümerler Mahalleleri ise gecekonduların olduğu mahallelerdir [43].

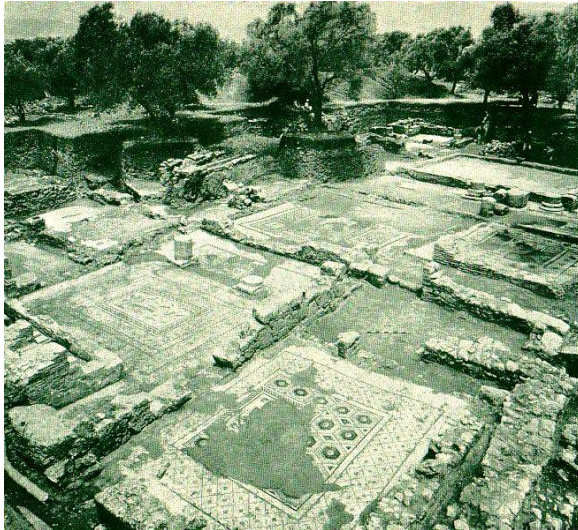
Harita 5.10. 1969 tarihli Antakya Kenti hava fotoğrafı üzerinde Yeni Antakya ve eski kent dokusunun şematik gösterimi [43]

Antakya'daki çarşılar Asi nehri ile Kurtuluş Caddesi arasında kalan mahallelerde bulunmaktadır. Bu mahalleler; Meydan, Yeni Cami, Haraparası, Akbaba ve Ulu Cami Mahalleleridir [43].

Antakya Evleri

Antakya Antik Çağı evlerine ait bilgiler 1932-1939 yılları arasında yapılan kazı çalışmalarında elde edilmiştir. Tespit edilen en eski evler “Roma Dönemine” aittir.

1932-1939 yılları arasında yapılan kazı çalışmaları sonucunda Harbiye'deki Roma villalarının döşemelerinde yer alan mozaikler bulunmuştur. Mozaikler Antakya Arkeoloji Müzesinde¹ sergilenmektedir (Resim 5.14) [43].

Resim 5.14. Eski Roma villalarının döşemelerinde yer alan mozaikler [43]

Roma Dönemi evlerinin özellikleri; yapı içinde bir boşluktan (Atrium) ışık ve hava alan, dışa kapalı, içe dönük bir mimari ifade, sokaklara açılan dar

---

¹ Antakya'da ilk kez 1932 yılında bilimsel kazılara başlanmıştır. Kazı çalışmalarının ilk yıllarında çok değerli eserlerin bulunmuş olması, Antikiteiler Müfettişi M. Prost'un dikkatini çekmiş ve bulunan eserlerin bir müzede toplanmasına karar verilmiştir. M. Mişel Ecoşerde'nin hazırladığı plan ile 1934 yılında müzenin yapımına başlanmıştır. Çıkan eserlere göre inşa edilen binanın yapımı 1939 yılında bitmiştir. Hatay'ın Anavatana katılmasından sonra, bulunan eserler Arkeoloji Müzesine yerleştirilmeye başlanmıştır. 1948 yılında Müze hizmete açılmıştır. Müzede; 18.100 parça Arkeolojik eser, 1.050 etnografik eser, 13.820 sikke, 1.347 mühür olmak üzere toplam 34.317 eser bulunmaktadır. Müzedeki Mozaikler 2. ve 5.yy'lar arası Roma ve Bizans dönemlerini kapsayıp, mitolojik olaylar ve kişiler sembolize edilmektedir. Müze; mozaik eserler bakımından Tunus'ta bulunan Bordo Müzesi'nden sonra dünyada ikinci olma özelliğini taşımaktadır.

girişleri ve penceresiz sokak cepheleriyle mahremiyetin sağlanmasıdır. Roma Dönemi evleri planlarının esasını; evin büyüklüğü ne kadar olursa olsun “avlu” oluşturmaktadır. Eski Antakya evinin en önemli mekanı olan “avlu”ya mahalli dilde “havuş” denilmektedir.

Antakya’nın eski mahallelerinde bulunan ve yıllar boyunca geçirdiği değişimlerle belli bir mimari karaktere ulaşmış sokaklar gerek sokak-ev ilişkisi gerek sokak boyunca devam eden daralmalar-genişlemeler ve gerekse sokakların kesişme noktalarında meydana gelen birbirinden farklı perspektiflerle ilginç bir kent dokusu meydana getirmektedir.

Antik Çağ evlerinin bir avlu etrafında gelişen plan şeması asırlar geçmesine rağmen eski Antakya evlerinde de görülmektedir (Resim 5.15). Genellikle iki katlı, taş, kerpiç ve ahşap, sokak ile ilişkileri kısıtlı, dar ve çıkmaz sokaklar etrafında iç dünyası hakkında bilgi vermeyen yüksek, sağır duvarlarla çevrelenmiş (Resim 5.16) Antakya evlerinin inşaları iki asır öncesine dayanmakta ve evlerde Anadolu mimarisi tarzında ahşap süslemeciliği ve işçiliği görülmektedir [45].

Resim 5.15. Avlulu eski bir Antakya evi [67]

Resim 5.16. Eski Antakya evleri [67]

5.3. Antakya Kenti Cumhuriyet Sonrası Gelişim Süreci

Cumhuriyet ile birlikte kentlerin planlı gelişim süreçleri başlamıştır. Antakya kenti için günümüze kadar üç imar planı ve bir koruma amaçlı imar planı hazırlanmıştır. Plan hazırlık süreçleri ve kararları kentin bugünkü yapısına ilişkin önemli ip uçları vermektedir [43].

5.3.1. İmar planı süreci

Antakya kenti için 1978 yılına kadar hazırlanan üç imar planının ilki Mimar Asım Kömürcüoğlu tarafından hazırlanmış ve 17.05.1948 tarihinde İmar ve İskan Bakanlığı'nca onanmıştır. Kentin ikinci imar planı Mimar Gündüz Özdeş tarafından hazırlanmış ve 01.01.1957 tarihinde İmar ve İskan Bakanlığı'nca onaylanmıştır. Asi Nehri'nin batı tarafındaki yeni Antakya'nın gelişimi ve buralarda uygulanacak yeni imar düzenin belirlenmesi bu planın esas ağırlığını oluşturmaktadır. Bu imar planında; kentin Asi Nehri'nin batı kesiminde, eski kent dokusunun kuzeydoğu-güneybatı yönünde imar edilmesine karar verilmiştir. Kentin kuzeydoğusunda şehirlerarası otobüs

terminali, hafif ve ağır sanayi bölgesi yer almaktadır. Bu imar planıyla eski kent dokusu büyük ölçüde değiştirilmiş, birçok yolun genişletilmesi ve yeni arterlerin açılması ile mevcut doku büyük yapı adalarına dönüştürülmüştür. Eski kentin imarında getirilen hükümlerle özgün karakteristik özelliklere sahip kent dokusu büyük ölçüde değiştirilmiş, sokak-ev-avlu ilişkisini bozan bir düzenleme getirilmiştir. Bu plan kentin güneybatısında bulunan sağlık tesislerinin (Doğumevi ve Devlet Hastanesi) gelişimini sağlanmış, bu yönde konut alanlarının yayılmasına neden olmuştur [43].

Kentin organik dokusuna yabancı olan bu yeni düzenleme kentsel gelişme ihtiyacına cevap veremediğinden, Mimar Yavuz Taşçı tarafından hazırlanan imar planı 01.01.1978 tarihinde onaylanmıştır (EK-10) [49]. Bu plana göre; bir önceki plandaki gibi Asi Nehrinin doğusunda ticari alan önerilirken, farklı olarak batısında ise 1450 hektar alan kentsel amaçla planlanmış ve pasif yeşil alanlarla çevrelenmiştir [43]. Bu plan şehrin doğu yakasında, koruma anlayışına uygun yol genişliklerini, kat adetlerini ve diğer yapılaşma şartlarını yeniden düzenleyerek, koruma amaçlı imar planı çalışmalarına zemin hazırlamıştır [49]. EK-6'da verilen tarihi gelişim süreçlerinden de görülebileceği üzere kentin batı yakasına doğru gelişme önerilmiştir (1960 sonrası).

Hazırlanan imar planında yapılan değişikliklere rağmen birçok plan kararlarına uyulmamış ve kentte o yıllarda kaçak yapılaşmalar meydana gelmeye başlamıştır. Kaçak yapılaşmayı önlemek amacıyla Antakya Belediyesi'nin 775 sayılı "Gecekondu Kanununa" göre gecekondu önleme bölgeleri oluşturulmuştur. Gelişme alanlarındaki önleme bölgelerinde ise toplu konut uygulamaları çözüm olarak uygulanmaya başlanmıştır [49].

Gelişen konut bölgelerini düzene sokmak ve kentin yeniden organize edilmesi için belediye bünyesinde 2981 sayılı Kanuna dayanarak Islah İmar Planları hazırlanmıştır. Islah İmar Planları büyük ölçüde uygulanmış olmasına rağmen daha önceki planlarda olduğu gibi Yerel Yönetimlerin karar

ve uygulama politikalarının birbirini desteklememesinden dolayı tam olarak amacına ulaşamamıştır .

Kat adedi ve yapı yoğunluklarının arttırılması, bahçe mesafelerinin azaltılması, yeşil alanlar, kentsel ve sosyal donanımlar için yolların kaldırılması, uygulamada karşılaşılan güçlüklerin ortadan kaldırılması, yolların kadastro ile uyumlu hale getirilmesi, ihtiyaç duyulan alanlarda eğitim, sağlık ve dini tesislerin arttırılması gibi nedenlerden dolayı Antakya Belediyesi Meclisi kararı ile 1987 yılı itibariyle 712 adet imar planı değişikliği yapılmıştır [49].

5.3.2. Koruma amaçlı imar planı süreci

Antakya için üçüncü imar planının hazırlanması sırasında G.E.E.A.Y. Kurulunun 12.07.1975 tarihli, 8521 sayılı kararı ile;

“Dünyaca ünlü bir şehir olarak taşıdığı bütün değerlerin mümkün olduğu kadar tümüyle ve olduğu gibi korunması ve gelecek nesillere aktarılması gerektiğine ve bu nedenle imar planı çalışmasının 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu’nun öngördüğü, eski eserlerin, kentsel, arkeolojik ve doğal sit alanların tespit edilmesi ve bunların korunması için gerekli tedbirlerin alınması ve plan kararlarının bu amaca uygun bir şekilde verilmesi”

gerekliliği ile Antakya’da korumaya ilişkin ciddi bir hareket başlatılmıştır.

Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün görevlendirdiği bir kurul tarafından korunacak 1. sınıf eski eserleri teşkil eden toplam 70 yapı “Anıtsal Eser”, 132 ev de “Sivil Mimarlık Örneği” olarak tescil edilmiş, arkeolojik, kentsel ve doğal sit sınırları¹ belirlenmiştir [43].

---

¹ 1975 yılında belirlenen sit alanları sınırlarına ilişkin raporlara, bağlı olduğu Adana Koruma Kurulu’nun 1987 yılında kurulmasından dolayı ulaşamamıştır.

Bu karara göre; Antakya kentsel sit alanında bulunan yapıların çoğunluğunun korunması gerekli olan yapılar olduğu ve tüm yapıların tespiti için çok uzun bir süre gerekeceği düşünüldüğünden, öncelikle daha değerli yapıların tespiti yapılmıştır. Korunması gereken diğer yapıların ise Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü elemanları tarafından tespit edilmesine karar verilmiştir. Başlatılacak koruma amaçlı imar planı çalışmalarında yapılacak yeni tespitlerin de değerlendirilecek olması ile Antakya kentsel sit alanında kapsamlı tespit çalışmalarının gerekli olduğu belirlenmiştir.

Bu çalışmalara istinaden koruma amaçlı imar planı yapılması amacıyla yapılan çalışmalar sonunda 99 muhtelif yapı “Anıtsal Eser”, 190 ev de “Sivil Mimarlık Örneği” olarak tescil edilmiştir. Kentsel, I. ve III. derece Arkeolojik ve Doğal sit alanlarının sınırları ve Antakya koruma amaçlı imar planı sınırı T.K.T.V.K.Y. Kurulunun 15.11.1985 gün ve 1558 sayılı kararı ile belirlenmiştir.

Antakya Koruma Amaçlı İmar Planı (EK-13) [49] ve Uygulama Yönetmeliği (EK-11) T.K.T.V.K. Kurulunun 23.01.1987 gün ve 2962 sayılı kararı ile yürürlüğe girmiştir. Antakya Belediyesinin yaptığı başvurular üzerine Adana Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu tarafından bazı mevzi imar planı değişiklikleri yapılmış, koruma amaçlı imar planının eksiklikleri tamamlanmış ve uygulama yönetmeliğinde bazı değişiklikler yapılmıştır. Kentin eski yerleşim dokusunun yer aldığı tarihi kentsel sit alanı içerisinde mevcut dokunun öngörülmesiyle birlikte, bu girifit doku içerisinde bulunan yolların genişletilmesi ve düz hatlar haline getirilmesi Antakya’ya özgün dokunun bozulmasına neden olmuştur. Günümüzde Antakya sit alanları içindeki imar faaliyetleri bu plan ve 1990 yılında 638 sayılı karar ile son şeklini alan Antakya Tarihi Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği’ne göre sürdürülmektedir [43] (EK-11) [69].

Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği’nde; Asi Nehri’nin doğusunda kalan, tarihi olayların ve kültürlerin oluştuğu alan bütünü

olarak tanımlanan Antakya sit alanını teşkil eden alanlar tanımlanmıştır (EK-12) (49) Yönetmelik'e göre [69];

Doğal Sit Alanı;

“Reyhanlı - Harbiye (Daphne) Antik yolu ile Antakya kentsel alanının doğu ve kuzeyinde kalan kale ve sur duvarlarının 100 m. doğusundan geçen, su kaynakları, doğal ve tarihi olaylarla ilgili değerleri olan alanlardır”.

Kentsel Sit Alanı;

“Batıda Vilayet Caddesi, Hürriyet Caddesi, İstiklal Caddesi ile, kuzeyde bugünkü otobüs garajı, güneyi 1. cadde Fabrika Caddesi ile Ataker İlkokulu güneyinden giderek Kazıklı Sokaktan geçen, doğuda Karaali Caddesi'ni takip eden ve güneyde Dispanser'in kuzeyinden Fevzi Çakmak İlkokulu kuzeyinden, Arifiye Saray Emniyet Sokaktan geçerek Hükümet binasını da güneyden saran sınırların içidir” (Bkz. Harita 6.1).

Ticaret Bölgesi;

“Kentsel sit alanı içinde Ulu Camii çevresinden başlayıp Mustafa Kemal Bulvarı, Fabrikalar Caddesi, Nato Caddesi, İstiklal Caddesi ile sınırlanan alan ile Kurtuluş Caddesi üzerindeki bir bölüm alandır”.

Arkeolojik Sit Alanı;

“Antakya sit alanının tamamı arkeolojik sit değerleri taşır. Ancak halihazır yerleşme ile doğal sit alanları dışında kalan alanlar arkeolojik sit alanı olarak tarif edilmiştir”.

Tek Eserler;

“Kale, Kaya Kilise, Kaya Mezar, Kaya Üstü Kabartmaları, Hipodrom, Tiyatro, Stadion, köprü, ağaç vb. gibi tarih ve arkeolojik elemanlar ile bu sit alanı içinde ve dışında kalan resmi, dini, askeri, el sanatları, sivil mimarlık örneklerinin oluşturduğu doku, çevre, meydan, sokak doku ve değerleridir”.

20 yılı aşkın bir süredir revizyonu yapılmamış olan Antakya koruma amaçlı imar planının (EK-13) (49) yeniden ele alınması, planlamanın her aşamasında bir kente özgünlüğünü ve kimliğini veren değerlerin korunmasını, geliştirilmesini sağlayan politikalarının oluşturulması ve bunların mekâna yansıtılması gerekliliği ile [70] Antakya koruma amaçlı imar planı revizyonu 2005 yılında Antakya Belediyesince özel bir şirkete ihale

edilmiştir. Halihazır haritaların eski tarihli olması ve sit sınırlarının tam belirlenmemiş olması nedeni ile hala arazi tespit çalışmaları sürmekte olan planın bir yıl içerisinde uygulamaya geçmesinin planlandığı yapılan görüşme sonucunda anlaşılmıştır [71].

6. ANTAKYA KENTSEL SİT ALANINDA KORUMA SÜRECİNDE YAŞANAN SORUNLAR

Antakya kenti tarihsel süreç içinde kazandığı kimliği ve bu kimliği ile uyumlu mekansal yapısı ile özgün bir nitelik taşımaktadır. Ancak koruma sürecinde yaşanan farklı sorunlar nedeniyle kent bugün bu niteliğini kaybetme tehlikesi ile karşı karşıyadır.

6.1. Antakya Kentinin Özgünlüğü ve Yasal Çerçevenin Yaklaşımları

Tarihsel süreçte ayrı kültürlerin birbirleriyle etkileşimleri sonucu ortaya çıkan, somut ve somut olmayan kültürel değerleriyle son derece özgün bir kent olan Antakya'yı özgün kılan özellikler mekansal ve toplumsal olmak üzere iki başlık altında değerlendirilmiştir.

Antakya kentini özgün kılan mekansal belirleyiciler şunlardır;

- Antakya kenti, sahip olduğu zirai potansiyel ve ticaret yolları üzerinde bir kavşak konumunda olması nedeniyle göçebe ve yerleşik kavimler için her zaman cazip bir bölge olmuştur (Bkz. Bölüm 5.2).
- Kuruluşunda belirli bir disiplin içinde birbirine dik ve paralel cadde ve sokakların meydana getirdiği yapı adalarından oluşan "ızgara plan"a sahiptir. Bu planın izleri halen bazı sokak istikametlerinde izlenebilmektedir (Bkz. Bölüm 5.2.1, Harita 5.4).
- Helenistik, Roma ve Bizans Dönemlerinde yapılan Türkiye'nin İstanbul'dan sonra en uzun 2. surları Antakya'dadır (Bkz. Bölüm 5.2.1, Resim 5.1).
- Roma Döneminde Roma ve İskenderiye'den sonra en büyük 3. kent olarak "Doğunun Kraliçesi" unvanına sahiptir (Bkz. 5.2.1).

- Roma Döneminde dört yılda bir düzenlenen olimpiyat oyunlarının Antakya'da yapıldığı bilinmektedir (Bkz. Bölüm 5.2.1).
- Habib Neccar Dağı eteklerinde doğal bir mağara iken eklemelerle kiliseye dönüştürülen ve ilk kilise olarak kabul edilen "St. Pierre Kilisesi" Antakya'da bulunmaktadır (Bkz. Bölüm 5.2.1, Resim 5.2).
- Roma Döneminde yapılan ve kentin ticaret merkezini oluşturan, bilinen en eski antik caddelerden biri olan "Kolonadlı Cadde" Kurtuluş Caddesi'nin aksını belirlemiştir (Bkz. Bölüm 5.2.1).
- Kentin kuruluşundan beri var olan ancak yapısı zamanla değişen, Fransızlar Döneminde ulaşım açılan "Kurtuluş Caddesi" kent için hala çok önemli bir akstır (Bkz. Bölüm 5.2.3, Harita 5.7, Harita 5.11, Resim 6.1, Resim 6.2).
- Kurtuluş Caddesi üzerindeki Sermaye Camii hemen yanında bulunan Katolik Kilisesi, karşısında Sinagog, birkaç yüz metre ilerisinde Habib Neccar Camii ile kent; dinlerin kesişim yeri olma özelliğini hala korumaktadır (Bkz. Bölüm 5.2.6, Harita 5.9).
- Sahip olduğu mozaikler bakımından Antakya Arkeoloji Müzesi dünyanın 2. büyük müzesidir (Bkz. Bölüm 5.2.6).
- Antakya'nın eski mahallelerinde bulunan ve yıllar boyunca geçirdiği değişimlerle belli bir mimari karaktere ulaşmış sokaklar gerek sokak-ev ilişkisi gerek sokak boyunca devam eden daralmalar-genişlemeler ve gerekse sokakların kesişme noktalarında meydana gelen birbirinden farklı perspektiflerle ilginç bir kent dokusu meydana getirmektedir. Kentte topografyaya uygun organik yol dokusu varlığını korumaktadır (Bkz. Bölüm 5.2.6).
- Genellikle iki katlı, taş, kerpiç ve ahşap, sokak ile ilişkileri kısıtlı, dar ve çıkmaz sokaklar etrafında iç dünyası hakkında bilgi vermeyen yüksek, sağır

duvarlarla çevrelenmiş, inşaları iki asır öncesine dayanan eski Antakya evleri bu doku içinde özeldir (Bkz. Bölüm 5.2.6, Resim 5.15, Resim 5.16).

Antakya kentini özgün kılan toplumsal belirleyiciler ise şunlardır;

- Antakya uzun ve soylu bir geçmişe sahip, çok tanrılı, Musevi, Hristiyan ve Müslüman toplumların kültürleriyle yoğrulmuş; Helenistik Dönemin, Doğu Roma İmparatorluğu'nun, Hristiyanlığın, Mezopotamya'nın önemli bir merkezi, günümüzde İslamiyet, Hristiyanlığın ve Museviliğin kesişme noktasıdır (Bkz. Bölüm 5.2.2).

- Hristiyanlığı ilk kabul eden din ve ırktakilerin ana kilisesi Antakya'dadır. Antakya; Asya'da Hristiyanlığın merkezidir (Bkz. Bölüm 5.2.1).

- Hz. İsa'nın dinini tanıyanlara Antakya'da yapılan büyük bir ayinle "Hristiyan" adı verilmiştir (Bkz. Bölüm 5.2.1).

- Kent 1963 yılından beri Hristiyanların hac yeridir (Bkz. Bölüm 5.2.1).

- Tarih boyunca olduğu gibi Osmanlı egemenliğinde kaldığı süre içinde de farklı kökenlerden insanları barındıran, 3 ayrı semavi din ve 5 etnik unsurun bir arada yaşadığı ve bu toplulukların birbirinden kopuk ve farklı mahallelerde yaşadıklarına dair kesin belirtiler olmayan bir toplumsal yapıya sahiptir (Bkz. Bölüm 5.2.2).

- Kentin toplumsal yapısı idari yapısına da yansımış, 1937 yılında kurulan Hatay Devletinin Meclisinde Türklerden 22, Alevilerden 9, Ermenilerden 5, Araplardan 2, Ortodoks Rumlardan 2 olmak üzere toplam 40 milletvekili yer almıştır (Bkz. Bölüm 5.2.5).

- Kurucu ve yöneticileri üç farklı dinin temsilcileri olan, Türkiye'de benzeri olmayan, dedelerden kalan hoşgörü mirasını gençlere devretmeyi amaçlayan "Hatay Evrensel Değerleri Koruma Derneği" Antakya'da faaliyet göstermektedir (Bkz. Bölüm 6.2.4).

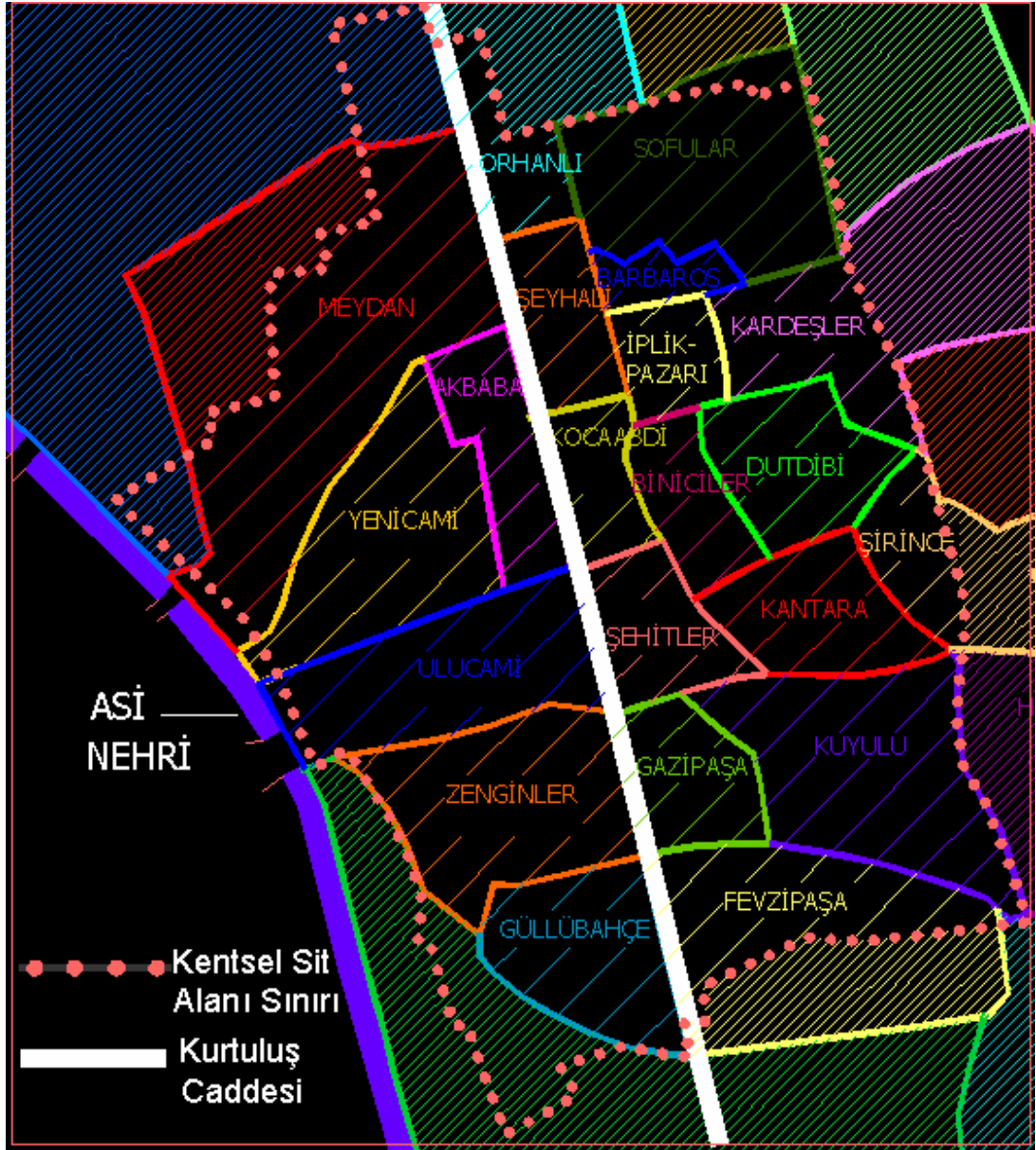
Gerek mimari ve sanat tarihi açısından gösterdiği fiziksel özellikler ve gerekse toplumsal özellikleri, mekansal ve toplumsal özelliklerin birbiri ile çakıştığı özgün yapısı nedeniyle Antakya kenti koruma politikaları içinde ayrı ele alınmayı hak eder bir konumdadır. Ancak bugün Antakya kenti; çağdaş hayatın zorunlulukları için yapılan mekansal düzenlemeleri ile mimari ve tarihi mirasının yok olması tehlikesi ile karşı karşıyadır. Toplumsal ve mekansal değerleri açısından diğer kentlerden ayrılan Antakya kentinde yaşanan sorunların çözümünde mevcut yasal çerçevenin genelleşmiş ve bütün kentleri aynı kılan bakış açısının etkisi vardır. Oysa Antakya kenti toplumsal ve mekansal özgünlüğü nedeniyle “özel” bir yaklaşımla değerlendirilmek zorundadır.

6.2. Antakya Kentsel Sit Alanı ve Koruma Sürecinde Yaşanan Sorunlar

Antakya kentsel sit alanında yaşanan sorunların başında fiziksel, sosyo-ekonomik, finansal sorunlar, koruma bilinci, yerel yönetim uygulama sorunları, Koruma Kuruluna ilişkin sorunlar yer almaktadır. Bu sorunlar ilgili dokümanlara ek olarak, ilgili kişilerle yapılan sözlü görüşmelerle, yerinde yapılan gözlem ve alanda yaşayan halkla yapılan anket çalışması yardımı ile saptanmıştır.

Antakya Kentsel Sit Alanı

Habib Neccar Dağı ile Asi Nehri arasında bulunan Antakya kentsel sit alanını tarihi Kurtuluş Caddesi ikiye ayırmaktadır. Antakya kentsel sit alanında bulunan mahalleler şunlardır; Akbaba, Barbaros, Biniciler, Duttibi, Fevzipaşa (bir kısmı), Gazipaşa, Güllübahçe, İplikpazarı, Kuyulu, Kantara, Kocaabdi, Kardeşler (bir kısmı), Meydan (bir kısmı), Orhanlı (bir kısmı), Sofular, Şehitler, Şirince (bir kısmı), Şeyhali, Ulucami, Yenicami ve Zenginler Mahalleleri (Harita 6.1) [61].

Harita 6.1. Antakya kentsel sit alanı sınırı ve sit alanında bulunan mahalleler [61]

Kentin kuruluşundan beri var olan bir aks iken yapısı zamanla değişen, kent için hala çok önemli bir aks olan Kurtuluş Caddesi, Antakya'nın tarih boyunca en önemli ulaşım eksenlerinden biri olmuştur. Fransız işgal Döneminde oluşan Kurtuluş Caddesi'nin kendine özgü bir cephe karakteri bulunmaktadır. Yoğun bir trafiğe sahne olan ve bakımsız kalan Kurtuluş Caddesi'nin günümüzdeki durumu Resim 6.1 ve Resim 6.2'de gösterilmektedir.

Resim 6.1. Fransızlar Döneminde ulaşım açılan Kurtuluş Caddesi'nin günümüzdeki durumu [62]

Resim 6.2. Kurtuluş Caddesi [62]

Kentsel sit alanında bakım-onarım, restorasyonu yapılarak kullanıma açılan yapıların yanı sıra; eski Antakya evleri ve bu evlerin oluşturduğu sokak

dokusu yıllarca korunmuş ancak, günümüzde bakımsız kalmış ve kendi haline terk edilmiştir (Resim 6.3).

Resim 6.3. Eski Antakya evlerinin günümüzdeki durumu [67]

Antakya Kentsel Sit Alanında Gerçekleştirilen Anket Çalışması

Antakya kentsel sit alanında yaşanan sorunların saptanması amacıyla, sit alanı sınırları içerisinde yaşayan halkla anket görüşmesi yapılmıştır (EK-14, EK-15). Antakya kentsel sit alanında yaşayan halkın sosyo-ekonomik durumları, aile yapıları, mahallelilik durumları ve kentle ilişkilerinin saptanması, koruma hakkında anket soruları ile sit sınırları içerisinde bulunan yerel yönetim uygulama sorunları ve halkın koruma bilinci düzeyine yönelik saptamalar yapılması hedeflenmiştir. Anket çalışması sonucunda yapılan değerlendirmeler ilgili bölümlerde verilmiştir. Antakya kentsel sit alanı evreninden seçilen 100 hanelik örneklem alanına ilişkin sayısal bilgiler EK-

16'da sunulmuştur. Anket sonucu yapılan tüm değerlendirmeler ise EK-17'de verilmiştir.

6.2.1. Antakya kentsel sit alanında fiziksel sorunlar

Antakya kentsel sit alanında mevcut olan fiziksel sorunların başında; geleneksel konut dokusunun günümüz gereksinimlerini karşılamakta önemli bir potansiyel olduğunu göz ardı eden ve yeni yerleşim alanlarına ağırlık veren politikalar gelmektedir [23]. Tarih ve kültür birikimine sahip olan sit alanlarında, değişen yaşam biçiminin gereksinimlerine uygun düzenlemeler yapılamamaktadır. Farklı iklimlere, farklı yaşam biçimlerine sahip olmalarına rağmen Türkiye'nin her kentinde hemen hemen aynı boyutlarda parsellere birbirine çok benzer plan şemalarına sahip çok katlı yapılar yapılmaktadır. Avlulu evlerden çok katlı apartmanlara geçiş, birçok kentsel sit alanında olduğu gibi Antakya'da da gerçekleşmiştir (EK-18, EK-19, EK-20, EK-21). Mülk sahiplerinin eski kent merkezini terk etmesi sonucu tarihi kent dokusunda dar gelirli halk yaşamını sürdürmeye başlamış, sosyo-ekonomik düzeyin etkileri yapılaşmış çevreye yansımıştır [72] (Resim 6.4, Resim 6.5). Antakya kentsel sit alanında yaşayan halkın, eski yapıların ve sokakların bakım-onarımı için yeterli bütçeye ve bilince sahip olmaması nedeniyle tarihi kent dokusu zarar görmekte, giderek yok olmaktadır. Kentsel sit alanında bulunan yapıların tümünün tarihi bir değeri olmasa da, kentsel dokuyu oluşturan elemanlardan biri olmaları nedeniyle, bu yapılara kullanıcılar tarafından ihtiyaca göre ve çoğunlukla dokuya uyumsuz müdahaleler yapılması tarihi çevrenin bozulmasını kaçınılmaz kılmaktadır.

Resim 6.4. Ulucami Mahallesi-Payas Sokak'ta bulunan bir yapının sokak cephesi [62]

Resim 6.5. Osmanlılar Döneminde (1660) yapılan tarihi Kurşunlu Han'ın günümüzdeki durumu [67, 62]

2000 yılına kadar Antakya Devlet Hastanesinin (günümüzde Mustafa Kemal Üniversitesi Tıp Fakültesi Araştırma Hastanesi) kentsel sit alanı civarında hizmet vermesinden dolayı Kurtuluş Caddesi üzerinde bulunan tarihi ve yeni yapılar doktor ve dişiçi muayenahanelerine, eczanelere ev sahipliği yapmaktadırlar. Tarihi dokunun orijinal fonksiyonuna uygun olmayan işlevler, Antakya kentsel sit alanının dokusunu bozmaktadır. Düzensiz tabela

konmasından dolayı ortaya çıkan görsel kirlilik ise büyük bir sorun teşkil etmektedir (Resim 6.6, Resim 6.7).

Resim 6.6. Kurtuluş Caddesi üzerinde yer alan tarihi yapılarda mevcut olan tabela kirliliği sorunu [62]

Resim 6.7. Kurtuluş Caddesi üzerinde yer alan yeni yapılarda mevcut olan tabela kirliliği sorunu [62]

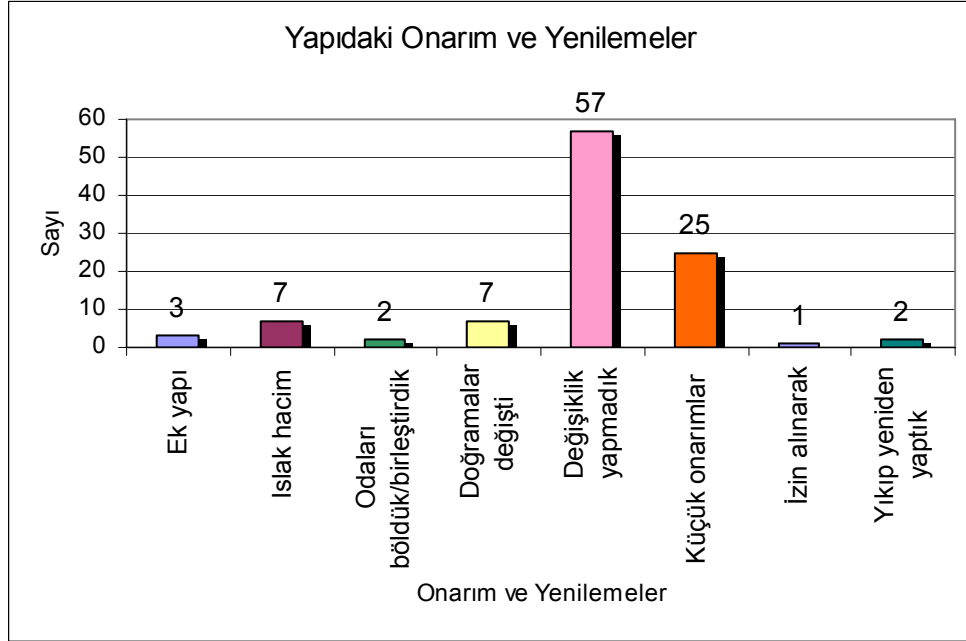

Resim 6.8. Ulucami Mahallesi'nde yer alan tarihi Kabaltı¹ [67, 62]

Anket değerlendirmesi

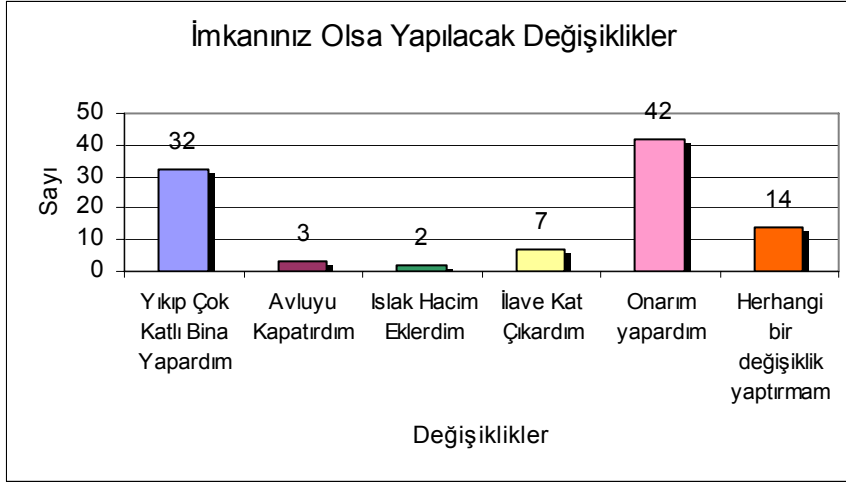
- Kişisel gözlemlere dayalı bu tespitlerin yanı sıra anket uygulaması sırasında, kentsel sit alanında bulunan tescilli-tescilsiz yapılara müdahalelerin ve bu müdahalelerin kent dokusuna bırakacağı zararların saptanması amacıyla, “Yapınızda ne gibi onarım-yenileme yaptınız?” sorusu sorulmuştur. Buna göre; halkın %3'ünün ek yapı yaptırdığı, %7'sinin ıslak hacim eklediği, %2'sinin odaları böldüğü/birleştirdiği, %7'sinin kapı ve pencere doğramalarını değiştirdiği, %54'ünün oturduğu yapıda herhangi bir değişiklik yapmadığı, %24'ünün küçük onarımlar yaptığı, %1'inin depremten dolayı izin alarak yapıya müdahale ettiği, %2'sinin ise yıkıp yeniden yaptığı sonucu çıkmıştır. Sonuçta kentsel sit alanında yaşayan halkın %46'sının onarım veya yenileme yaptığı görülmüştür (Şekil 6.1) (Yapıya birden fazla onarım ve yenileme yapanlar olduğu için 104 cevap değerlendirmeye alınmıştır). Halkın yapılara müdahaleleri sonucu kentsel sit alanı dokusunda fiziksel yıpranma tüm hızıyla devam etmektedir.

¹ Eskiden sokaklar için bir tür ayrıcalık ve süs olarak kabul edilen Kabaltılar günümüzde de sokağa estetik görünüm kazandıran bir yapılaşma tarzı olarak değerlendirilmektedir.

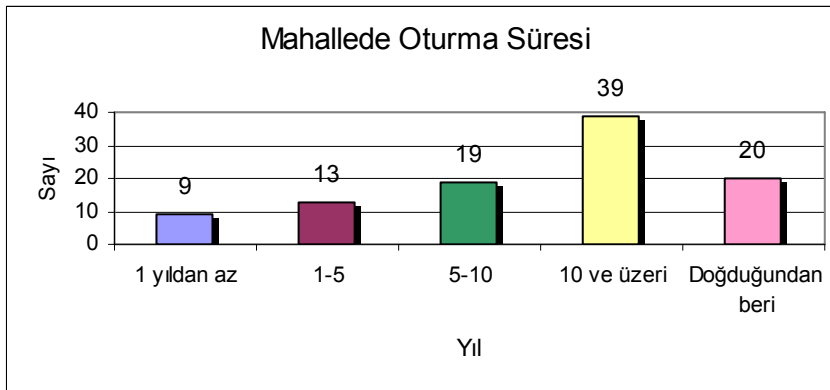
Şekil 6.1. Yapılarda yapılan onarım ve yenilemelerin analizi

- Aynı konu ile ilgili olarak sit alanındaki konutların kullanıcılarına; konutlarının gereksinimlerine cevap verip vermediğinin saptanması ve yaşanılabilirliğinin kullanıcı tarafından dile getirilebilmesi amacıyla “İmkancınız olsa oturduğunuz binaya nasıl bir değişiklik yapardınız?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soru ile, katılımcıların %32’sinin sit alanında bulunan yapısını yıkıp çok katlı bina yapmak istediği, %3’ünün avluyu kapatmak istediği, %2’sinin ıslak hacim eklemek istediği, %7’sinin ilave kat çıkmak istediği, %42’sinin onarım yapmak istediği, %14’ünün ise herhangi bir değişiklik yapmak istemediği sonucu çıkmıştır (Şekil 6.2). Alanda %42’lik oranda “onarım yapardım” cevabı eski dokuya bağlılığın yüksek olduğunu göstermektedir. “Yıkıp çok katlı bina yapardım” cevabını veren halkın %32’sinin avlulu, tek ve iki katlı evlerden apartmanlara geçiş isteği ise yadsınamayacak kadar yüksek bir oranda çıkmıştır.

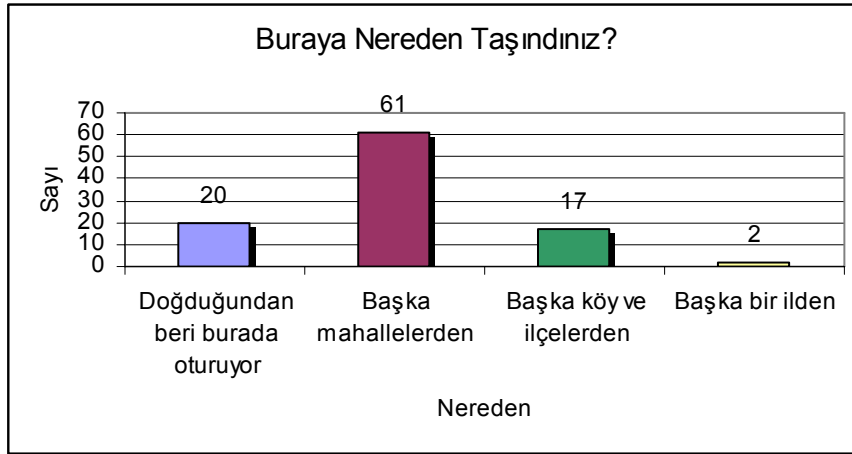
Şekil 6.2. İmkan olsa oturlan binaya yapılacak müdahalelerin analizi

- Halkın oturduğu çevreyi sahiplenmesi orada ne kadar yaşadığıyla da ilişkili olduğundan alanda yaşayan halka yöneltilen “Kaç yıldır bu mahallede oturuyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplar sonucunda; halkın %9’unun 1 yıldan az, %13’ünün 1-5 yıl arası, %19’unun 5-10 yıl arası, %39’unun 10 yıl ve üzeri süredir, %20’sinin ise doğduğundan beri aynı mahallede oturduğu saptanmıştır (Şekil 6.3). Kullanıcıların ancak yaşadıkları sosyo-kültürel çevreyi benimsedikleri sürece onu korumaya ve geliştirmeye yönelecekleri açıktır. Alanda uzun süredir yaşayanların çoğunlukta olması, koruma sürecine ilişkin olası bir çalışma için uygun bir zemin sağlanacağını göstermektedir.

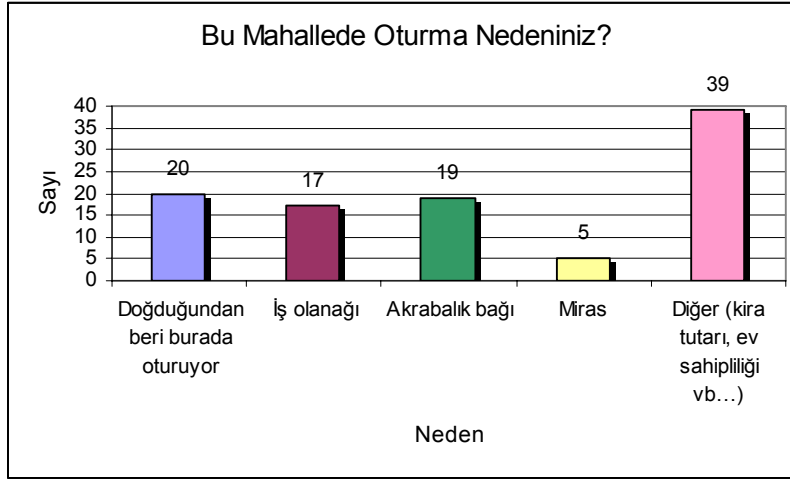
Şekil 6.3. Mahallede oturma süresi analizi

- Antakya kentsel sit alanında yaşayan halka “Buraya nereden taşındınız?” sorusu yöneltilmiştir. Anket uygulanan alanda yaşayan halkın %20’sinin doğduğundan beri aynı mahallede oturduğu, %61’inin başka mahallelerden (çevre mahallelerden) taşındığı, %17’sinin başka köy ve ilçelerden taşındığı ve %2’sinin başka bir ilden geldiği ortaya çıkmıştır (Şekil 6.4).

Şekil 6.4. Buraya nereden taşınıldığının analizi

- Antakya kentsel sit alanında oturan bireylere “Bu mahallede oturma nedeniniz nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplar sonucunda yer seçim kriterleri saptanmıştır. Buna göre; Antakya kentsel sit alanında yaşayan halkın %20’sinin doğduğundan beri aynı mahallede oturduğu, %17’sinin iş olanağı, %19’unun akrabalık bağı, %5’inin miras ve %39’unun diğer (kira tutarı, ev sahipliği vs.) nedenlerden dolayı bölgede yaşadığı saptanmıştır (Şekil 6.5). Bu bölgede kiralar ve ev fiyatları olumsuz yapı ve çevre koşulları nedeniyle ucuzdur.

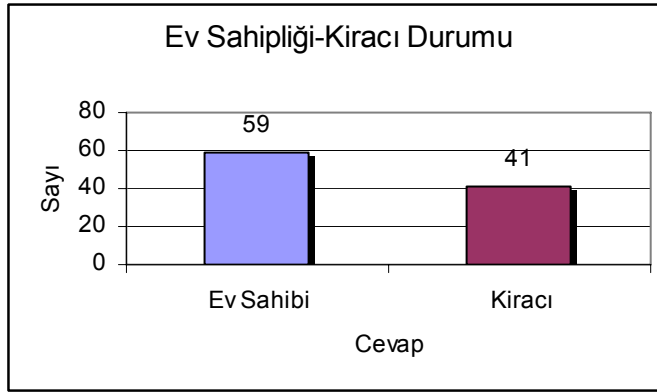
Şekil 6.5. Mahallede oturma nedeni analizi

6.2.2. Antakya kentsel sit alanında sosyo-ekonomik sorunlar

Antakya kentsel sit alanında yer alan mahallelerde yaşayan halkın sosyo-ekonomik durumunu belirlemek ve sonuca ulaşmak; bu mahallelerdeki yerleşim alanlarında ticaret, doktor muayenehanesi, eczane ve diş hekimi gibi iş yerlerinin yoğunlaşmasından dolayı güçtür.

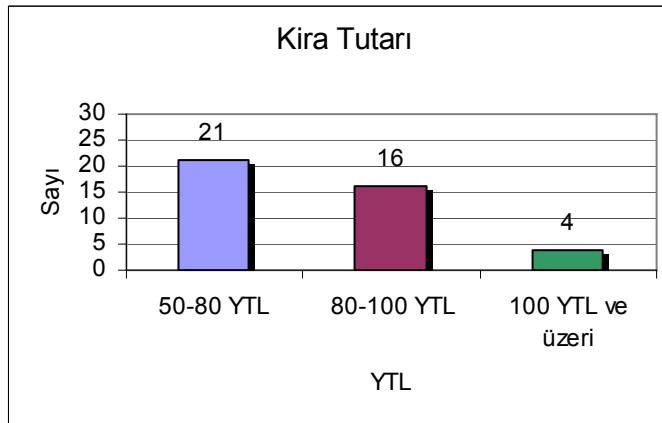
Yapılan gözlemler sonucu; kentsel sit alanında kamu çalışanlarının yanı sıra diğer faaliyet kollarında da ücretli çalışanların oranının hayli yüksek olduğu görülmüştür. Tarımsal faaliyet bir aile işletmesi olarak yapılmaktadır. Meslek grupları mahallelere değişik oranda dağılmakta, girişimciler, yöneticiler ve üst kademe yöneticileri ile bilimsel ve teknik elemanlar, ticaret ile uğraşanlar daha çok Sümerler ve Kışlasaray Mahalleleri ile Asi Nehri'nin batı yakasındaki Yeni Antakya'da Cumhuriyet, Cebail ve Akevler gibi mahallelerde toplanmaktadır. Gelir seviyesi düşük işlerde çalışanlar şehrin doğusundaki Habib Neccar Dağı'nın eteklerindeki kentsel sit alanını oluşturan mahallelerde yoğunlaşmaktadır [49].

- Sosyo-ekonomik yapının ölçülebileceği bir kriter olan ev sahipliği ve kiracılık oranının saptanması amacıyla bölgede yaşayan halka “Ev sahibi misiniz, kiracı mısınız?” sorusu sorulmuştur. Buna göre anketin yapıldığı alanda oturan bireylerin %59’unun ev sahibi, %41’inin ise kiracı olduğu saptanmıştır (Şekil 6.6).

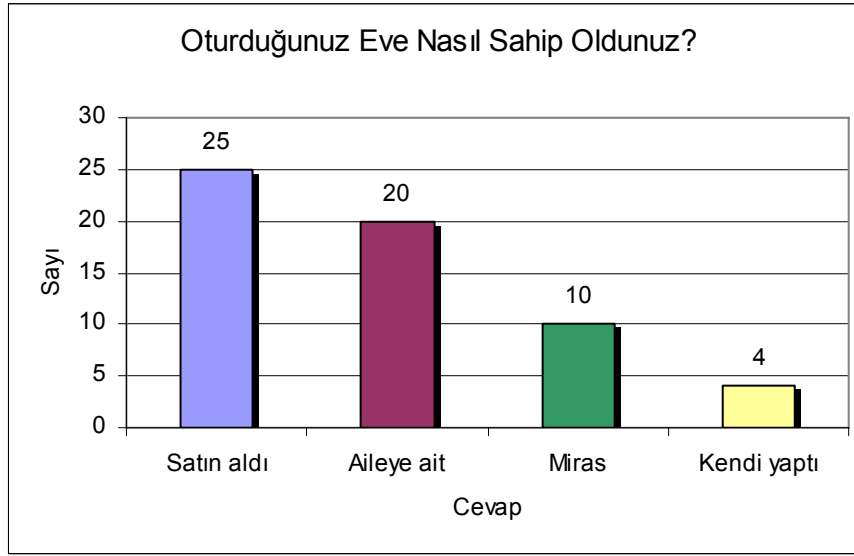
Şekil 6.6. Ev sahipliği-kiracı durumu analizi

- Alanda bulunan kiracıların aylık kira tutarlarının saptanması amacıyla kiracı olan 41 kişiye (Bkz Şekil 6.6) “Aylık kira tutarınız ne kadar?” sorusu yöneltilmiştir. Buna göre; kiracıların %51’inin aylık kira tutarı 50-80 YTL, %39’unun aylık kira tutarı 80-100 YTL, %10’unun ise 100 YTL ve üzeri olduğu saptanmıştır (Şekil 6.7).

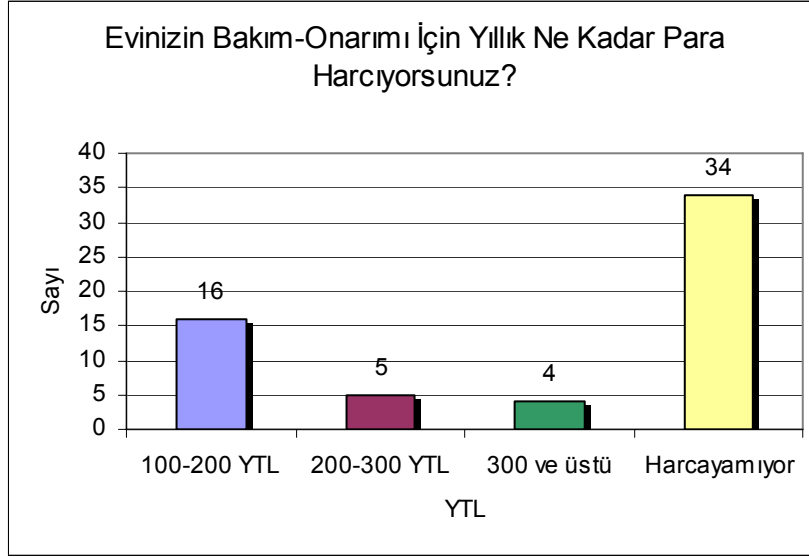
Şekil 6.7. Kira tutarı analizi

- Ev sahiplerinin oturdukları eve nasıl sahip olduklarının saptanması amacıyla alanda bulunan 59 ev sahibine “Oturduğunuz eve nasıl sahip oldunuz?” sorusu sorulmuştur. Buna göre; kullanıcıların %42’sinin oturduğu eve satın alarak sahip olduğu, %34’ünün yaşadıkları evin ailelerine ait olduğu, %17’sinin miras ile eve sahip olduğu, %7’sinin ise evlerini kendilerinin yaptığı sonucuna ulaşılmıştır (Şekil 6.8).

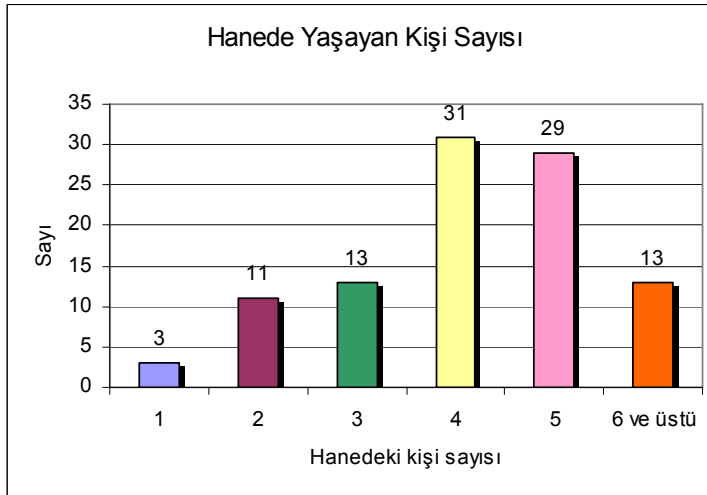
Şekil 6.8. Oturulan eve nasıl sahip olunduğunun analizi

- Ev sahiplerine “Evinizin bakım-onarımı için yıllık ne kadar para harcıyorsunuz?” sorusu yöneltilmiş; kentsel sit alanında bulunan 59 ev sahibinin %27’sinin yıllık 100-200 YTL harcadığı, %8’inin 200-300 YTL, %7’sinin 300 YTL ve üstü harcadığı, %58’inin evlerinin bakım ve onarımı için harcama yapamadığı saptanmıştır (Şekil 6.9).

Şekil 6.9. Evin bakım-onarımı için yapılan yıllık harcama analizi

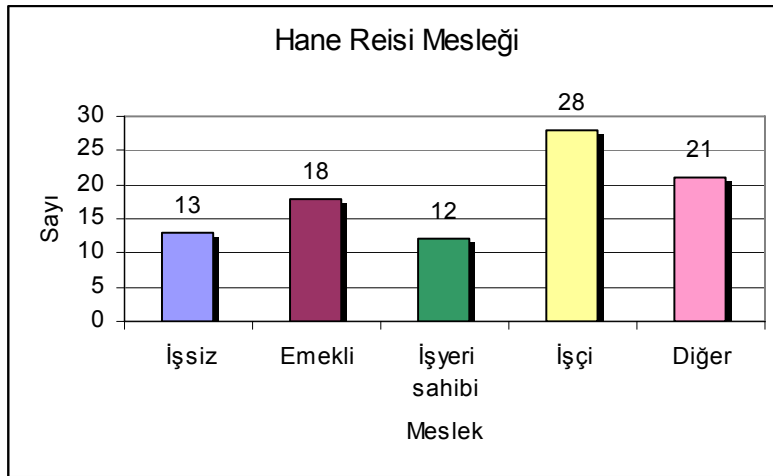
- Hane büyüklüğünün saptanabilmesi amacıyla “Hanede kaç kişi yaşıyor?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplara göre; hanelerin %3’ü 1, %11’i 2, %13’ü 3, %31’i 4, %29’u 5, %13’ü 6 ve üstü kişiden oluşmaktadır (Şekil 6.10).

Şekil 6.10. Hanede yaşayan kişi sayısı analizi

- Yapılan anket çalışmasında alanda yaşayan insanların sosyal durumunu belirlemek üzere sorulan “Hane reisinin mesleği nedir?” sorusuna verilen

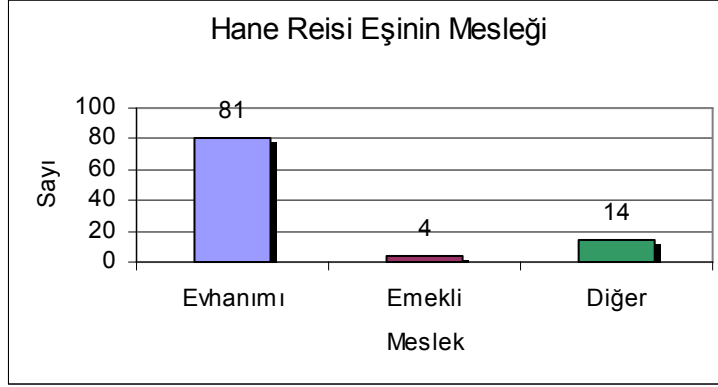
yanıtlardan; bölgedeki hane reislerinin %14'ünün işsiz, %20'sinin emekli, %13'ünün iş yeri sahibi (kasap, bakkal, kuruyemişiçi vs.), %30'unun işçi ve %23'ünün diğeri (seyyar satıcı vs.) olduğu saptanmıştır (Şekil 6.11) (92 hane reisi değerlendirilmeye alınmıştır). Alanda en çok yevmiye veya asgari ücretle çalışan “işçilerin” (inşaat işçileri) yaşadığı ortaya çıkmıştır. Kurtuluş Caddesi üzerinde Habib Neccar Camii karşısında İnşaat İşçileri Birliği bulunmaktadır (Yapılan anket çalışmasında işçilerin yürüme mesafesinde bulunan birliğe giderek günlük iş aldıkları öğrenilmiştir). Kentsel sit alanının, yoğun ticaret merkezlerinden Uzun Çarşı ve Köprübaşına yakınlığından ötürü “seyyar satıcılık” yaparak geçimini sağlayanlar işçilerden sonra ikinci sırayı oluşturmaktadır. Bu sonuç alanda yaşayanların alt gelir grubuna dahil olduklarının göstergesidir. Bu da yaşanan çevrenin korunması sürecinde önemli bir sorun oluşturmaktadır.

Şekil 6.11. Hane reisi mesleği analizi

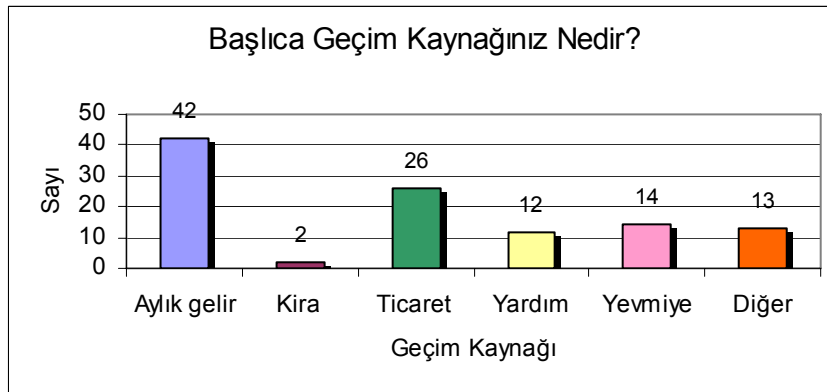
- Aile ekonomisine katkının saptanması amacıyla “Hane reisinin eşinin mesleği nedir?” sorusuna verilen cevaplar ile alandaki hane reisi eşlerinin %82'sinin ev hanımı, %4'ünün emekli, %14'ünün ise diğeri (evde yemek ve tatlı yapan, gündelikçi vs.) oldukları saptanmıştır (Şekil 6.12) (99 hane reisi eşi değerlendirilmeye alınmıştır). Aile ekonomisine katkı ve kadının iş yaşamındaki yerinin saptanabildiği bu soruyla alanda yaşayan kadınların

çoğunluğunun “ev hanımı” olduğu veya “evde çalışarak” aile ekonomisine katkı sağladığı ortaya çıkmıştır.

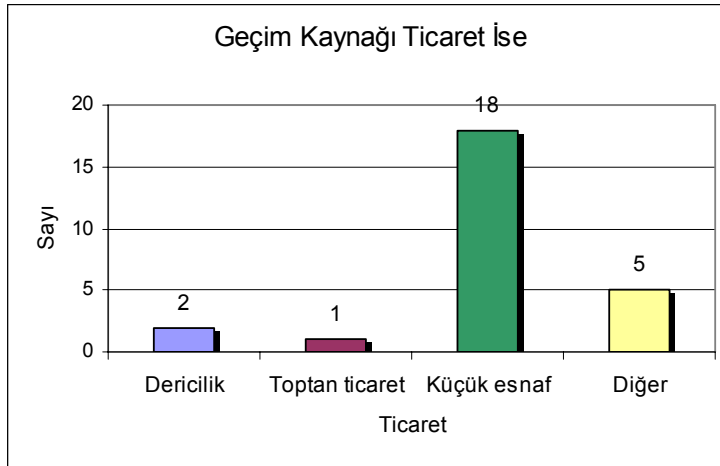
Şekil 6.12. Hane reisi eşi mesleği analizi

- Antakya kentsel sit alanında yaşayan halkın ekonomik durumunun saptanabilmesi amacıyla “Başlıca geçim kaynağınız nedir?” sorusu sorulmuş, alandaki kullanıcıların geçim kaynağı belirlenmiştir. Anket yapılan hanelerin %38’inin sabit gelir, %2’sinin kira, %24’ünün ticaret, %11’inin yardım, %13’ünün yevmiye ve %12’sinin diğer geçim kaynakları ile yaşadıkları anlaşılmıştır. Halkın çoğunluğu emekli maaşı ve asgari ücretle (sabit gelir) geçimini sağlamaktadır (Şekil 6.13) (Örnekleme alanında birden fazla geçim kaynağına sahip olanlar olduğundan 109 cevap değerlendirmeye alınmıştır).

Şekil 6.13. Başlıca geçim kaynağının analizi

- Geçimini ticaret ile sağlayan 26 haneye yöneltilen “Ticaretin cinsi nedir?” sorusunun yanıtlarına göre; geçimini ticaret ile sağlayan halkın %8’i dericilikle, %4’ü toptan ticaret ile uğraşmakta, %69’u küçük esnaflık yapmaktadır. Halkın %19’u ise diğer cevabını vermiştir (Şekil 6.14). Sonuçta Antakya’ya özgü olarak gerçekleştirilen ayakkabıcılık, sabunculuk, semercilik, hasırcılık gibi geleneksel üretimlerin yok olmaya yüz tuttuğu görülmektedir. Halkın elektronik eşya, cd satış/kiralama, bakkal gibi alışverişlere yönelik ticareti tercih etmesi geleneksel ticaretin teşvik edilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

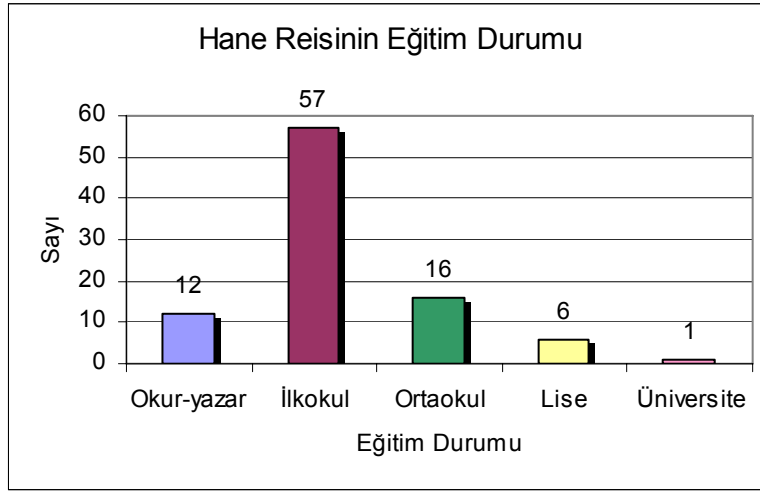

Şekil 6.14. Ticaret cinsinin analizi

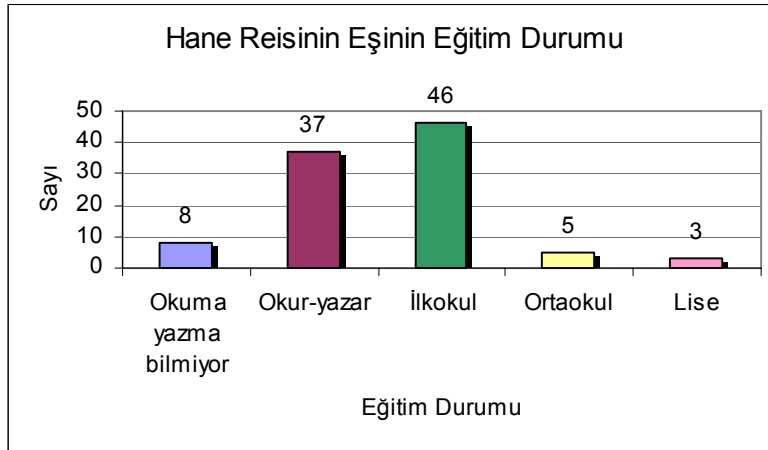
- Alanda yaşayanların sosyal yapısını en iyi gösterebilecek kriterlerden biri olan eğitim durumunu incelemek amacıyla hane reislerine “Eğitim durumunuz nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Buna göre; anket uygulanan hane reislerinin %13’ünün okur-yazar, %62’sinin ilkokul mezunu, %17’sinin ortaokul mezunu, %7’sinin lise mezunu ve %1’inin üniversite mezunu olduğu sonucu çıkmıştır (Şekil 6.15) (92 hane reisi değerlendirmeye alınmıştır). Alanda yaşayanların tümünün okur-yazar oluşu oldukça olumlu bir göstergedir.

- Alanda yaşayan hane reisi eşlerinin eğitim durumunu saptamaya yönelik olarak “Hane reisinin eşinin eğitim durumu nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Buna

göre; anket uygulanan hane reisi eşlerinin %8'inin okuma yazma bilmediği, %37'sinin okur-yazar olduğu, %47'sinin ilkokul mezunu, %5'inin ortaokul mezunu ve %3'ünün lise mezunu olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (Şekil 6.16) (99 hane reisi eşi değerlendirmeye alınmıştır). Okur-yazarlık durumunun yüksek olmasına karşın, eğitim seviyesinin düşük olması, alanın tarihi ve kültürel değerlerinin korunması konusunda önemli bir sorun oluşturmaktadır.

Şekil 6.15. Hane reisinin eğitim durumunun analizi

Şekil 6.16. Hane reisinin eşinin eğitim durumu analizi

6.2.3. Antakya kentsel sit alanında finansal sorunlar

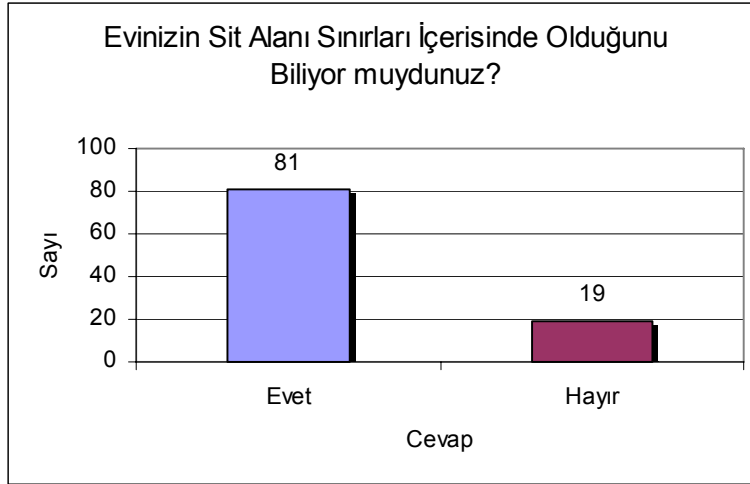
Anket çalışması değerlendirme sonuçlarından alanda yaşayan halkın ekonomik açıdan alt seviyelerde olduğu ve halkın kendi maddi gücü ile yaşadığı konutu ve çevreyi koruyamayacağı ortaya çıkmıştır. Antakya sit alanında yaşayan halkın bir çoğu oturduğu yapıda herhangi bir değişiklik yapmamıştır (Bkz. Şekil 6.1). Alanda bulunan ev sahiplerinin büyük bir çoğunluğunun evlerinin bakım-onarımı için harcama yapamadıkları görülmektedir (Bkz. Şekil 6.9). Yüksek oranda kiracının oturduğu alanda (Bkz. Şekil 6.7) kiracıların maddi güce sahip olsalar bile yaşadıklarının yerin korunması, bakımı ve onarımı için harcama yapmayacakları açıktır. Bunların sonucunda alanda yaşayan halkın kendi finans güçleriyle koruma yapamayacakları, yerel ve merkezi yönetimlerin bu konuda halka finansman sağlamaları gerekliliği anlaşılmaktadır.

6.2.4. Antakya kentsel sit alanında koruma bilincine ilişkin sorunlar

Koruma bilinci sosyo-ekonomik yapı ile doğrudan ilintilidir. Yukarıda yer alan anket sorularına verilen cevaplardan halkın ekonomik ve eğitim durumlarının yetersizliği ortaya çıkmıştır (Bkz. Bölüm 6.2.2).

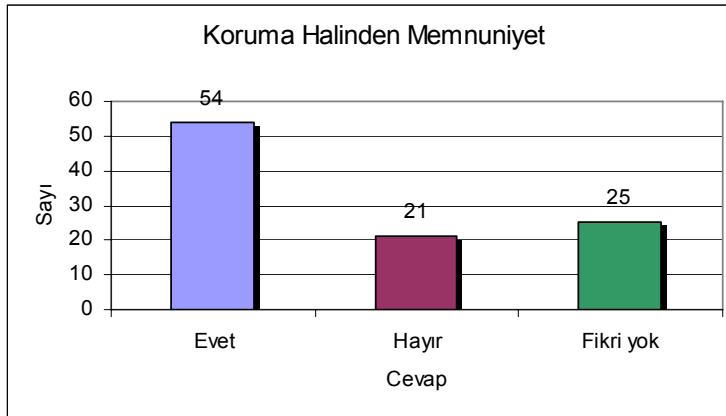
Anket değerlendirmesi

- Antakya kentsel sit alanında yaşayan halka, yaşadıkları yerin tarihini ve değerini bilip bilmediklerinin saptanması amacıyla “Evinizin sit alanı sınırları içerisinde olduğunu biliyor muydunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplar doğrultusunda; Antakya kentsel sit alanında yaşayan halkın %81’inin evlerinin kentsel sit alanı içinde yer aldığını bildiği, %19’unun ise bilmediği saptanmıştır (Şekil 6.17).

Şekil 6.17. Sit alanında yaşama bilinci analizi

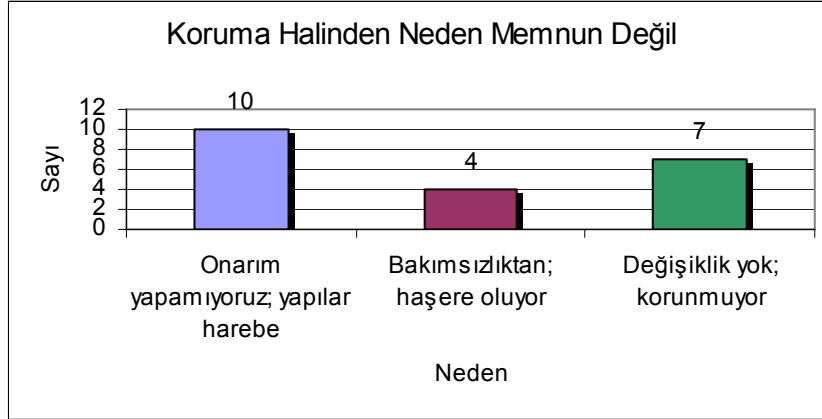
- Anket yapılan halka “Mahallenizin koruma altına alınmasından memnunuz musunuz?” sorusu sorulmuştur. Buna göre halkın %54’ünün koruma halinden memnun olduğu, %21’inin memnun olmadığı, %25’inin ise bu konu hakkında bir fikri olmadığı sonucu çıkmıştır (Şekil 6.18).

Şekil 6.18. Koruma halinden memnuniyet analizi

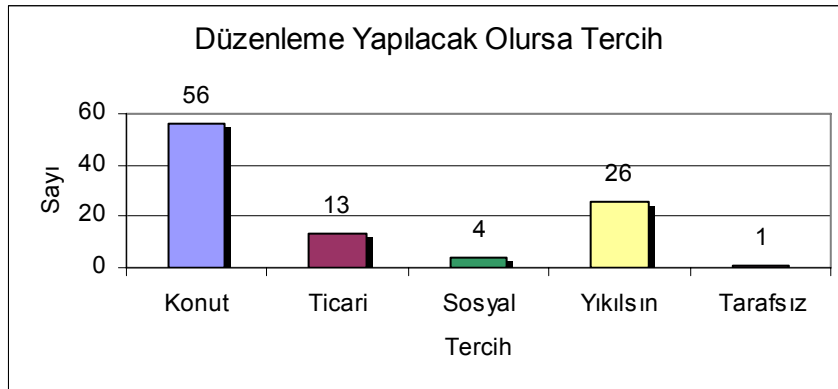
- Mahallelerinin koruma altına alınmasından memnun olmayan 21 bireye “Mahallenizin koruma altına alınmasından neden memnun değilsiniz?” sorusu sorulmuştur. Buna göre; mahallelerinin koruma altına alınmasına memnun olmayanların %48’i onarım yapamadıklarından, %19’u binaların

bakımsız kalması sonucu haşere olmasından, %33'ü ise yapıların ve çevrenin korunmamasından dolayı memnun olmadıklarını ifade etmiştir (Şekil 6.19). Bu sonuç yaşanan olumsuzlukların aslında tercih edilmediğinin bir göstergesidir.

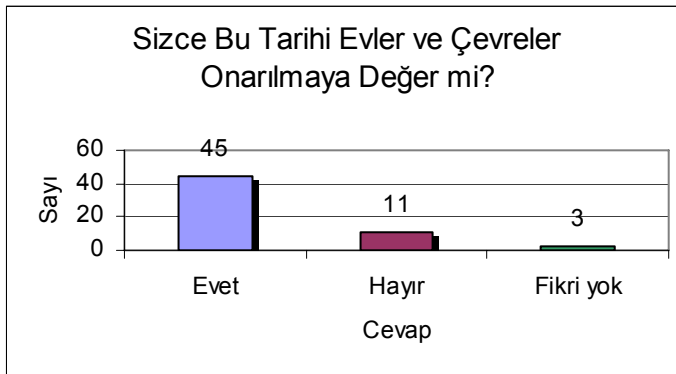
Şekil 6.19. Koruma halinden memnun olmama nedenlerinin analizi

- Alanda yaşayan halka “Bu alanda düzenleme yapılacak olursa tercihiniz ne olurdu?” sorusu yöneltilerek, düzenleme önerileri alınmıştır. Sonuca göre; halkın %56'sı mevcut dokunun korunmasını, %13'ü otel, cafe, restoran gibi ticari alanları, %4'ü ticari amaçlı olmayan sosyal alanları, %26'sı yıkılıp yeniden yapılanmayı tercih etmiş, %1'i ise görüş belirtmemiştir (Şekil 6.20). Halkın çoğunluğunun özgün konut kullanımından yana oluşu önemlidir.

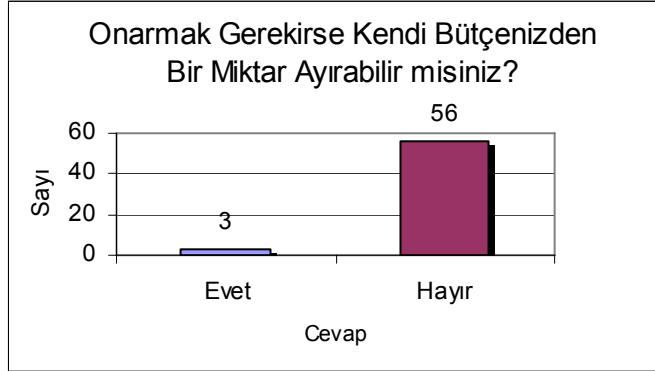
Şekil 6.20. Alanda düzenleme yapılma durumunda tercih analizi

- Araştırmanın yürütüldüğü sit alanında ev sahibi olan 59 kişiye “Sizce bu tarihi evler ve çevreler onarılmaya değer mi?” sorusu sorulmuştur. Kentsel sit alanında ikamet eden bireylerin %76’sının tarihi ev ve çevreleri onarılmaya değer gördüğü, %19’unun tarihi ev ve çevreleri onarılmaya değer görmediği, %5’nin ise bir fikrinin olmadığı saptanmıştır (Şekil 6.21). Bu, çalışma açısından ilginçtir. Sonuca göre alanda yaşayan halk ekonomik ve eğitim durumunun yetersizliğine karşın, yaşadığı çevreye belirli bir duyarlılıkla yaklaşmaktadır. Bu durumun Şekil 6.4’te yer alan analiz ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Buna göre; alanda yaşayanların sadece %2’si başka bir ilden, %17’si başka köy ve ilçelerden gelmiştir. Alanda oturanların çoğunluğu Antakya kenti sakinleridir. Öte yandan Şekil 6.3’te ise alanda yaşayanların çoğunluğunun 5-10 yıl arası (%19), 10 yıl ve üzeri (%39) ve doğduğundan beri (%20) sit alanında oturdukları sonucu bunu doğrulamaktadır.

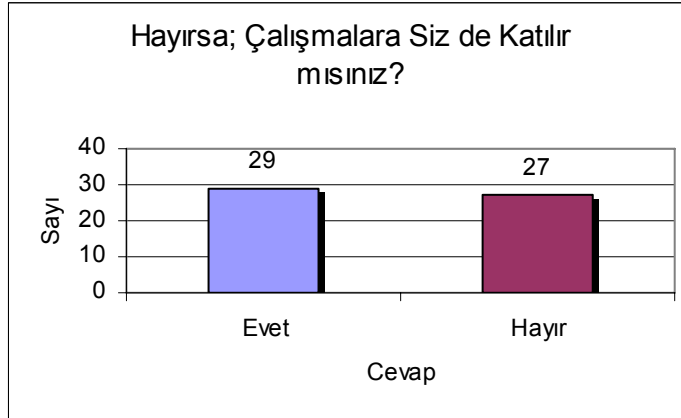
Şekil 6.21. Tarihi ev ve çevreler onarılmaya değer mi analizi

- Ev sahibi olan 59 kişiye “Tarihi ev ve çevreleri onarmak gerekirse kendi bütçenizden bir miktar ayırabilir misiniz?” sorusu yöneltilmiş; halkın %5’i evet cevabını verirken, %95’i hayır cevabını vermiştir (Şekil 6.22). Bu cevap ile belirli bir duyarlılığa sahip olmalarına karşın düşük gelir grubunun yaşadığı kentsel sit alanında, yapıların ve çevrenin onarımına halkın maddi katkısının olamayacağı sonucu ortaya çıkmıştır.

Şekil 6.22. Onarım için harcama yapabilme analizi

- Onarmak gerekirse kendi bütçenizden bir miktar ayırabilir misiniz sorusuna "Hayır" cevabını veren 56 kişiye "Cevabınız hayırsa; yapılacak çalışmalara siz de katılır mısınız?" sorusu yöneltilmiş; halkın %52'si evet cevabı verirken %48'i hayır cevabını vermiştir (Şekil 6.23).

Şekil 6.23. Çalışmalara katılım analizi

Sivil Toplum Örgütleri Çalışmaları

Antakya'da tarihi çevre, arkeolojik eser ve çevre koruma ile ilgili olarak pek çok sivil toplum örgütü faaliyet göstermektedir. Bunlardan koruma olgusu ile yakından ilgilenen derneklerden bazıları şunlardır; Hatay Arkeoloji Dostları

Derneği, Hatay Evrensel Değerleri Koruma Derneği¹, Antakya Çevre Koruma Derneği, T.M.M.O.B. Mimarlar Odası Antakya şubesi, Antakya Rotary Kulübü [72].

Bu Dernek ve kuruluşların Antakya'da tarihi mirası bir sonraki nesillere aktarmak için çalışmalar yaptıkları bilinmektedir. Örneğin; 1967 yılından bu yana mezun vermeye devam Özel Ata Koleji (Resim 6.9) Antakya kentsel sit alanında bulunan ve vakfın mali desteği ile topluma kazandırılmış yapılara güzel bir örnektir.

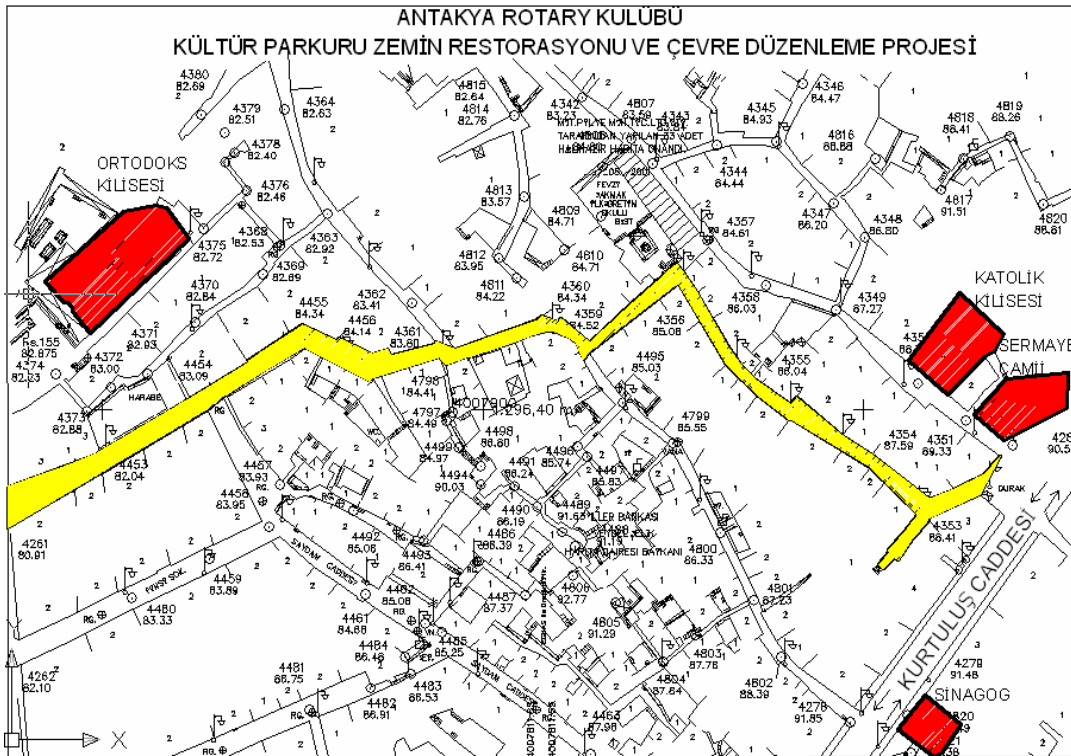

Resim 6.9. Fransızlar Döneminde yapılan Turizm Oteli ve 1965 yılından günümüze okul olarak kullanılan Ata Koleji [67]

2005 yılında Antakya Mimarlar Odası tarafından gündeme getirilen “eski taş dokusunun tekrar çıkarılması” projesi için gerekli finansmanın sağlanması amacıyla, Antakya Rotary Kulübünün çalışmaları Hatay Valisi ve Belediye Başkanına sunulmuştur [73]. Finansmanı Uluslararası Rotary Kulübünden, ekipman desteğinin ise Antakya Belediyesi tarafından sağlanması düşünülen Antakya Çevre Düzenleme Projesinin fizibilitesi çıkarılmış, projeleri hazırlanmıştır. Çalışma alanını kapsayan sokak Harita 6.2.’de verilmiştir. Mimarlar Odası Antakya Şubesi tarafından gündeme getirilen, Antakya

¹Hatay Evrensel Değerleri Koruma Derneği'nin kurucu ve yöneticileri üç farklı dinin temsilcisinden oluşmaktadır. Türkiye’de benzeri olmayan derneğin başkanlığını Hatay İl Müftüsü üstlenirken Yönetim Kurulu’nu ise Antakya Ortodoks Kilisesi Papaz yardımcısı, Hatay Musevi Cemaat Başkanı, Mustafa Kemal Üniversitesi’nden bir Öğretim Üyesi, Antakya Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı oluşturmaktadır. Derneğin amacı; dedelerden kalan hoşgörü mirasını gençlere devretmektir.

Rotary Kulübü tarafından hazırlanan bu projenin yaklaşık 70 000 dolara mal olacağı hesaplanmıştır. Antakya Belediyesinin projeyi kendi bünyesinde hazırlayıp, uygulama kararı alması sonucu “Kültür Parkuru Zemin Restorasyonu ve Çevre Düzenleme Projesi” Rotary Kulübü tarafından hayata geçirilememiştir [74].

Harita 6.2. Antakya Rotary Kulübü tarafından hazırlanan “Kültür parkuru zemin restorasyonu ve çevre düzenleme projesi” [75]

Antakya kentsel sit alanının canlandırılması amacıyla “Kurtuluş Caddesi Yeniden Canlandırma Projesi” İstanbul Teknik Üniversitesi tarafından hazırlanmıştır. Öncü proje olarak Kışladan, Uzun Çarşı girişine kadar olan güzergahtaki eski Antakya evlerinin restore edilmesi, niteliksiz depoların başka yerlere taşınıp onların yerine kitapçı, butik, restoran gibi ticari fonksiyonlar yüklenmesi proje kararlarından bazılarıdır. Kentin en önemli caddelerinden biri olan Kurtuluş Caddesi’nin geçmişte sahip olduğu prestij ve değere fiziksel ve sosyal olarak kavuşması, kentsel sit alanının yaşatılması amaçlanmaktadır. Kışla ile Uzun Çarşı arasında kalan bölge uygulamanın

yapılabilmesi amacıyla 2005 yılında “Özel Proje Alanı” olarak ilan edilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı’na ödenek talebi yapılan projenin fizibilite çalışmaları halen sürmektedir [76].

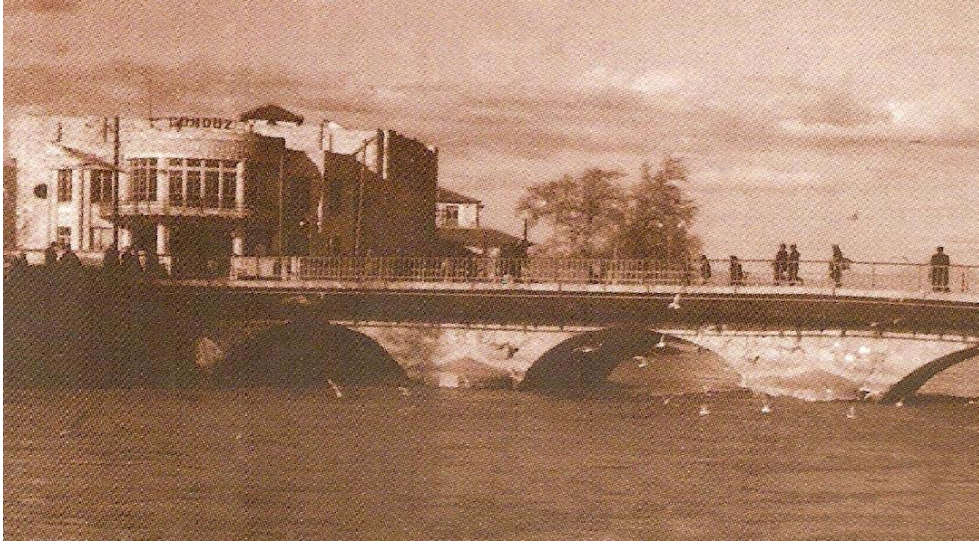
6.2.5. Antakya kentsel sit alanında yerel yönetim uygulama sorunları

Dünya kentleri arasındaki özel bir önemi olan Antakya kentinin sahip olduğu tarihi birikiminin korunmasının, merkezi ve yerel yönetimin karar ve denetimiyle ve yaptırıma yönelik nitelikli girişimleri ile başlatılmasının gerekliliği, geçtiğimiz yıl ilki düzenlenen “Kentsel Arkeoloji Kentsel Koruma” başlıklı Uluslararası Antakya Sempozyumu’nda vurgulanmıştır [77].

Bölüm 4.5’te bahsedildiği gibi koruma alanında yerel yönetimlerin sorunlarının bir bölümünü kendi bünyelerinde çözmelerine olanak sağlayacak KUDEB’lerin (Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları) kurulması, yerel yönetimlerin koruma alanındaki etkinliklerini arttırmıştır [28]. Antakya Belediyesi, Büyükşehir Belediyesi olmadığından Kültür ve Turizm Bakanlığı’na başvurarak talepte bulunmuş, kültür ve tabiat varlıklarının yoğunluğu göz önüne alınarak Ocak 2006’da KUDEB kurulmasına yönelik izin alınmıştır. Ancak; belediye bünyesinde restoratör, şehir plancısı, inşaat mühendisi ve arkeolog olmadığından Antakya KUDEB’i aktif hale geçirilememiştir [76].

Birçok medeniyetin yaşadığı Antakya kentinde bu medeniyetlere ait eserlerin bir çoğu yanlış müdahaleler ile yok edilmiştir. Örneğin; Roma Döneminden kalma, kent merkezinde bulunan köprü (Resim 6.10) 1973 yılında yıkılarak yerine mimari değer taşımayan, betonarme bir köprü yapılmıştır [43] (Resim 6.11).

Trafik sorununu çözmek için yapılan bu uygulama ile kent dokusunda yerel yönetim aracılığı ile önemli bir tahribat yaşanmıştır [43].

Resim 6.10. Roma Döneminde yapılan, kent merkezinde bulunan köprü ve Gündüz Sineması-güneyden bakış [60]

Resim 6.11. 1973 yılında Roma Köprüsü yerine yapılan köprü-kuzeyden bakış [67]

Asi Nehri'nin mevsim yağışlarıyla kabarması ve yamaçlardan nehre doğru küçük ırmaklar oluşturarak inen sularla oluşan sel baskınları, Habib Neccar Dağı'nın dik yamaçlarının eteklerinde ve Asi Nehri'nin kıyısında kurulmuş olan Antakya kentinin "tarihsel yazgısı" haline gelmiştir. Antakya kenti, bu doğa olayına karşı önlemler almış, selin felakete dönüşmesini engelleyecek

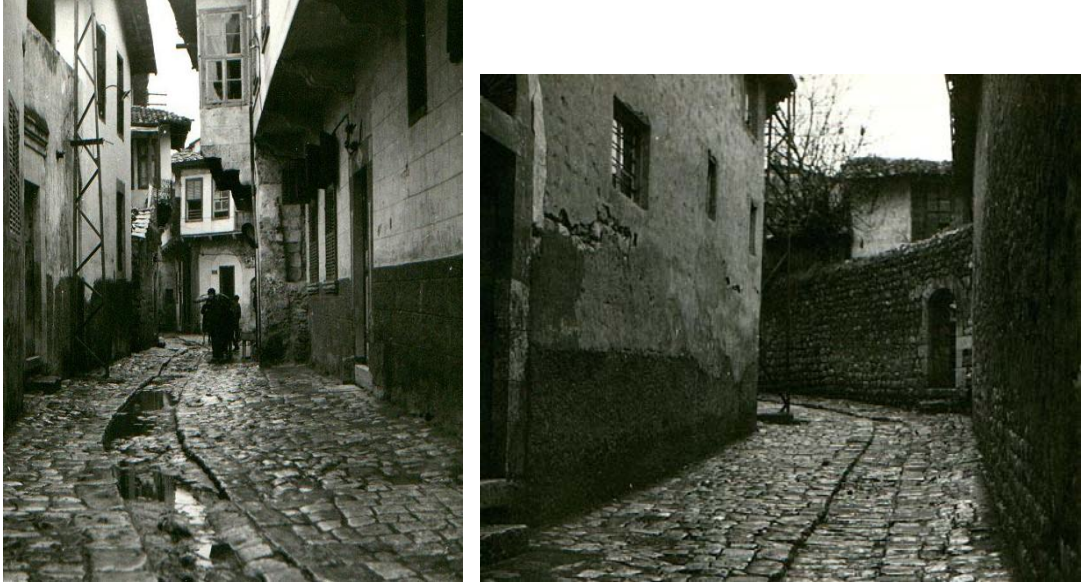
çözümleri kendine özgü kent dokusuna yansıtmıştır. Antakya bu doğa olayını, Asi Nehri yatağına yerleşmeyip, olabildiğince Habib Neccar Dağı'nın dik yamaçlarında konumlanarak ve aynı yamaçlardan aşağı doğru inen “taş döşeli” sokakların ve yolların ortalarına yapılan “su kanallarıyla¹” çözmüştür [46]. 1969 yılına ait taş döşeli Antakya sokaklarının resimleri Resim 6.12 ve Resim 6.13'te gösterilmektedir.

Hatay-Antakya Tarihi Sit Alanı İmar Planı Uygulama Yönetmeliği'nin 3.1.2. maddesine rağmen (EK-11), 1987 yılında dönemin belediyesi tarafından tarihi ve mimari değerler hiçe sayılarak, Antakya'nın taş döşeli sokaklarının üzeri beton kaplanmıştır. Böylece; siyasi beklentiler sonucu, tarihi dokuya yabancı ve kişisiz sokaklar meydana gelmiştir (Resim 6.14, Resim 6.15, Resim 6.16).

Resim 6.12. 1969 yılında Antakya sokakları [67]

¹ Dağdan akan yağmur sularının Asi Nehri'ne rahat akışının sağlanması amacıyla, Habib Neccar Dağı eteklerindeki mahallelerin taş döşeli sokaklarında bulunan su kanalları dar, Asi Nehri'ne yakın olan su kanalları ise daha geniş yapılmıştır.

Resim 6.13 Taş döşeli eski Antakya sokakları [67]

Resim 6.14 2000 yılında Antakya sokakları [67]

Resim 6.15 2006 yılında Antakya sokakları [62]

Resim 6.16 Tarihi dokuya yabancı Antakya sokakları [62]

Antakya Rotary Kulübü tarafından başlatılan “Eski Taş Dokusunun Çıkarılması Projesi” (Bkz. Harita 6.2) Antakya Belediyesi tarafından Harita 6.3.’te gösterilen alanda (Ulucami Mahallesi, 40 Yıllık Türk Yurdu Caddesi) yapılmış, yapılan uygulama sonucu, çevrede yaşayan halk beton kaplama mevcutken daha rahat yürüdüklerini ifade ederek bu uygulamaya tepki göstermiştir. Uygulamanın başarıya ulaşamamasının nedenlerinden bir

Resim 6.17. Beton altında kalarak çöken tarihi taş kaplamalı sokak (Ulucami Mahallesi-40 Yıllık Türk Yurdu Sokak) [75]

Uygun taş ve iyi taş ustası bulunamadığından yerinden oynayan taşlar harçlı döşenmiştir (Resim 6.18). Bu nedenle yağmur suları sokakların ortasında yer alan su kanallarına ulaşamamaktadır. Bu da projenin diğer bir sorununu teşkil etmektedir [74].

Resim 6.18. Antakya Belediyesinin uygulama aşamasından (Ulucami Mahallesi-40 Yıllık Türk Yurdu Sokak) [75]

Uygulama alanını teşkil eden sokakların günümüzdeki durumu Resim 6.19 ve Resim 6.20’de gösterilmektedir. Uygulamanın yapıldığı Nakip Camii ve çevresine ilişkin eski bir fotoğraf ile bölgenin günümüzdeki durumu Resim 6.21’de gösterilmiştir.

Resim 6.19. Ulucami Mahallesi-Eski Saray Sokak [62]

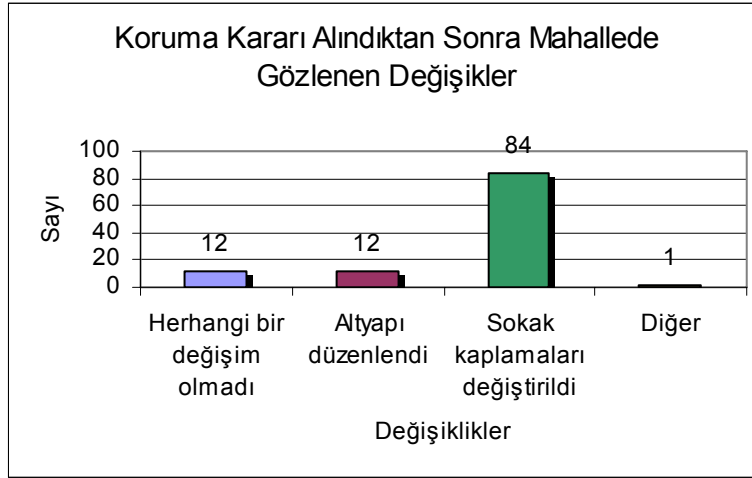
Resim 6.20. Ulucami Mahallesi, 40 Yıllık Türk Yurdu Sokak-uygulama sonrası [62]

Resim 6.21. Nakıp Camii ve çevresini gösteren eski bir fotoğraf ve sokağın günümüzdeki durumu [60, 62]

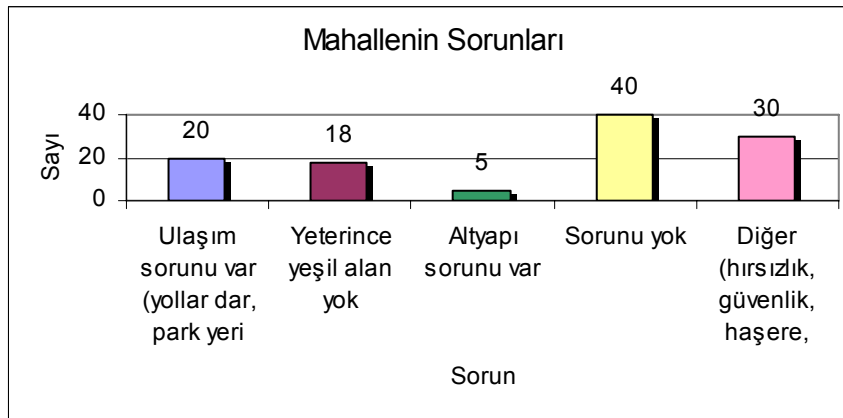
Anket değerlendirmesi

- Alanda yapılan anket çalışmasında Yerel Yönetim uygulamalarına ilişkin olarak yöneltilen “Evinizin bulunduğu bu mahalle sit alanı ilan edildikten sonra gözlediğiniz değişimler nelerdir?” sorusuna halkın %11’i herhangi bir değişim olmadı, %11’i alt yapı düzenlendi, %77’si sokak kaplamaları değiştirildi, %1’i ise diğer cevabını vermiştir (Şekil 6.24) (Mahallelerinde birden fazla değişiklik olduğunu ifade eden kişiler olduğundan 109 cevap değerlendirilmeye alınmıştır). Bu sonuç Yerel Yönetimlerin alanda korumaya veya yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik herhangi bir uygulama yapmadıklarını ortaya koymaktadır.

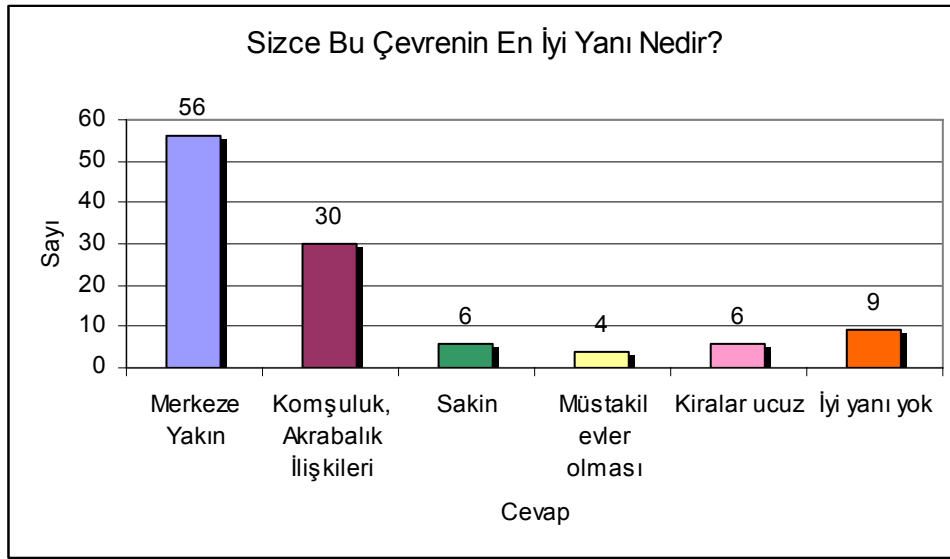
Şekil 6.24. Koruma kararı alındıktan sonra mahallede gözlenen değişikliklerin analizi

- Antakya kentsel sit alanında yaşayan halka “Mahallenizin sorunları nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Buna göre; halkın %18’i alanda ulaşım sorunu (yollar dar, park yeri yok vs.) olduğunu, %16’sı yeterince yeşil alan olmadığını, %4’ü altyapı sorunu olduğunu, %35’i mahallerinde sorun olmadığını, %27’si ise bölgede diğer (hırsızlık, güvenlik vs.) sorunlar olduğunu belirtmiştir (Şekil 6.25) (Bölgede birden fazla sorun olduğunu düşünen kişiler olduğundan 113 cevap değerlendirmeye alınmıştır). Dar, dolambaçlı ve çok sayıda çıkmaz sokaklar bulunan alanda terk edilmişlikten kaynaklı güvenlik sorunu büyüktür.

Şekil 6.25. Mahalle sorunlarının analizi

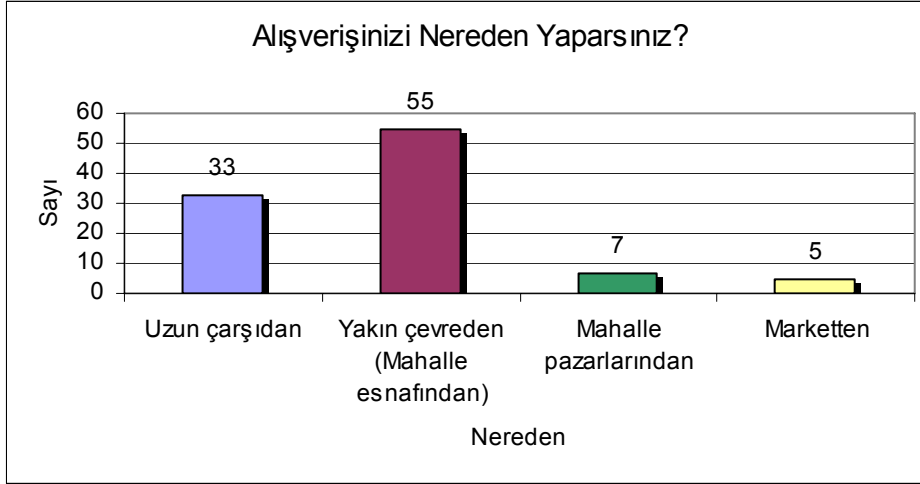
- Yapılan anket çalışmasında alanda yaşayan halka “Sizce bu çevrenin en iyi yanı nedir?” sorusu sorulmuştur. Kentsel sit alanında yaşayan halkın %51’i yaşadıkları yerin merkeze yakın olmasını, %27’si komşuluk, akrabalık ilişkilerini, %5’i yaşadıkları yerin sakin oluşunu, %4’ü alanda müstakil evlerin olmasını, %5’i kiralara ucuz oluşunu iyi yan olarak görürken, %8’i ise bu çevrenin iyi yanı yok cevabını vermiştir (Şekil 6.26) (Değerlendirme 111 cevap üzerinden yapılmıştır). Dayanışma bilincinin oluşmasını sağlayan “komşuluk ilişkileri”, “kent merkezine yakınlık” halkın büyük bir çoğunluğu tarafından alanın iyi yanları olarak görülmektedir. Ancak verilen cevaplar Yerel Yönetim uygulamalarını kapsayan mekansal düzenlemelere yönelik değildir.

Şekil 6.26. Bu çevrenin en iyi yanının analizi

- Bölgede yaşayan halkın kentle olan ilişkilerinin saptanması amacıyla “Alışverişinizi nereden yaparsınız?” sorusu yöneltilmiş; halkın %33’ü kentsel sit alanı sınırı içerisinde bulunan Uzun Çarşı’dan, %55’i yakın çevreden (mahalle esnafından), %7’si mahalle pazarlarından, %5’i ise sit alanı dışında bulunan marketlerden alışveriş yaptıklarını ifade etmiştir (Şekil 6.27). Alanda yaşayan halkın alışverişlerini yürüme mesafesinde bulunan yerlerden yapabildiği, alışveriş amaçlı da olsa kentsel sit alanından çıkmadığı

görülmektedir. Halkın gereksinimlerini bölgeden karşılayabilmesi olumludur. Bir üst soruda verilen cevaplar sonucunda (Bkz. Şekil 6.26) alanın merkeze yakınlığı olumlu yan olarak görülmüştür. Bu durum, yani alanın hem merkeze ilişkili hem kendi içine dönük olması alanın özgünlüğünü vurgulamaktadır.

Şekil 6.27. Alışverişin yapıldığı yer analizi

Koruma Amaçlı İmar Planı Uygulama Sürecinde Yaşanan Sorunlar

Antakya kentsel sit alanında yerel yönetim uygulama sorunlarının saptanmasına yönelik gözlem ve anket çalışmaları sonuçlarının yanı sıra; plan sürecinde yaşanan sorunlar ve sonuçlar da oldukça önemlidir.

Günümüzde Antakya sit alanları içindeki imar faaliyetleri 1990 yıl, 638 sayılı kararı ile son şeklini alan Antakya Tarihi Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı Uygulama Yönetmeliği'ne göre sürdürülmektedir [43] (Bkz. Bölüm 5.3.2) (EK-11).

Yönetmelik'in 1.5. maddesinde; sit alanında nüfusun yoğunlaşmasını önlemek amacıyla, nüfusun yeni imar planında açılan yeni yerleşmelere geçmesinin özendirilmesi ve tarihi kent dokusundaki nüfusun sabit kalması

gerekliliği belirtilmiştir. Bunun için yeni açılan alanlarda (Asi Nehri'nin batı yakasında) toplu konut yapımını teşvik edici tedbirler alınmalıdır [69].

Antakya kentsel sit alanı sınırları içerisinde bulunan mahallelerin 1995 yılı nüfusları ile 2000 yılı nüfusları Çizelge 6.1'de verilmiştir.

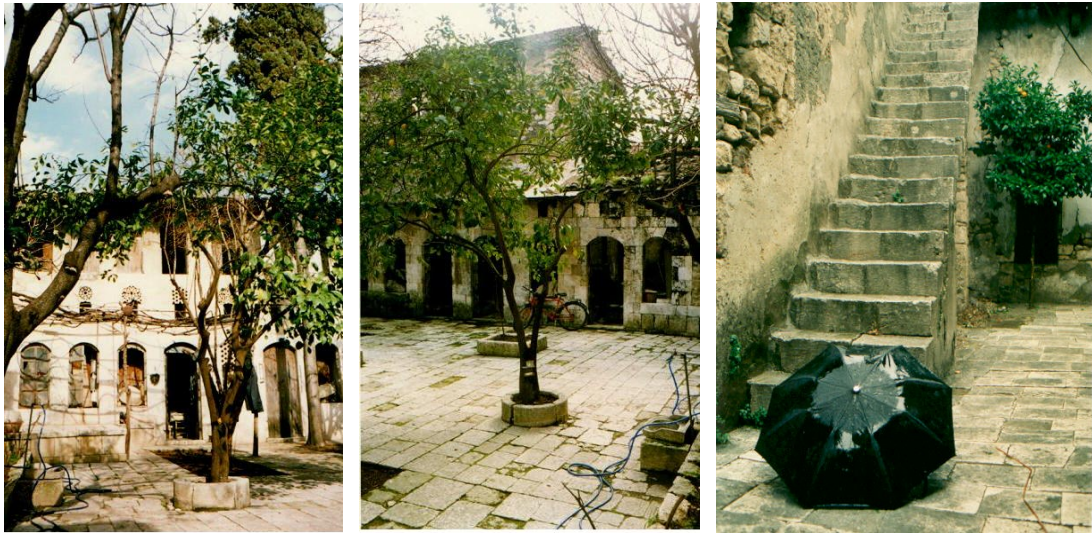
Çizelge 6.1. 1995-2000 Antakya kentsel sit alanında bulunan mahalle nüfusları [49, 79]

SIRA NO	MAHALLELER	1995 YILI NÜFUSLARI	2000 YILI NÜFUSLARI	% DEĞİŞİM
1	AKBABA	196	160	-18,37
2	BARBAROS	518	418	-19,31
3	BİNİCİLER	748	569	-23,93
4	DUTDİBİ	921	1 015	10,21
5	FEVZİPAŞA	1 110	502	-54,77
6	GAZİPAŞA	803	581	-27,65
7	GÜLLÜBAHÇE	727	533	-26,69
8	İPLİKPAZARI	590	443	-24,92
9	KUYULU	1 993	2 077	4,21
10	KANTARA	1 267	1 014	-19,97
11	KOCAABDİ	562	355	-36,83
12	KARDEŞLER	1 976	1 592	-19,43
13	MEYDAN	788	1 147	45,56
14	ORHANLI	1 307	1 331	1,84
15	SOFULAR	1 019	964	-5,40
16	ŞEHİTLER	1 213	705	-41,88
17	ŞİRİNCE	2 316	1 247	-46,16
18	ŞEYHALİ	882	769	-12,81
19	ULUCAMI	1 006	852	-15,31
20	YENİCAMİ	227	235	3,52
21	ZENGİNLER	1 416	1 184	-16,38
	TOPLAM	21 585	17 693	-18,03

Çizelge 6.1'de görüldüğü gibi 1995 ve 2000 yılı nüfus verilerine göre kentsel sit alanında bulunan nüfus azalma eğilimi göstermiştir. Mahallelerin %19,04'ünde nüfusun 1995 yılına göre artış gösterdiği görülmekteyken, sit

alanı sınırları içerisindeki mahallelerin genel nüfuslarında %18,03 oranında düşüş gözlenmiştir. Bu durum yönetmeliğe uygun bir gelişmedir.

Yönetmelik'in 3.1.1. maddesinde; korunması gereken yapıların bahçe duvarları, ağaçları, avluları, avlu kaplamaları, bahçe veya avlu ocakları, havuzları, kuyuları gibi öğeleri ile birlikte korunması gerekliliği hükmü mevcuttur [69]. Resim 6.22'de avlulu Antakya evlerinin ağaç, avlu, avlu kaplamalarının korunduğu görülmektedir.

Resim 6.22. Avlu kaplamaları korunmuş Antakya evleri [67]

Yönetmelik'in 3.1.2. maddesinde; sit alanı içerisinde bulunan yapıların korunmasının yanı sıra bu yapılarla bütünlük sağlayan sokak unsurlarının da korunması gerekliliği; tarihi sit alanı-tarihi kentsel sit alanı içinde toplayıcı ve dağıtıcı yollar dışında kalan ara yol ve sokaklar zorunlu bir durum olmadıkça kadastral yönleri, eğimleri ve kaplama biçim ve malzemeleri ile birlikte korunacaktır cümlesi ile belirtilmiştir [69].

Ancak yukarıda yer alan madde Bölüm 6.2.5'te aktarıldığı ve Resim 6.14, Resim 6.15, Resim 6.16, Resim 6.23'te görüldüğü üzere ihlal edilmiştir. Koruma Amaçlı İmar Planı Yönetmeliği'nde bulunan bu maddenin Antakya'nın özgün dokusunun korunmasına yönelik olduğu açıktır. Alınan

kararları denetleyici mekanizmanın sağlam bir yapıda oluşturulmamış olması, Antakya kentsel sit alanının sahip olduğu değerlerin korunması açısından bir tehliktir.

Resim 6.23. Sit alanı içinde korunmayan sokak unsuru - Ulucami Mahallesi, Kaptan Çıkmazı [62]

Yönetmelik'in 3.2.7. maddesinde; "tüm tarihi sit alanında, tarihi kentsel sit alanında boş parsellerde yapılacak binalar yöresel mimariye uygun modern teknik ve malzeme ile yapılabilirler" cümlesi yer almaktadır [69]. Bu madde özgün dokunun korunma çabası açısından olumludur.

Kentsel sit alanı içerisinde bulunan her yapı ve yapı adasının kendine özgü özelliklerinin korunması ve yeni yapılanmada da sürmesi gerekliliği ile Yönetmelik'in 5.1.7. maddesinde kentsel sit alanı içinde Antakya yöresel mimari plan karakterinin korunması amacıyla; "konutlardan sokağa doğrudan kapı açılmaz ve konutlardan kapı içi avluya, iç avludan sokağa açılabilir" cümlesi yer almaktadır [69].

Yönetmelik'in 5.1.12. maddesinde; kentsel sit alanı içinde bulunan yapıların ön bahçelerinin tesviye edilemeyeceği ve ön bahçe veya iç avlunun mevcut kotta aynen korunması gerekliliği belirtilmiş, 5.1.13. maddesinde; sit alanı

içerisindeki yeni yapılaşmalarda taban alanı kat sayısının max. 0.50, kat alanı kat sayısının max. 1.00 ve kat adedinin 2 olduğu, 5.1.15. maddesinde; bir parselde 120 m² taban alanından büyük yapı yapılamayacağı belirtilmektedir. Bu maddeler ile hemen hepsi avlulu evlerden oluşan özgün dokunun korunması amaçlanmıştır. Yönetmelik'in 5.1.16. maddesi ile kentsel sit alanı içerisindeki geleneksel yapı düzeninin bütün özellikleri ile korunması, mevcut dokunun korunması gerekliliği hedeflenmiştir [69].

6.2.6. Koruma Kurulunun yapısı ve sorunları

Antakya kenti 5. bölümde aktarıldığı üzere özgün toplumsal ve mekansal değerlere sahip olmasına karşın ayrı bir Koruma Kurulu birimine bağlı değildir. Hatay ili; Adana, Adıyaman, Gaziantep, İçel, Kahramanmaraş, Malatya, Kilis ve Osmaniye illeri ile birlikte Adana Koruma Kuruluna bağlıdır.

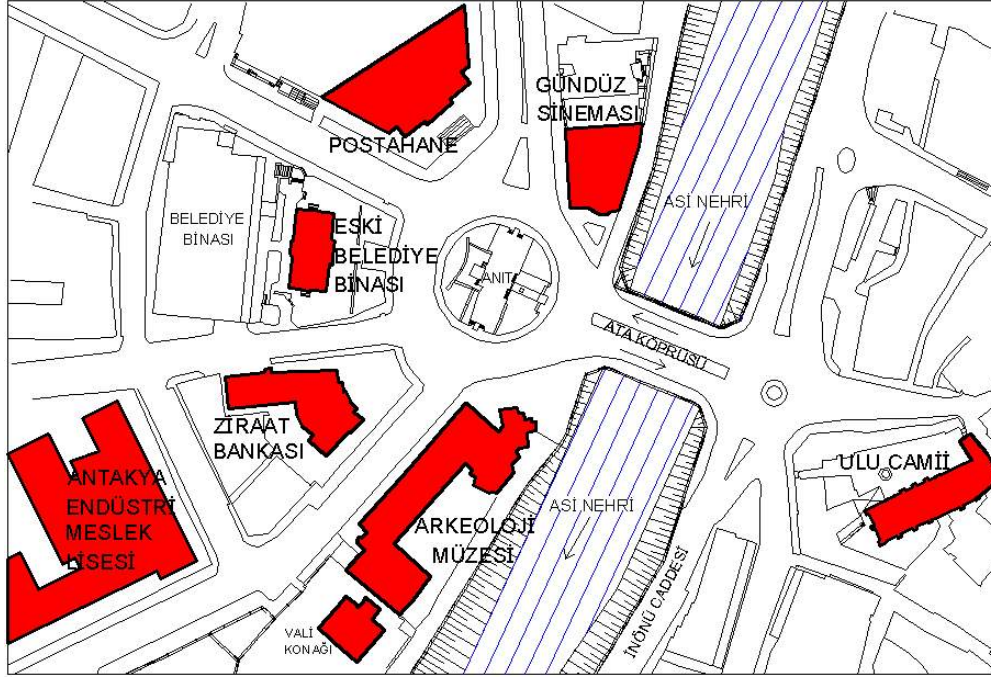
Antakya kentinin Adana Koruma Kuruluna bağlı oluşu koruma sürecinde gecikmelere neden olmakta, tescilli yapılara sahip vatandaşların, ilgili evrakları Kurula bizzat kendilerinin götürmek zorunda olmaları nedeniyle önemli maddi kayıplara yol açmaktadır [76].

6.2.7. Koruma amaçlı imar planı yaklaşımlarından kaynaklı sorunlar

Antakya kentinde, Türkiye'de koruma sürecinde yaşanan sorunların tümü diğer kentlere benzer bir biçimde yaşanmaktadır. Ancak kentte yaşanan sorunlar yukarıda yer alan değerlendirmeler ile sınırlı değildir, kentin koruma amaçlı imar planındaki yaklaşımları ve eksiklikleri de önemli bir sorun alanı oluşturmaktadır.

Koruma amaçlı imar planı kapsamında en önemli eksiklik kent açısından önemli bir meydanın sit alanı sınırları içerisinde yer almamasıdır. Halk arasında Köprübaşı veya Belediye Meydanı olarak anılan alanı çevreleyen yapılar mimari değerleri yüksek yapılardır. Bu yapılar sahip olduğu mozaik

eserler bakımından dünyanın en büyük ikinci müzesi olan Arkeoloji Müzesi, Hatay Devleti'nin Meclisi olarak kullanılan bina (Gündüz Sineması), eski Belediye binası, Ziraat Bankası binası ve PTT binasıdır (Harita 6.4).

Harita 6.4. Belediye Meydanı (Köprübaşı) [61]

Meydanı çevreleyen bu yapıların tescilli olmaları olumludur ancak, koruma amaçlı imar planında bu yapıların oluşturduğu meydana ilişkin bir karar alınmamış olması önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir.

Öte yandan koruma amaçlı imar planının salt fiziki yapı ile ilgili değerlendirmeleri kapsamı Antakya kentinin özgünlüğü açısından bir diğer eksikliklerdir. Planda, Antakya kentine özgü geleneksel el sanatları, hasırcılık, sabun üretimi v.b. yönelik var olan ticari dokunun korunmasına, geliştirilmesine ilişkin herhangi bir öneri yer almamaktadır.

Antakya kenti koruma amaçlı imar planı, temelde Antakya kentsel sit alanı ile sınırlıdır. Planda, bu çalışmada ortaya koyulan; Antakya'nın çok katmanlı

kültürel ve mekansal yapısına ilişkin değerlendirmeler açısından yeterli değildir.

7. SONUÇ

Türkiye’de yaşanan koruma sorunlarının nedenlerinin başında ülkede sosyal ve ekonomik alanlarda yaşanan sorunların yanı sıra denetimsizlik ve alınan yanlış kararlar gelmektedir. Koruma politikalarının çerçevesi çizilirken halkın bilinçlendirilmesine yönelik gerekli maddi kaynaklar üzerinde stratejik kararlar alınmamaktadır. Korumanın toplumsal bir görev olduğunu çıkardığı yasalarla kabul eden Merkezi Yönetim, anıt eserlerin korunması dışında koruma konusunda tüm maddi yükü bireylere ait kılmıştır.

Öte yandan; her kent için hemen hemen aynı çerçevede çizilen ve uygulanan kararların, sadece fiziksel değerlere yönelik olması; kentlerin toplumsal ve mekansal özgünlüklerinin göz ardı edilmesi büyük sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Yasaların genelleyci yaklaşımları, kentleri bir örnek ve aynı kılan değerlendirmeleri bir çok kentin özgün yapısının yok olmasına neden olmaktadır.

Sahip olduğu toplumsal ve mekansal özelliklerinden dolayı bu çalışma kapsamına alınan Antakya kenti tarihin devinimi içerisinde eriyen nice kültüre karşın, farklı dini ve etnik grupların yarattığı kültür mozaiğini günümüze kadar ulaştırmayı başarmış özel bir örnektir. Kent, iç içe geçmiş bu kültür oluşumundan doğan manevi ve fiziksel zenginliğin yanı sıra; hiçbir çatışmaya meydan vermeyen bir hoşgörü merkezi olarak da önemlidir.

Harmanlanmış bir kültürel çoğulluğun oluşturduğu özgün toplumsal özellikleri, Antakya kentinin mekansal özelliklerinin de özgün olmasını sağlamıştır. Helenistik dönemde kenti çevreleyen surlar, Roma döneminde yapılan ve tarihin en eski antik caddelerinden biri kabul edilen “Kolonadlı Cadde”, aynı dönemde Olimpiyat oyunlarının geleneksel olarak Antakya’da düzenlenmesi, İlk kilise olarak kabul edilen “St. Pierre Kilisesi”nin kentte bulunması, Fransızlar döneminde ulaşım açılan ve kentin en önemli akslarından olan “Kurtuluş Caddesi”, ızgara plan sisteminde kurulan kent dokusu, belirli bir

mimari karaktere ulaşmış olan geleneksel sokak dokusu ve iki asır öncesine kadar tarihlenen geleneksel Antakya Evleri, kentin toplumsal özgünlüğünün mekansal yansımalarıdır.

Günümüzde Antakya kenti ne yazık ki aynı zamanda bir kültürler buluşmasının ifadesi olan özgün mekansal yapısını koruyamamaktadır. Yasal sürecin eksiklikleri, kentsel sit alanında yaşayan halkın sosyo-ekonomik yetersizlikleri, finans kaynaklarının olmayışı, doğru olmayan yerel yönetim uygulamaları gibi nedenler, kentsel dokunun hızla yok olmasına yol açmaktadır.

Öte yandan koruma politikalarının Antakya'nın bu "özellikli" konumuna karşın "genel" çerçeveler çizmesi, kentin özgün yaşamsal ve mekansal değerlerinin göz ardı edilmesi önemli bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Koruma sürecinde yaşanan tüm sorunların Antakya kentinde yaşanıyor olması ise, kentte var olan değerlerin yitirilme sürecini açıklayan en önemli olgu olarak görülmektedir.

Bu çalışmada; koruma altındaki Antakya kentsel sit alanının kapasitesinin çok üzerinde trafik akışına maruz bırakılması, alanın dokuya uymayan modern yapılarla donatılması, görsel kirliliğe neden olan telefon ve elektrik bağlantıları, korunması gereken anıtsal yapıların kendi haline terk edilmesi, yerel yönetimin koruma açısından duyarsız kalması alan için önemli tehditler oluşturan durumlar olarak tespit edilmiştir. Kendine özgü bir cephe karakterine sahip tarihi Kurtuluş Caddesi ve onu kesen sokaklar Devlet Hastanesi ve Doğumevinin kısa bir süre önceye kadar alana yakın bir yerde faaliyet göstermesi nedeniyle sağlık sektörünün istilasına uğramıştır. Yerel yönetimlerin bu durum nedeniyle alanda tarihi dokuya aykırı bir şekilde yoğunlaşan tabelalara ilişkin bir önlem almaması ayrıca büyük bir sorun teşkil etmektedir.

Antakya kentsel sit alanının merkezde yer alması, alana ulaşım kolaylığı, kira değerlerinin düşük olması gibi nedenlerle alanda bugün düşük gelir grupları yaşamaktadır. Bu grupların yapılara ihtiyaçlarına göre yaptıkları müdahaleler geleneksel yapıların yanı sıra kentsel sit alanının karakteristik özelliklerini de yok etmektedir. Alanda bulunan tarihi hanlar, hamamlar, konutlar yıpranmış, yerel yönetimin tarihi taş kaplı sokaklar üzerine beton kaplama uygulaması son derece özgün olan Antakya sokaklarının günümüzde sıradan bir görünüme sahip olmasına neden olmuştur.

Antakya kentsel sit alanında yaşayan halkın büyük bir çoğunluğunda avlulu, tek ve iki katlı evlerden apartmanlara geçiş isteği mevcuttur. Çok katlı yapılaşma ve bundan maddi kazanç elde etmek isteği çarpık kentleşmenin esas ögesidir. Çarpık kentleşme ve beraberinde getirdiği sorunlar, Antakya kentsel sit alanının tarihi ve kültürel yapısı açısından da büyük bir tehlike oluşturmaktadır. Alanda yapılan çalışmalar Antakya kentsel sit alanında yaşayan halkın koruma ile ilgili olası uygulamalara parasal katkısının mümkün olmadığını ortaya koymuştur. Halkın eğitim ve gelir seviyesinin düşük oluşu bölge için yapılacak kapsamlı bir çalışmada önemli bir finansal kaynak sağlamak gerektiğini göstermektedir.

Toplumsal ve fiziksel açıdan önemli bir birikime sahip olan Antakya kentinde problemler ve olanaklar doğrultusunda, yerel ve merkezi yönetimin ortak çalışması, belediyenin mali kaynaklarını zorlaması, merkezi yönetimin de özgün dokunun korunması için destek vermesi, finansman sağlayacak çözüm önerileri getirmesi halkın potansiyelinden de yararlanarak önemli bir koruma çemberi oluşturacaktır.

Eski Antakya evlerinin yaşamı kolaylaştıracak şekilde düzenlenmesi, sokağa çıkışlarının rahatlatılması, güvenliğin sağlanması gibi düzenlemelere ek olarak pansiyon kredisi verilerek finansman sağlanması bir çözüm olarak görülebilir. Antakya kentsel sit alanı tarihi, kültürel ve toplumsal niteliklerinden dolayı turistik özelliklere sahip olmasına rağmen yeterince turist

çekememektedir. Alanının sahip olduğu değerler göz önünde bulundurularak, insanların kendi evlerini turizm amaçlı kullanmaları, değerlendirmeleri, gelir elde etmeleri için bir finans modelidir. Öte yandan sit alanında bulunan, geleneksel alışveriş merkezleri Uzun Çarşı, Ayakkabıcılar Çarşısı, Çıkırıkçılar Çarşısı, Hasırcılar Çarşısı gelişim alanlarında modern alışveriş merkezlerinin yoğunlaşması nedeniyle kent halkı için cazibesini yitirmiş, geleneksel ekonomik aktiviteler yok olmuştur. Tarihsel dokunun bu işlevler açısından çekici ve canlı kılınması sağlanmalıdır. Kentsel sit alanı içerisindeki ticari faaliyetlerin yerel meslek sahipleri ve zanaatkarların ağırlık kazanacağı bir duruma getirilmesi, hem bölge halkının ekonomik durumuna katkıda bulunacak, hem de “kültüre dayalı turizmin teşviki” ile alan, yerli ve yabancı turistlerin tercih sebebi olacaktır. Bu konuda taraf olunan Uluslararası Koruma Kurumlarından destek alınması oldukça önemli görülmektedir.

Toplumların kültürel birikimi sonucu, anıtsal ve sivil yapıların oluşturduğu tarihi doku, Antakya kentinin silüetini meydana getirmiştir. Bu silüet, tarih içinde farklı toplumların sosyal yapısıyla harmanlanarak kentlilik bilincini oluşturmuştur. Dokuya ait olma ve sahip çıkma hissinin kuvvetlendiren kentlilik bilinci, zamanla değişen sosyo-ekonomik yapı, gelişen teknoloji ve dış göçlerden dolayı olumsuz etkilenmektedir. Bu yüzden koruma politikalarının tarihsel değerlere yalnızca tescilleyerek sahip çıkması yeterli değildir. Çevre duyarlılığı, koruma ve kentlilik bilincini geliştirecek kalıcı çözümler içeren bir koruma yöntemi izlenmelidir. Antakya’da doğal ve tarihi çevrenin özgün dokusunun korunması için, kültürel varlıkların kent insanları için önemi üzerinde ısrarla durulmalıdır.

Antakya kentsel sit alanında tespit edilen bir çok soruna rağmen hazırlanacak bir koruma programına destek olabilecek olanaklar az da olsa mevcuttur. Antakya kentsel sit alanında yaşayan halkın çoğunluğunun kentsel sit alanında yaşadığının bilincinde olması, bölgeye olan bağlılıklarının ve dayanışmalarının sağlamlığı, tarihi dokunun korumaya değer olduğunu düşünüyor olmaları, koruma ve yaşatma için önemli olanaklar olarak

düşünülmektedir. Bu yüzden öncelikle halkın bu konuda bilinçlenmesini ve çalışmalara yönlenmesini sağlayacak eğitim seminerleri düzenlenmesi atılacak ilk adım olarak görülmektedir. Böylece alan için yapılacak herhangi bir çalışmada, maddi destek alınamayacak durumda olan bölge halkı, fiziki ve manevi yardımda bulunarak çalışmalara hız kazandıracaktır. Halk katılımının artırılması amacıyla; tarihi ev ve çevrelerin oluşturduğu dokunun korunmasının olumlu-olumsuz yanları halk ile tartışılmalı, alanın önemini ve tarihini anlatacak görsel araçlar yardımıyla halk bilinçlendirilmeli, korumanın gereğine ve yararına inandırılmalıdır.

Antakya'da sivil toplum örgütleri koruma ve koruma bilincinin yerleşmesi amacıyla çalışmalar yapmakta, ancak kentin mekansal değişim ve gelişim sürecinde yeterince etkin olamamaktadır. Sivil Toplum Örgütlerinin çalışmalarının kentin geleceği açısından yerel ve merkezi yönetimlerce desteklenmesi oldukça önemli bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır.

Koruma çalışmalarında birinci sırada sahiplenici ve denetleyici olması gereken yerel yönetimlerin kentte doğru uygulamalar yapmaması, kentsel dokunun hızla yok oluşunun önemli bir nedenidir. Denetimsizlik ve koruma yaklaşımlarının imar planları hazırlık aşamasında göz ardı edilmesi çarpık kentleşmeyi ve beraberinde görsel bozulmayı getirmiştir. Bir çok kültürün izlerini taşıyan kendine has bir kültürel ve fiziksel dokuya sahip Antakya kentsel sit alanının korunması, eksikliklerine rağmen hazırlanan koruma amaçlı imar planı ve alınan kararlardan oluşan yönetmelik ile hedeflenmiş, ancak kontrol mekanizması oluşturulamadığından ne yazık ki uygulamada bir çok sorun yaşanmıştır.

Öte yandan koruma amaçlı imar planının kentin özgün kültürel değerlerinin korunması açısından önemli eksiklikler taşıdığı açıktır. Kentte var olan bu değerlerin kaybolmaması ve gelecek nesillere aktarılabilmesi amacıyla planın yeniden ele alınması gerekliliği ortadadır. Sadece fiziksel değerlerin değil, Antakya kentinin sosyal ve ekonomik yapısının da hazırlanacak koruma

amaçlı imar planına yansıtılması ve kentteki özgün yaşayış biçimini ortaya koyacak mekansal kurguların önerilmesi, soyut kültürel değerlerin planda yer almasının sağlanması gerekmektedir.

Sahip olduğu kültür ve tabiat varlıklarının çokluğu ve özgünlüğü nedeniyle Antakya Belediyesi bünyesinde kurulmasına yönelik izin alınan KUDEB, gerekli kadro oluşturulamadığından aktif hale getirilememiştir. Kentin sahip olduğu değerlerin kaybolmasını önlemek amacıyla bir an önce KUDEB'in sağlam bir yapıda oluşturulması ve faaliyete geçirilmesi sağlanmalıdır.

Geleneksel dokusunda gerçekleşen olumsuz müdahaleler ile tarihi ve kültürel değerlerini yavaş yavaş yitirmekte olan Antakya kentinde çözümün asırlardan bu yana süre gelen özgün ve çoğul yapının korunması ve mekansal yapının teknolojik çağın gerekleri ile zenginleştirilmesi olduğu açıktır. Kentte koruma bilincinin yayılması bu konuda atılacak en önemli adım olacaktır.

KAYNAKLAR

1. “Türkçe Sözlük” Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, **Türk Dil Kurumu**, Ankara, 901 (1988).
2. Yüksel, S., “Koruma Geliştirme Amaçlı İmar Planlarının Yapım Yöntemine Eleştirisel Bakış ve Değerlendirme”, Yüksek Lisans Tezi, **Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, Trabzon, 2-15 (1994).
3. T.C. Kültür Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu”, **Kanun No: 2863, 23.2.1983 Tarihli Resmi Gazete**, 3-12 (1983).
4. Kuban, D., “Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu”, **Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları**, İstanbul, 9-15, 45-59, 157-159 (2000).
5. Türk, A., “Kentsel Koruma Yaklaşımlarında Kentsel Kimliğin Korunması, Isparta Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, İstanbul, 3-17 (1995).
6. Ahunbay, Z., “Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon”, **Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları**, İstanbul, 22-31, 116-127, 134-143 (1996).
7. İnternet: 5226, TBMM. <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5226.html> (2006).
8. İnternet: Venedik Tüzüğü, Restorasyon Merkezi. <http://www.restorasyon.org/pages/venediktuzuqu.asp> (2006).
9. Soyer, K., “Korunacak Taşınmaz Değerler İçin Uygulamaya Yönelik Sistemik Bir Saptama-Begeleme ve Değerlendirme Modeli”, Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, Ankara, 10-18, 36-46 (1988).
10. Erder, C., “Tarihi Çevre Kaygısı Tarihine Giriş, Helen ve Roma Devri Örnekleri Üzerinde Bir Deneme”, **ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları**, Ankara, 1-9 (1999).
11. Asiliskender, B., Balcı, G., H., Yılmaz, N., “Anıt kavramı, kimliğin sürekliliği ve değişim: Gevher Nesibe Medresesi Deneyimi”, **Mimarlık Dergisi**, 322: 16-19 (2005).
12. Hasol, D., “Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü”, **Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları**, İstanbul, 274 (1998).
13. İnternet: Kentsel Sit, Restorasyon Merkezi. <http://www.restorasyon.org-/pages/karar419.asp> (2006).

14. İnternet: Sit Alanları. <http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E1-0F8892433CFFAAF6AA849816B2EF499B69D61D44A960> (2006).
15. İnternet: SOKÜM, ÇEKÜL Vakfı. <http://www.cekulvakfi.org.tr/icerik/hafta-ninYazisi.asp?ID=28> (2006).
16. İnternet: SOKÜM, Gazi Üniversitesi Türk Halk Bilim Merkezi. <http://www.thbmer.gazi.edu.tr/> (2006).
17. İnternet: SOKÜM, Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü. [www.-byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/DISBASIN/2002/09/30x09x02.HTM](http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/DISBASIN/2002/09/30x09x02.HTM) (2006).
18. İnternet: Kültürel Varlık, Atatürk Kültür Merkezi. <http://www.akmb.gov.tr/-turkce/books/v.t.kongresi/mimari%20ve%20cevre%20kulturu%20VIII/emr-e%20madran.htm> (2006).
19. T.C. Kültür Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Mevzuatı, Yayın No: 1806, Ankara, 3-11 (1996).
20. Dağıstan, M., Z., “Türkiye’de Kültürel Mirasın Korunmasına Kısa Bir Bakış”, **Planlama Dergisi**, 31: 29-36 (2005).
21. Özönder, F., “Koruma planlaması politikaları ve stratejileri Şile yerleşmesi”, Yüksek Lisans Tezi, **Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, İstanbul, 9-21 (1992).
22. Coşkun, M., “Son Dönemlerde Çıkarılan Yasalar Çerçevesinde Türkiye’de Doğal, Tarihi ve Kültürel Değerlerin Korunmasında Yerel Yönetimlerin Değişen Rollerini”, **Planlama Dergisi**, 31: 61-70 (2005).
23. Madran, E., Özgönül, N., “Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması”, **TMMOB Mimarlar Odası**, Ankara, 16-32, 55-57, 88-107, 112-139 (2005).
24. İnternet: Kentsel Sit, Restorasyon Merkezi. <http://www.restorasyon.org/-pages/mtuncer1.asp> (2005).
25. Ayten, A., “Türkiye’de Kentsel Sit Alanlarının Temel Sorunları, Sorunların Çözümüne Yönelik Politikalar”, Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, Ankara, 122-146 (1996).
26. İnternet: Kültür Varlıkları, T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. <http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF679A66406202C CB0010A7E0316D15F82> (2006).
27. İnternet: Koruma Bölge Kurulları. http://www.restorasyon.org/FORUM/-forum_posts.asp?TID=59&get=last (2006).

28. İnternet: Koruma Kurulları. http://www.mimarist.org/mevzuatDocs%5C-kulturvetabiat_kanun.doc (2006).
29. İnternet: Vakıflar Genel Müdürlüğü. <http://www.vgm.gov.tr/menu/kanun-/227.asp> (2006).
30. Mardan, E., Özgönül, N., "Son Yasal Düzenlemelerde Kültür Ve Tabiat Varlıklarının Korunması Ve Yerel Yönetimler El Kitabı", **T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı – TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi**, Ankara, 11-27 (2005).
31. Coşkun, H., "Kentlilik Bilinci ve Sivil Toplum Örgütleri", **Dünden bugüne Antakya'nın Kentsel Dönüşümü ve Sosyo-Ekonomik Açılımları İçin Öneriler Sempozyumu**, Antakya (15-18) 2006.
32. Tankut, G., "Doğal ve tarihi çevrenin korunması: Sorunlar ve olası çözümler", **Planlama Dergisi**, 31: 15-18 (2005).
33. Kongar, E., "Korumacılık konusunda sorunlar ve sorunların çözümü için öneriler", **Mimarlık Dergisi**, 281: 10-12 (1998).
34. Aksoy, Y., "Türkiye'de Kentsel Sit Alanı Sorunları ve Çözüm Yolları İçin Bir Deneme/Galata Örneği", Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, İstanbul, 23-45 (1997).
35. Keleş, R., "Kentleşme Politikası", **İmge Kitabevi**, Ankara, 222 (2002).
36. Kiper, P., "Koruma Amaçlı İmar Planı Kavramına Eleştirel Bir Bakış", **Planlama Dergisi**, 31: 39-40 (2005).
37. İnternet: Koruma Kurulları. www.tarihiKentlerBirliğı.org/doc/dervis_parlak_.doc (2006).
38. İnternet: Koruma Kurulları. <http://old.mo.org.tr/mimarlikdergisi/index.cfm?-sayfa=mimarlik&DergiSayi=40&RecID=977> (2006).
39. İnternet: Türkiye Haritası, Wikipedia. <http://tr.wikipedia.org/wiki/Antakya> (2006).
40. "2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri 31-Hatay", **T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü**, Ankara, 1-200 (2000).
41. "Yurt Ansiklopedisi Cilt: 5", **Anadolu Yayıncılık**, İstanbul, 3370-3486 (1982).

42. İnternet: Hatay İli Haritası, Hatay Valiliği. <http://www.hatay.gov.tr/haritalar-.asp> (2006).
43. Demir, A., “Çağlar İçinde Antakya”, **Akbank Kültür ve Sanat Kitapları: 62**, İstanbul, 12-195 (1996).
44. Salha, S., “Türkiye, Suriye ve Lübnan İlişkilerinde Asi Nehri Sorunu”, **Dış Politika Enstitüsü**, Ankara, 43-45 (1995).
45. Ergül, B., Solak, M.A., Doğan, A., “A’dan Z’ye Hatay Rehberi”, **Tempo Dergisi**, İstanbul, 9-100 (2004).
46. Ekinci, O., Mayıs, 23, **Cumhuriyet Gazetesi**, 145 (5): 6 (2001).
47. Atabey, E., “Deprem, 34”, **Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü Yayınları**, Ankara, 29-31 (2000).
48. Tekin, M., “Deprem ve Tarihte Antakya Depremleri”, Yayın No:28, **Hatay Folklor ve Araştırmaları Derneği**, Hatay, 20-23 (2002).
49. Mersinligil, Ö., Erişen, O., “Antakya (Hatay) İlave ve Revizyon İmar Planı Ön Araştırması”, **Antakya Belediyesi**, Antakya, 1-20, 36-85, 152-170 (1997).
50. Pehlivanlı, H., Sarıınay, Y., Yıldırım, H., “Türk Dış Politikasında Hatay (1918-1939)”, **Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları**, Ankara, 13-75 (2002).
51. Kireççi, R., “Dinler ve Tarih Hazinesi Hatay”, **Color Ofset**, Hatay, 5-29, 56-86 (2001).
52. Sümer, İ., “I-IV Yüzyıllarda Süryani Kilisesi Tarihi ve Bazı Dini Edebi Metinler”, Yüksek Lisans Tezi, **Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Şanlıurfa, 34-37 (1996).
53. Turgut, N., “Antakya Tarihi Ticaret Merkezi Mekansal Yapı Değişim ve Gelişim Sürecinin Kent Ticaret Merkezi Planlamasına Etkinliği”, Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, Ankara, 40-46 (1986).
54. Özdemir, R., “Osmanlı Döneminde Antakya’nın Fiziki ve Demografik Yapısı 1709-1860”, **Türk Tarih Kurumu Basımevi**, Ankara, 120-157 (1994).
55. Kara, A., “19. yüzyılda Bir Osmanlı Şehri Antakya”, **IQ Kültür Sanat Yayıncılık**, İstanbul, 21-40 (2005).

56. Temiz, F., "XIX. Yüzyıl ve Sonrasında Antakya'nın Kentsel Mekan Oluşumunda Meydana Gelen Değişiklikler ve Kurtuluş Caddesi", Doktora Tezi, **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Van, 7-84 (2002).
57. Pehlivanlı, H., "Eski Çağdan Günümüze Antakya ve İskenderun Bölgesinin Jeopolitik Önemi", Anavatana Katılışının 60. yıldönümünde Hatay, **Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi**, Ankara, 45-66 (2001).
58. Güzelmansur, İ., "Uygarlıklar Şehri Antakya", **Hatay Valiliği**, Ankara, 6-7 (2000).
59. Barlas, U., "Tıp Fakültesi ve Azınlık Okulları", **Gaziantep Kültür Derneği Yayınları**, Gaziantep, 31-39 (1971).
60. Antakya Kentine Ait Anonim Resimler.
61. Antakya Belediyesi Arşivi (2005).
62. Ceyda Ömeroğlu tarafından çekilmiştir (2006).
63. Röportaj: Dimitri Doğum, Ortodoks Kilisesi Pederi, Antakya, 25-04-2005.
64. Röportaj: Domenico Bertogli, Rum-Katolik Kilisesi Pederi, Antakya, 25-04-2005.
65. Röportaj: Meri Farah, Protestan Kilisesi Görevlisi, Antakya, 28-04-2005.
66. İnternet: Hatay Medeniyetler Buluşması, ODTÜ. http://www.odtu-mezun-ist.org.tr/baraka/10_05/yazi2.html (2006).
67. Recep Bayramoğlu tarafından çekilmiştir (2004).
68. İnternet: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. www.kultur.gov.tr (2004).
69. "Hatay- Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği" **Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu**, 18.07.1990 638 sayılı Karar Eki, 1-30 (1990).
70. Şentürk, İ., "Genel Değerlendirme", **UIA 2005 İstanbul'a Doğru Adana-Antakya Kongresi**, Antakya, 33-37 (2005).
71. Röportaj: Hakan Altınörs, Anakent Planlama Şehircilik Mimarlık İnşaat Sanayi Tic. Ltd. Şti. Personeli, Ankara, 15-06-2006.
72. İnternet: Antakya. <http://www.kentli.org/makale/antakya.htm> (2006).

73. Mazmanoğlu, A., “Hoşgeldiniz Konuşmaları”, **UIA 2005 İstanbul’a Doğru Adana-Antakya Kongresi**, Antakya, 30 (2005).
74. Röportaj: Ö. Deniz Emir, Antakya Rotary Kulübü Üyesi, Yüksek Mimar, Antakya, 27-05-2006.
75. Antakya Rotary Kulübü Arşivi (2005).
76. Röportaj: Ayşe Kuseyri, Antakya Belediyesi İmar İşleri Müdürü, Antakya, 10-05-2006.
77. İnternet: Kentsel Koruma. <http://tayproject.org/habereski7.html> (2006).
78. Röportaj: Orhan Günal, Antakya Rotary Kulübü 2005 yılı Başkanı, Dış Hekimi, Antakya, 27-05-2006.
79. Antakya Nüfus Müdürlüğü Arşivi (2006).

EKLER

EK-1 Uluslararası koruma kurumları [23]

UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Culturel Organization - Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu), UNEP/MAP (United Nations Environment Programme Mediterranean Action Plan - Birleşmiş Milletler Çevre Programı/Akdeniz Eylem Planı), AVRUPA KONSEYİ, AVRUPA BİRLİĞİ ve KÜLTÜREL MİRAS, ICOMOS (International Council of Monuments and Sites - Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi), OWHC (The Organization of World Heritage Cities - Dünya Miras Kentleri Konseyi), EUROPA NOSTRA (Bizim Avrupa'mız), EUROPEAN ASSOCIATION OF HISTORIC TOWNS AND REGIONS (Avrupa Tarihi Kentler ve Bölgeler Birliği), IUCN (International Union for Conservation of Nature - Uluslararası Doğa Koruma Birliği), ICCROM (International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Culturel Property - Kültür Varlıklarının Korunması ve Onarım Çalışmaları Uluslararası Merkezi).

EK-2 Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün görevleri [26]

- “Yurdumuzdaki korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının arkeolojik araştırma ve kazılarla açığa çıkarılmasını, korunmasını, değerlendirilmesini ve tanıtılmasını sağlamak, tahribini ve kaçırılmasını önleyici tedbirleri almak,
- Gerekli görülen yerlerde müzeler, rölöve ve anıtlar müdürlükleri, restorasyon ve konservasyon laboratuvarları kurulmasını teklif etmek ve bunların idare ve ihtisas işlerini düzenlemek ve yürütmek, özel müzelerin kurulmasına rehberlik etmek, desteklemek ve belirli esaslar çerçevesinde bunları kontrol altında bulundurmak,
- Mill  sınırlarımız dışında kalan, korunması gerekli, ata yadigarı taşınmaz kültür varlıklarını tespit etmek, karşılıklı kültürel anlaşmalar ve kültürel mübadele programları çerçevesinde bunların bakım ve onarımlarını sağlayıcı tedbirleri almak,
- Müzelerin geliştirilmesi, korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının bakımı ve restorasyonu konularında gerekli tedbirleri almak ve uygulamak,
- 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Kurullarına verilen görevlerin yerine getirilmesini sağlamak amacıyla araştırma, inceleme, tespit, değerlendirme ve pl nlamaya yönelik hizmetleri yapmak veya yaptırmak,
- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Kurulları kararlarının alınmasına ve uygulanmasına dair işlemlerin yürütülmesini ve koordinasyonunu sağlamak,
- Gerekli görülen yerlerde kültür ve tabiat varlıkları Koruma Kurulları ile büro müdürlükleri kurulmasını Bakanlık makamına teklif etmek ve bunların idare ve ihtisas işlerini düzenlemek ve yürütmek,
- Her türlü imkan ve araçtan faydalanarak, koruma kültürünün geliştirilmesini sağlamak, kültür yatırımları ve girişimlerinin belgelendirme işlemlerini ilgili birimlerin koordinasyonunda yürütmek, bunların faaliyetlerini denetlemek, kültür varlıklarının tahsis, restorasyon, restit syonlarıyla ilgili ihale ve kontrollük işlerini yapmak veya yaptırmak,
- Bakanlık makamınca verilecek benzeri görevleri yapmak”.

EK-3 Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün görevleri [29]

- Vakıf mallarını ekonomik şekilde işletmek, mimari veya tarihi değeri olup yönetimi Vakfa ait olan eski eser yapıları muhafaza ve imar etmek,
- Vakıfa ait müesseseleri gayelerine göre yaşatmak,
- Vakıf paraları nemalandırmak,
- Mütevellileri tayin, gerektiğinde azletmek,
- Görev ve hizmetleri ile bütün vakıfların vakfiyelerinde veya vakfiye yerine geçen Huccet, Berat, Ferman gibi belgelerden veya vakıf senetlerinde yazılı hayri, sosyal, kültürel ve ekonomik şart ve hizmetleri yerine getirmek,
- Vakfiyelerde öngörülen hizmetlerin en iyi bir şekilde yerine getirilebilmesini sağlamak için vakıf hükmü şahsiyetini korumak şartı ile gerektiğinde vakıf gayri menkulleri değiştirerek daha fazla gelir getirici yatırımlara tahsis etmek,
- Kanun, tüzük ve yönetmeliklerle kendisine verilen diğer görev ve hizmetleri yapmak.

EK-4 KUDEB'lerin görevleri [30]

- Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında yapılacak olan tadilat ve tamirat uygulamaları öncesinde yapıyı incelemek ve yapılacak onarıma ilişkin koşulların belirtildiği onarım ön izin belgesini düzenlemek,
- Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları, bunların koruma alanları ve sit alanlarında, tadilat ve tamiratların; özgün biçim ve malzemeye uygun olarak gerçekleştirilmesini denetlemek, uygun bulunanlara onarım uygunluk belgesi düzenlemek,
- Tadilat ve tamirat kapsamında başlanılan onarımlarda esaslı onarım gereğinin saptanması durumunda onarımı durdurarak konuyu belgeleriyle koruma bölge müdürlüğüne iletmek,
- Taşınmaz kültür ve tabiat varlığı parseline bitişik parsellerde ve koruma alanlarında yer alan ve yürürlükteki yasal düzenlemelere göre ruhsatı bulunan tescilsiz taşınmazlardaki tadilat ve tamirat uygulamalarına, varsa koruma amaçlı imar planı koşulları da göz önüne alınarak izin vermek ve denetlemek,
- Koruma Bölge Kurulları tarafından uygun görülen koruma amaçlı imar planlarının plan hükümleri çerçevesinde uygulanmasını denetlemek,
- Koruma Bölge Kurulları tarafından onaylanmış rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerine ilişkin uygulamaları denetlemek, projesine uygun tamamlanan uygulamalar için kullanma izin belgesi düzenlemek,
- Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile bunların korunma alanlarında Koruma Yüksek Kurulunun İlke Kararları, Koruma Bölge Kurulu kararlarına aykırı ve ruhsatsız olarak yapılan inşaatlar ile koruma amaçlı imar planlarında, plana; sitlerde, sit şartlarına aykırı olarak inşa edilen yapılar hakkında imar mevzuatına göre gerekli işlemleri yapmak, uygulamayı durdurarak konuyu belgeleriyle Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğüne iletmek,
- Maliki bulunduğu taşınmaz kültür varlığının onarımını gerçekleştiremeyecek durumda olan maliklere ilgili idarelerce yapılacak mali yardımlar ile ilgili düzenlemeleri gerçekleştirmek,
- Maliki bulunduğu taşınmaz kültür varlığının onarımını gerçekleştiremeyecek durumda olan maliklere ilgili idarelerce yapılacak teknik eleman yardımında doğrudan görev almak ya da bu görevi üstlenenleri denetlemek,

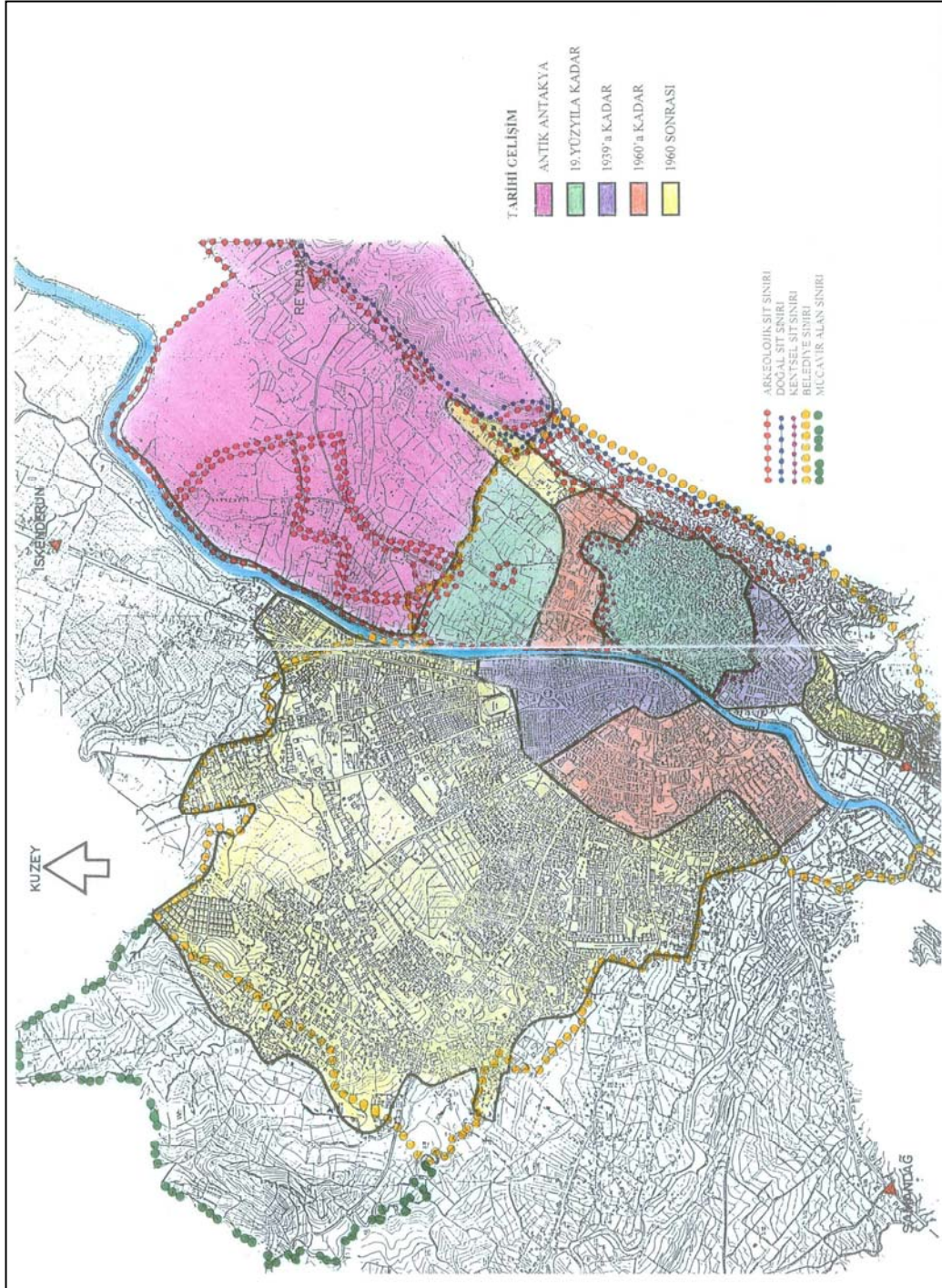
EK-4 (Devam) KUDEB'lerin görevleri

- 10/07/2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun 7. maddesi ile 07/12/2004 tarihli ve 5272 sayılı belediye kanununun 14. maddesine göre belediyenin görevleri arasında yer alan kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekanların ve işlevlerinin korunmasına yönelik programları hazırlamak, bu amaçla yapılacak uygulamalara ilişkin işlemleri yürütmek.

EK-5 Asi Nehrinin kaynağını gösteren harita [44].

EK-6 Tarihi gelişim [49]

EK-7 1940-2000 Antakya kırsal-kentsel nüfusları ve toplam nüfus içindeki payı [49]

Yıl	Kentsel		Kırsal		Toplam
	Nüfus	%	Nüfus	%	Nüfus
1940	26 939	40,11	40 227	59,89	67 166
1945	27 448	40,97	39 543	59,03	66 991
1950	30 494	40,56	44 685	59,44	75 179
1955	38 138	42,38	51 851	57,62	89 989
1960	45 674	42,11	62 797	57,89	108 471
1965	57 855	45,05	70 557	54,95	128 412
1970	66 520	43,89	81 025	56,11	151 545
1975	77 518	43,15	102 130	56,85	179 648
1980	94 942	46,24	110 403	53,76	205 345
1985	107 821	43,59	139 528	56,41	247 349
1990	123 871	43,59	160 324	56,41	284 195
2000	144 910	41,96	200 410	58,04	345 320

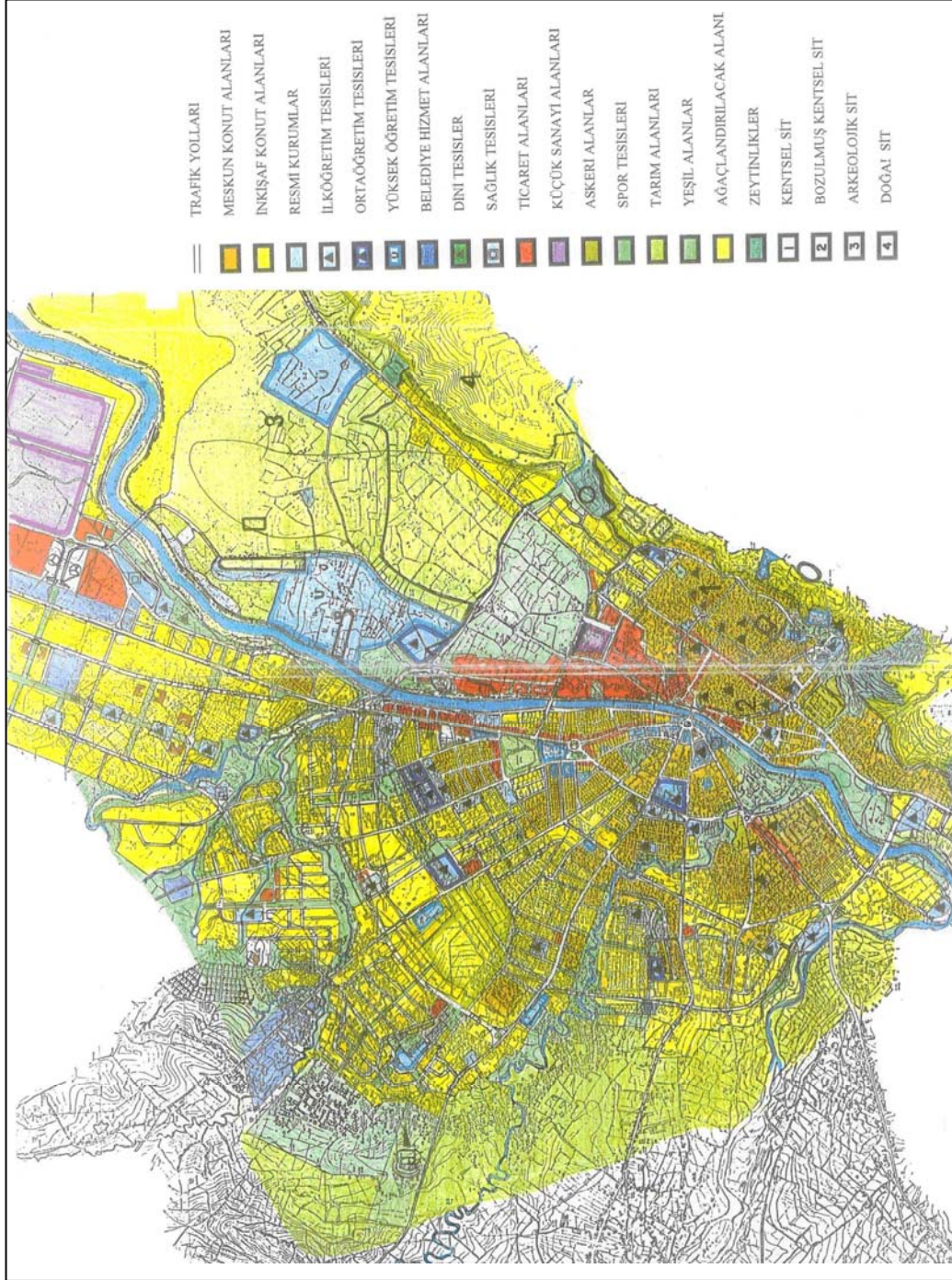
EK-8 1940-2000 Hatay kırsal-kentsel nüfusları ve toplam nüfus içindeki payı
[49]

Yıl	Kentsel		Kırsal		Toplam
	Nüfus	%	Nüfus	%	Nüfus
1940	60 315	24,5	185 823	75,5	246 138
1945	65 993	25,97	188 148	74,03	254 141
1950	88 995	29,98	207 804	70,02	296 799
1955	129 341	35,57	234 290	64,43	363 631
1960	167 885	38,05	273 324	61,95	441 209
1965	203 610	40,23	302 544	59,77	506 154
1970	242 052	40,95	349 012	59,05	591 064
1975	311 307	41,84	432 806	58,16	744 113
1980	366 550	42,81	489 721	57,19	856 271
1985	428 845	42,79	573 407	57,21	1 002 252
1990	531 707	47,91	578 047	52,09	1 109 754
2000	581 341	46,37	672 385	53,63	1 253 726

EK-9 2000 yılı Antakya'da okuryazarlık ve eğitim durumu [40]

Okur-Yazarlık ve Eğitim	Nüfus
Okuma-yazma bilmeyen	12 238
Bir okul bitirmeyen	30 605
İlkokul	42 865
İlköğretim	4 583
Ortaokul ve dengi	8 637
Lise ve dengi	19 767
Yüksek Öğretim	8 130
Mezuniyeti bilinmeyen	16
Okuma yazma durumu bilinmeyen	1
Toplam	126 842

EK-10 1978 yılında hazırlanan imar planı [49]

EK-11 Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği [69]

1.0. GENEL TANIM

Hatay ili merkez ilçesinin sit alanı ve sınırları G.E.E.A.Y.K. 12.07.1975 gün ve A.8521 sayılı kararı ile belirlenmiş olup, T.K.T.V.Y.K. 15.11.1985 gün ve 1558 sayılı karar ile ayrıca tasrih edilmiştir.

1.1. TARİHİ AÇILIM

Antakya, Hatay ili merkez ilçesidir. 23.07.1939 yılında yeniden Türkiye Cumhuriyeti topraklarına katılan Antakya I. Dünya Savaşı'ndan sonra 1921-1939 tarihleri arasında Fransız egemenliği devri yaşamıştır. Kentin yabancı izleri taşıdığı devre bu devredir.

Antakya çevresi dünyanın en eski insan yerleşmesi alanlarından biridir. Kentin doğusunda Reyhanlı Cüdeyde Gölü ve batıdaki Samandağ-Çevlik çevresinin M.Ö. 4500 yıllarında yerleşme yerleri ortaya çıkartılmıştır. Antakya'nın bugünkü yerleşme alanında tarih devrelerinde ilk olarak Protohititlerce düzenli yerleşmelerin kurulduğu, daha sonra çeşitli Mezopotamya, Mısır ve Anadolu Devletleri'nin egemenlikleri görülür.

En yakın bilinen kuruluş M.Ö. 300'de Antioche Seleucos tarafından burada birkaç yerleşmenin kurulmuş olmasıdır. Antik Yunan devresine ait bu devreden Antakya Ulu Camii arkasında halen marangozhane olarak kullanılan bir yapı kalmıştır. Antakya M.Ö. 54-M.S. 396 yılları arasında Roma'nın en ünlü kentlerinden biridir. M.S. 396-638 yıllarında Bizans egemenliği ve Hristiyanlığın en kutsal şehirlerinden biridir. Daha sonra Emevi-Abbasi Egemenliği devri yaşayan Antakya 1516'da Yavuz Sultan Selim tarafından Osmanlı topraklarına katılır. Günümüz Antakya'sı bütün bu izleri taşır.

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

1.2. ANTAKYA SİT ALANI

Antakya sit alanı Asi Nehri doğusunda kalan ve tarihi olayların ve kültürlerin oluştuğu alan bütünüdür. Antakya sit alanı G.E.E.A.Y.K. 12.7.1975 gün ve 8521 sayılı kararı ve eki Antakya tarihi sit alanı olarak belirlenen alan olup, sınırları T.K.T.V.Y. Kurulunun 15.11.1985 gün ve 1558 sayılı kararı ile sınırları belirlenen alandır. Sit alanı kendi içinde yerleşme dokusu ve kültürel ve arkeolojik ve doğal değerlerine göre bölümlere ayrılır.

1.2.1. DOĞAL SİT ALANI

Reyhanlı-Harbiye (Daphne) antik yolu ile Antakya kentsel alanının doğu ve kuzeyinde kalan Kale ve Sur duvarlarının 100 mt. doğusundan geçer. Su kaynakları, doğal ve tarihi olaylarla ilgili değerleri olan alanlardır.

1.2.2. KENTSEL SİT ALANI

Batıda Vilayet Caddesi, Hürriyet Caddesi, İstiklal Caddesi ile kuzeyde bugünkü otobüs garajı, güneyi 1. Cadde Fabrika Caddesi ile Ataker İlkokulu güneyinden giderek, Kazıklı Sokaktan geçen, doğuda Karaali Caddesi'ni takiben ve güneyde Dispanser'in kuzeyinden Fevzi Çakmak İlkokulu kuzeyinden, Arifiye Saray Emniyet Sokaktan geçerek Hükümet Binasını da güneyden saran sınırların içidir.

1.2.3. TİCARET BÖLGESİ

Kentsel sit alanı içinde Ulu Camii çevresinden başlayıp Mustafa Kemal Bulvarı, Fabrikalar Caddesi, Nato Caddesi, İstiklal Caddesi ile sınırlanan alan ile Kurtuluş Caddesi üzerindeki bir bölüm alandır.

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

1.2.4. ARKEOLOJİK SİT ALANI

Antakya sit alanının tamamı arkeolojik sit değerleri taşır. Ancak halihazır yerleşme ile doğal sit alanları dışında kalan alanlar arkeolojik sit alanı olarak tarif edilmiştir.

1.3. ANTAKYA KORUMA İMAR PLANI SINIRI

T.K.T.V.Y.K.'nın 15.11.1985 gün ve 1558 sayılı kararı ve eki harita ile belirlenen sit sınırının çevrelendiği alandır.

1.4. TEK ESERLER

Kale, Kaya Kilise, Kaya Mezar, Kaya Üstü Kabartmaları, Hipodrom, Tiyatro, Stadion, köprü, ağaç vb. gibi tarihi ve arkeolojik elemanlar ile bu sit alanı içinde ve dışında kalan resmi, dini, askeri, el sanatları, sivil mimarlık örneklerinin oluşturduğu doku, çevre, meydan, sokak doku ve değerleridir.

1.5. PLANLAMA GENEL YAKLAŞIMI

Antakya ilk çağlardan beri Akdeniz'in en büyük kentlerinden biridir. Pamuk, meyve, sebze tarımı kentin en büyük ekonomik gelir kaynaklarıdır.

Bütün çağlar boyunca Asya-Avrupa ticaret yolunun önemli bir durağı olma nedeni ile ticaret çok gelişmiştir.

Kentin kentsel sit dokusu kadar arkeolojik ve doğal sit alanları planlamada titizlikle korunmalıdır. Bu koruma kararlarının uygulanması için belediyenin yasal yetkileri kadar mali desteğe gereksinimi vardır. Bunun için belediyenin

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

mali kaynaklarını zorlaması kadar Merkezi Yönetimden de destek görmesi gerekmektedir.

Planlamada mevcut tarihi kentin nüfusunun sabit kalması sağlanacaktır. Aran nüfusun yeni imar planında açılan yeni yerleşmelere geçmesi özendirilmelidir. Bunun için belediye yeni açılan alanlarda (Asi'nin batı yakasında) toplu konut üretimini teşvik edici tedbirler almalıdır. Böylece sit alanında nüfus yoğunlaşması önlenabilir.

1.0. ANTAKYA SİT ALANI İMAR PLANININ KAPSADIĞI ALANLARDA GENEL HÜKÜMLER

2.1. Antakya sit alanı koruma imar planı, uygulama alanı olarak kabul edildiğinden daha önce onanmış olan imar planları, imar planı değişiklikleri ile bunların mütemmim cüzü yönetmelik ve hükümler geçerli olmayacaktır.

2.2. Sit alanları içinde mevcut boş parsellerdeki yeni yapılaşmalarda, çatı katı yapılamaz, mevcut yapılardaki çatı katı ve çekme katlar tam kata dönüştürülemez.

2.3. Sit alanları içinde farklı yapılaşma istemleri restorasyonu, yıkım vb. kararlar G.E.E.A.Y. Kurulunun 11.09.1976, 9863 (eski eser üstüne 14.12.1974 (8193) afiş ve yazı yazılması) tarihi ve sayılı kararı ile; 2863 sayılı yasanın 22. maddesi gereğince tescilli olan korunması gerekli Taşınmaz Kültür Varlıkları her türlü vergi, resim, harçtan muaf olması ve Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulunun 06.01.1984 gün ve 55-72 sayılı ilke kararları ile 2863 sayılı yasa ilkeleri içinde Koruma İmar Planı hükümlerine göre işlem yapılacaktır.

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

2.4. Antakya tarihi sit alanı içinde bulunan tescilli kültür varlıkları ile tescilsiz olup ta 2863 sayılı yasa ile koruma kapsamına alınan (resmi, dini, askeri vb. gibi) yapı ve alanlarda her türlü yapılaşma (yeniden yapma, eklenti yapımı, değiştirme ve onarımı) yıkım ve kazım (hafriyat) yanı sıra taşınmazların kullanımlarının değiştirilmesi ile yapıların ve cephe ve dış görünümünün (malzeme, açıklıklar, renk vb. öğelerin) değiştirilmesi Koruma Kurulunun iznine bağlıdır. Esas mimariyi yok edecek değişiklikler yapılamaz.

2.4.1. Kamulaştırmalar

T.K.T.V.Y. Kurulunca onaylanan Antakya tarihi sit alanı içinde yazılacak kamulaştırmalar 2863 sayılı Yasa'nın 15. maddesi hükümleri ile Koruma İmar Planı ve Yönetmeliği esaslarına göre ilgili Kuruluşlarca yapılır. Koruma Kurulu kararları da aynı usulle uygulanır.

2.5. Antakya tarihi sit alanı içinde 2863 sayılı yasa gereği korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları ile T.K.T.V.Y.K. 15.11.1985 gün ve 1558 sayılı karar eki harita ve listelerde belirtilen tescilli taşınmaz kültür varlıkları ve bunlarla bitişik parseller dışında kalan meskun ya da gayri meskun alanlarda yapılacak her türlü yapım, yıkım, onarım, eklenti vb. gibi uygulamalar bu yönetmelik ve Koruma İmar Planı hükümlerine göre Belediyesince yapılır.

2.5.1. Antakya tarihi sit alanı içinde her türlü kazım işleri, kazım süresi boyunca Antakya Müze elemanları ve Belediye elemanları gözetimince yapılır.

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

2.5.2.

a) Bu sit alanları içinde herhangi bir inşaatla başlamadan önce inşaat ve kazım yerinin Antakya Müzesi elemanlarınca inceleneceği, kazımın başlama tarihi önceden Antakya Müzesi Müdürlüğü'ne bildirileceğini, kazı makine (buldozer, vibratör, kepçe vb.) kullanmadan yapılacağına, kazım sırasında korunmaya değer eski eser çıktığında arsa sahibinin herhangi bir hak talebinde ve tazminat isteminde bulunmayacağını belirten Noter onaylı bir belge getirilmedikçe,

b) Sözü edilen parselde:

Parsel ön cephesi yol ortalama kotunun (± 0.00) kabulü ile; varsa avlu kotu, yoksa eski yapılaşmadaki zemin kat kotu ve saçak alt kotu ile parselde daha önceki yapılaşmanın yer alma durum ve konumunu belirleyen 1/200 veya 1/100 ölçekli vaziyet planı karakterli plan ve kesitler ile parseldeki set, kuyu, çeşme, ocak, ağaç vb. ayrıntıyı içeren ehliyetli bir fen adamınca yapılmış bir rölöve getirilmedikçe kazım, yıkım işleri için izin ve ruhsat verilmez.

2.5.3. Yıkım işleri el ile yapılır.

2.5.4. Kazım işlerinde ancak Müze Müdürlüğü izni ile makine kullanılabilir.

2.5.5. Sit alanlarında hiçbir nedenle yıkım, kazım vb. işlerde patlayıcılar kullanılamaz.

2.6. T.K.T.V.Y. Kurulunca ve Adana Kültü ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunca onaylanmış bulunan Antakya tarihi sit alanı koruma imar planı ve bu plan notları ile imar yönetmelikleri, revizyon planları, etüt alanları olanları ve plan değişiklikleri Adana Koruma Kurulundan onay alınmaksızın değiştirilemez.

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

T.K.T.V.Y. ve Adana Koruma Kurulunca onaylanan plan ve ekleri şu zorunlu nedenler dışında değiştirilemez;

- a) Halihazır kentsel, doğal, topoğrafik dokunun korunmasına yönelik değişiklikler,
- b) Korunması gerekli Kültür Varlıklarının koruma-etkileme alanındaki yasal uygulamalara ait değişiklikler,
- c) İmar uygulamasında ortaya çıkan kadastro ve mülkiyet sorunlarının çözümüne yönelik değişiklikler,
- d) Topoğrafik durum, kentsel doku gibi özelliklerden kaynaklı Koruma Amaçlı İmar Planının uygulanmasının mümkün olmaması nedeniyle zorunlu değişiklikler,
- e) Teknik altyapı ve sosyo-kültürel donatım ile kamu yararının var olduğu düzenlemelere ait kamulaştırma değişiklikleri,

Koruma planı ve tamamlayıcı ekleri (yönetmelik, plan notu vb.) değişikliği önerileri:

3194 sayılı Yasa ve Yönetmeliklerine uygun müellif veya müellif kuruluşlarca ve yine bu yönetmelik esaslarına uygun olarak hazırlanmış araştırma, kadastral durum, halihazır durum, mülkiyet belgeleri, imar, kat, altyapı vb. durumlarını değişiklik önerisi ile bu konuda değiştirilmek istenilen planın müellifinin görüşünü ihtiva eder. Raporu ile bir bütün olarak Adana Koruma Kuruluna sunulacaktır.

Koruma Kurulu kararı ile yapılacak değişiklikler, Kurul kararı alındıktan sonra ilgili kuruluşlarca ve ilgili yasalar uyarınca uygulanır.

2.7. 1/100 ölçekli Antakya tarihi sit alanı koruma imar planı'na gösterilen Su Kaynakları Koruma Alanında (S.K.K.A.) hiçbir yapım, kazım, tarım ve hayvancılık faaliyetleri yapılamaz.

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

2.8. Antakya tarihi sit alanı koruma imar planı içinde hiçbir turistik tesis kurulamaz.

2.9. Antakya tarihi sit bölgesi içinde T.K.T.V.Y.K.'nın bu yönetmelikle ilgili kararı belediyesince tebliğ edildiği tarihte eski imar haklarına göre uygun olarak başlayarak temelleri atılmış, zemin kat penceresi lento seviyesine gelmiş yapıların, projedeki kat yüksekliklerine göre yapımları tamamlanabilecektir. Ayrıca Yüksek Kurulun söz konusu kararının belediyeye tebliğ tarihinde ruhsat almış, temelleri atılmış, yapı zemin kat pencere lentoları seviyesine gelmemiş veya ruhsat almış olup ta, inşaatına geçilmemiş parsellerde, başlanılmış yapı hakkı kazanılmadığından, bu tür projelerin Koruma Kurulundan geçirilmesi gerekmektedir. Kazanılmış hak durumunda yararlanacak yapılar için Belediyesince derhal durum saptaması ve Koruma Kuruluna iletilmesi gereklidir.

2.10. Antakya tarihi sit alanında kamu hizmeti gören yapılar ile kamuya açık yapıların gerektirdiği değişik yükseklik ve ölçümler için ilgili kuruluşların, proje çalışmalarında sit alanları hükümlerine uymaları ve proje aşamasında Koruma Kurulundan karar almaları zorunludur.

2.11. Antakya tarihi sit alanı içinde yapılacak teknik altyapı tesisleri için projelendirme aşamasında altyapıya ilişkin sistemin belirlenmesi için Koruma Kurulundan karar alınması zorunludur.

2.12. Bu sit alanı plan ve hükümleri içinde açıklanmamış yerleşme ve yapılanma ile ilgili sorunlar üzerinde Koruma Kurulu görüş ve kararı esastır.

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

2.13. Antakya Koruma İmar Planı içinde ve dışında tespit ve tescilli yapılmış veya yapılacak olan korunması gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarına bitişik yeni yapılanma istekleri için bu yönetmeliğin yapılanma ile ilgili hükümleri geçerli olup, bu yapılar için de Koruma Kurulunun görüş ve kararı ile uygulama yapılacaktır.

2.14. Koruma İmar Planı ile Uygulama Yönetmeliği bir bütündür. Birlikte uygulanır.

3.0. KORUMAYA İLİŞKİN KAPSAM VE YÖNTEMLER

3.1. 1. 1/1000 ölçekli Antakya tarihi sit alanı koruma imar planında korunması gereken eski eser niteliğindeki yapılar tek tek belirtilmiştir. Bu yapılar arsa, bahçe duvarları, ağaçları, avluları, avlu kaplamaları, bahçe veya avlu ocakları, havuzları, kuyuları vb. öğeleri ile birlikte korunur.

3.1.2. Antakya tarihi sit alanı içinde karakteristik yapılar yanı sıra bunlarla bütünlük sağlayan sokak unsurlarının da korunması, sit korumasının en önemli gereklerindendir.

Tarihi sit alanı-tarihi kentsel sit alanı içinde toplayıcı ve dağıtıcı yollar dışında kalan ara yol ve sokaklar zorunlu bir durum olmadıkça kadastral yönleri, eğilimleri ve kaplama biçim ve malzemeleri ile birlikte korunacaktır.

Bu konudaki değişiklik önerileri ilgili kurulun (Koruma Kurulu) görüş ve kararına bağlı olacaktır.

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

3.1.3. Korunması gerekli mimarlık örneklerine ait avlu duvarı, bahçe kapıları aynen korunacaktır. Bu unsurlar Belediyenin ve Müze Müdürlüğü'nün izin ve denetimi altında aslına uygun olarak onarılır.

3.1.4. Antakya tarihi sit alanı içinde kalan kamuya ait yerlerde (yollar, yeşil alanlar, resmi yapı, okul bahçeleri) tüm anıtsal ağaçlar ve yetişmiş ağaçlar korunacaktır. Bunlardan kesilmelerinde zorunluluk bulunanlar için Koruma Kurulu kararı alınacaktır.

3.1.5. İçinde toplu ağaç bulunan parsellerde sit alanı yapılaşma uygulamalarında korunması gerekli temel verilerin saptanması amacı ile Koruma Kurulu kararı alınacaktır.

3.1.6. Tarihi sit alanı içinde korunması gerekli görülen resmi, dini, askeri ve sivil mimarlık örnekleri ile bunları tamamlayan müştemilat, bahçe duvarı gibi ilavelerinde yapılacak her nevi restorasyon onarım ve tadilat hususunda binanın tekniğine uygun 1/50 veya 1/100 ölçekli rölöve restorasyon projesi ile içten ve dıştan çekilmiş çevresini de gösterir yeterince fotoğraf eklemek suretiyle Koruma Kurulundan ayrı ayrı karar talep edilecek, alınan karara uygun işlem yapılacaktır.

3.1.7. Antakya tarihi sit alanı içinde tescil edilmiş ve edilecek korunması gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı Kararı alınmış bulunan sivil mimarlık örneklerinin “tamir, tadil ve restorasyonları” (adi onarımları dışında) için tekniğine uygun 1/50 veya 1/100 ölçekli rölöve projesi içten ve dıştan tanıtıcı fotoğrafları ile hazırlanmış tamir, tadil ve restorasyon projelerinin Koruma Kuruluna getirilerek uygulama izni alınması zorunludur. Bu yapıları tamamlayan müştemilat, avlu vb. gibi eklerde de aynı koşullar geçerlidir.

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

3.2. ONARIMA İLİŞKİN KAPSAM VE YÖNTEMLER

3.2.1. Sit alanında korunması gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı olarak tescil edilen sivil mimarlık örneklerinde yapıların bünyesinde, mimarisinde (planında ve cephelerinde) ve malzemesinde değişiklik yaratmayacak onarımlarla, kentsel sit alanı içinde ve dışında kalan ve korunması gerekli yapılarda yapılmak istenen binanın esas bünyesinde ve mimarisinde değişiklik yaratmayacak onarımlar adi onarımlardır.

3.2.2. Her tür onarımda dış cephelerde (pencere, kapı, saçak, pervaz, payanda, avlu duvarı, kiremit, kafes, dikme, renk, vb. esas mimariyi yok edecek değişiklikler yapılamaz ve teklif edilemez. Bina içinde merdiven, tavan kapı, dolap vb. gibi korunması gerekli özelliklere sahip mimari unsurlar yok edilemez. Ölçü, biçim ve malzemeleri değiştirilemez.

3.2.3. Sit alanlarındaki taşınmazların adi onarımlarında Vakıflar Genel Müdürlüğün idaresinde veya denetimindeki tescilli taşınmaz kültür varlığı yapılar ve müştemilatlarında Vakıflar Genel Müdürlüğü, diğer tescilli taşınmaz kültür varlıkları ve müştemilatlarında ise belediye ile Müze Müdürlüğü ortak yetkilidir. Adi onarımda Belediyenin hazırlayacağı adi onarım zaptının bir sureti ile yeterli iç ve dış fotoğrafları, müze raporu, bilgi için Koruma Kurulu'na iletilecektir. Onarım sonrasında onarımın eskiye uygun yapıldığı hususu, yine bir zabıtla tespit edilip, onarım sonrası fotoğraflar ile birlikte bilgi için tekrar Koruma Kuruluna iletilecektir.

3.2.4. Sit alanlarındaki yapılarda merdiven ve tavan süslemeleri ahşap ve taş oymacılık duvar ve tavan resimleri, alçı kabartma vb. değerler adi onarım kapsamına girmez; Koruma Kurulunca projelerine göre uygulama izni verilir.

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

Sivil mimarlık örnekleri, resmi, dini, askeri eski eser yapıların müstemilat ve bahçe duvarı gibi eklerinin tamir ve tadilatında, 1/50 veya 1/100 ölçekli rölöve projesi çevresini de gösteren yeterli fotoğrafları ile Koruma Kurulundan izin alınır.

3.2.5. Tarihi sit ve kentsel sit alanları içinde ve dışında korunması gerekli yapıların restorasyonu, tadilatı ve onarımı esasında Antakya yöresinin mimari karakterine uygun modern malzeme kullanılabilir. Kentsel Sit alanı içindeki yapıların ahşap kısımlarında renk kahverengidir (Bu amaçla ceviz rengi şeffaf koruyucular tercih edilebilir). Taş duvarlar kendi renginde, sıvalı yerlerde ise renk beyazdır. Bu renklerin dışında renk kullanılmaz.

3.2.6. Kentsel sit alanı içinde esasen Koruma Kurulu kararı olmadan yıkılmayacak yapıların dışında hiçbir yapı Belediyenin izni olmaksızın yıkılamaz.

3.2.7. Tüm tarihi sit alanında, tarihi kentsel sit alanında boş parsellerde yapılacak binalar yöresel mimariye uygun, modern teknik ve malzeme ile yapılabilirler, ancak cephe kaplama ve boyalarında yöresel tipik rengi kullanılacaktır. Pencere ve kapılar vernikli, cilalı olacak ya da koyu kahverengi ile boyanarak ahşap korunacaktır.

3.2.8. Tarihi sit alanında tescilli binalara bitişik parsellerde yapılacak binaların proje, vaziyet planı, kadastral durumu ve çevresel fotoğrafları ile başvurularak Koruma Kurulundan yapım izni alınır; İzin alındıktan sonra bu karara uygun inşaat yapılır. Uygulamanın denetimi için Belediye Başkanlığı ve Antakya Müze Müdürlüğü yetkilidir.

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

3.2.9. Tarihi sit alanı içinde bu hükümlere göre inşa edilecek yeni yapılarda bu hükümlerde belirtilmeyen hususlarda İmar Yönetmeliği hükümleri uygulanır (3194 sayılı imar kanunu tamamlayıcısı 02.11.1985 gün ve 18916 sayılı Resmi Gazete mükerrer sayı eki yönetmelikleri).

4.0.ANTAKYA KORUMA İMAR LANI ORTAK YAPILAŞMA HÜKÜMLERİ

4.1. BİNALARA KOT VERİLMESİ

4.1.0. Antakya tarihi sit alanı içinde yol kırmızı kotu (tretuar üst kotu) teşekkül etmediği ve sit karakterini oluşturan patternin kendiliğinden olan oluşumunun bozulmaması ve ayrıca bir yandan uygulamada kolaylık sağlamak, diğer yandan da yenilenecek kentsel yapıda ileriye dönük belge temin etmek amacı ile binalara kot verilmesi aşağıdaki koşullarla yapılacaktır.

4.1.1. Parselde daha önce bir yapılaşma var ise:

Madde 2.5. (b) de istenilen ve Belediye’ce uygun bulunan rölöve-belgede belirlenen: arsadaki varsa avlu kotu yoksa eski yapının zemin kotu (± 0.00) olarak kabul edilir. Bina yüksekliği bu kottan saçak alt seviyesi kadardır.

4.1.1.2. madde 2.5. (b) deki koşullara uymayan (üzerinde eski yapılaşma izleri bulunmayan) parsellerde tabii zemin kotu yapının kot aldığı nokta olur (± 0.00).

a) Tabii zemini yol kotu altında olan parsellerde, binalara verilecek azami kot parselin cephe aldığı yolun en yüksek tretuar seviyesidir.

b) Tabii zemini yol kotu üstünde olan parsellerde, binalara verilecek azami kot, parselin köşe noktalarının ortalamasıdır.

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

Binalara istenirse yukarıda (a ve b) azami kotun altında herhangi bir kot esas alınarak ta yapılır. Ancak hiçbir madde kat adedi ve bina yüksekliği değeri aşamaz.

c) Bina yüksekliği bu kottan (± 0.00) başlayarak saçak alt seviyesine kadardır.

4.1.2. Kurtuluş, Mustafa Kemal Paşa Caddelerinden cephe alan parsellerde; yapının kot aldığı nokta parselin cephe aldığı yol tretuarındaki parsel cephesinin orta noktasıdır (± 0.00).Bina yüksekliği bu kottan saçak alt seviyesine kadardır.

4.1.3. Binalara kot verilmesinde, bu hükümlerin uygulanmasında zorluk bulunan hallerde Belediyesinin en az bir yapı adası cephesi boyunca hazırlayacağı etüt önerisi Koruma Kurulu görüş ve kararına göre uygulanır.

4.2. YÜKSEKLİK VE KAT SAYISI

4.2.1. Yapılar 3.1.1. dışında, bulundukları alanın tabii zemin ortalamasından kot alırlar.

4.2.2. Hafriyat veya dolgu yüksekliğinin bir metreyi geçmesi halinde yapıların tabii zemine uygun olarak kademelendirilmesi zorunludur.

4.2.3. Meyilden dolayı kat kazanılamaz, meyilli arazilerde yapılacak binalarda hafriyattan çıkan toprak cephede eğimin önünde kullanılır ve istinat duvarı ile kapatılır gizli bodrum çıkması böyle önlenilir. 13.02.1998 gün Meclis kararı ve K.V.T.V.K.K. 27.02.1998 gün 3001 sayılı kararı ile iptal edilmiştir.

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

4.2.4. Yapılarda çatı katı, çekme kat ve bodrum kat yapılmaz. Bodrum kat yapılmaz kararı 13.02.1998 gün Meclis kararı ve K.V.T.V.K.K. 27.02.1998 gün 3001 sayılı kararı ile iptal edilmiştir.

4.2.5. Ticaret alanlarında müstakil bölüm olmamak ve derinliği içinde bulunduğu mahalın derinliğinin en çok %40'ını aşmayacak kadar olan asma kat yapılabilir. Bu kullanışlar inşaat emsaline dahil edilmez.

4.2.6. Kentsel sit alanına ancak; eski kullanışta rölövesi ile tespit edilmiş depo, mahsen, bodrum vb. gibi tabii zemin altı kullanışları var ise bu mahaller aynı kullanışlara tahsis edilmek ve ebatları değiştirilmemek koşulu ile yeni yapılaşmada kullanılabilir. Bu halde bu mahaller kat alanı kat sayısına katılmaz.

4.2.7. Bina yüksekliği iki kat olarak belirtilen sit alanlarında $h=7$ m yi geçmez. Zemin kat 1. kat olarak değerlendirilmiştir. Yapı nereden görünürse görünsün iki kattır. (0.00) kotuna göre $h=7$ m kotu saçak alt seviyesi kotudur.

4.2.8. Zorunlu olarak bodrum kat yapılması durumunda en çok bir bodrum yapılabilir. Bu katında iskan edilen kısmının %50'si inşaat emsaline dahil edilir.

4.2.9. Sit alanları hükümlerinin uygulanmasında zorluk bulunan hallerde Belediyesinin en az bir yapı adası cephesi boyunca hazırlayacağı etüt önerisi (Müze Müdürlüğü raporu ile birlikte) Koruma Kurulu görüş ve kararına göre uygulanır.

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya SİT Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

4.3. ÇATI

- a) Tarihi sit alanında yapıların üzerinin en fazla %33 meyilli kırmızı kiremitli çatı ile örtülmesi zorunludur.
- b) Çekme kat ve çatı arası katı yapılamaz.
- c) Çatı örtüsü üstünde baca ve çevreye uyumlu güneş ısıtma sisteminden başka çıkıntı yapılamaz.
- d) Çatı meyilinden yararlanarak kat kazanılmaz.

5.0. ANTAKYA SİT ALANI BÖLÜMLERİNDE ÖZEL YAPILAŞMA HÜKÜMLERİ

5.1. KENTSEL SİT KONUT ALANLARI ÖZEL HÜKÜMLERİ

5.1.1. Bu yönetmelikte sıralanan yapılaşma hükümlerinde 1.2, 1.2.2., 2.0, 3.0, 3.2, 4.0, 4.1, 4.2, 4.3 madde ve alt maddeleri geçerlidir.

5.1.2. Özellikleri nedeni ile 1/1000 ölçekli koruma planında sınırları belirlenen bölgelerin, 1/500 ölçekli detay planları ve plan notları geçerlidir.

5.1.3. Kentsel sit alanında hemen hemen her yapı adasının ve yapının yapılanma nizamı kendine özgü bir özellik göstermektedir. Halihazırdaki konutlar bitişik, ayrık ve yarı bitişik nizamda bulunmalarına karşı hepsi avludur (bahçeli). Ön bahçe mesafesi her iç nizamda da sıfıra ineabilmektedir. Kentsel sit alanında bu özellik her yapı alanında gözlemlendiğinden ve bu özelliğin yeni yapılamada da sürmesi gerekmektedir.

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

5.1.4. Planda aksi belirtilmedikçe yeni yapıların arsa içindeki yerleşme ve konumları, bulundukları yol veya sokağı aynı sırasındaki mevcut yapıların yerleşme ve konumuna uymak zorundadır.

5.1.5. Arsalarda birden fazla yapı yapılamaz. Ancak kullanım bütünlüğünün sağlayan geleneksel konuma uygun müstemilatlar tek yapı olarak kabul edilir.

5.1.6. Toplu konut, turizm, altyapı amaçlı önerilerden kentsel sit alanı tarihi dokusunu zedelemeyecek ve bu sit alanı yapılanma hükümlerine aykırı olmamak, ifraz yapılmamak koşulu ile Koruma Kurulu kararı alınarak ve 3194 sayılı imar kanunu hükümlerince onanmak sureti ile birden fazla yapı yapılabilir.

5.1.7. Kentsel sit alanı içinde Antakya yöresel mimari plan karakterinin korunması amacı ile;

a) Konutlardan sokağa doğrudan kapı açılmaz.

b) Konutlardan kapı içi avluya, iç avludan sokağa açılabilir.

5.1.8. Yeni binaların parselleri içinde bulunan eski yan bahçeler, bahçe duvarları, bahçe kapıları ihya edilecek. Arsadaki anıtsal ve yetişmiş ağaçlar, kuyular, çeşme ve havuzlar, bahçe skileri, ocak ve avlu duvarı rafları, avlu kaplamaları korunacaktır.

5.1.9. Yeni yapı, içinde yapılacağı arsanın bulunduğu sıradaki komşu yapılar, bulundukları arsaların hangi yöndeki sınırlarına bitişik ise, yeni yapılacak yapı da kendi arsasının aynı yöndeki kenarına bitişik yapılır.

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

5.1.10. Arsanın yol cephesindeki giriş, avlu, bahçe girişi vb. gibi boşluklarla yapı yol boyunca birbirini takip eden diğer yapılarla bir uyum içindeyse ve yapı ön bahçe mesafesi yok ise, yeni yapılacak yapıda bulunduğu parselde aynı uyumu sağlamak zorundadır.

5.1.11. Ayrık ve yarı bitişik nizamda en az 3 m komşu mesafesi bırakılır. Zorunlu hallerde Koruma Kurulu izni ile bu mesafe doku ve yapılaşma durumu dikkate alınarak azaltılıp ya da çoğaltılabilir.

5.1.12. Kentsel sit alanı içinde; ön bahçe tesviye edilemez. Ön bahçe veya iç avlu kotta (eski yapılaşma kullanım kotu) aynen korunur.

5.1.13. Yeni yapılaşmada taban alanı kat sayısı max. 0.50'dir. KAKS max. 1'dir. 2 kattır.

5.1.14. Kentsel sit alanında, tevhit ve ifrazlar Belediye izni ile yapılabilir. İfraz sonucu oluşacak parsel alanı en az 200 m² nin altındaki ifrazlar ile 1000 m² nin üstündeki tevhit işlemleri için Koruma Kurulundan izin alınacaktır.

5.1.15. Bir parselde 120 m² taban alanından büyük yapı yapılamaz.

5.1.16. Kentsel sit alanı içerisinde; geleneksel yapı düzeni aynen korunacaktır. Mevcut yollara bağlantısı olan ve daha önceden üzerinde yapı yapılmış parsellerde en az parsel cephesi genişliği koşulu aranmaksızın 5.1 maddesine bağlı hüküm ve koşullar içinde yapı yapılabilir.

5.2. TİCARET BÖLGESİ YAPILAŞMA ÖZEL HÜKÜMLERİ

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

5.2.1. ÖZEL TİCARET ALANLARI

Kurtuluş Caddesi güzergahı: Kurtuluş Caddesi Fransız işgal devresinde oluşmuş kendine özgü bir cephe karakteri oluşturmaktadır. Bu oluşumun korunması ve geliştirilmesi amacı ile aşağıdaki koşullar geçerli olacaktır.

5.2.1. A) Kurtuluş Caddesinden cephe alan halihazır yapıların yenilenme isteklerinde,

5.2.1. A.1) Cephede eski eser yapı kadar, yapı cephesi kullanılabilir.

5.2.1.A.2) Bahçe ve bahçe duvarlarının plan ve konuları değiştirilemez.

5.2.1.A.3) Kurtuluş Caddesinden cephe alan yapıların tescilli yapılar dışında kalanlarında h:13.50 m, kat adedi 4 kattır.

Ancak uygulama: Kurtuluş Caddesinde mevcut cephe hattından 3 m sonra başlar. Bu uygulamada şu koşullara uyulacaktır.

5.2.1.A.4) 1- Eski yapının ön cephe fotoğrafları çekilecek, 1/50 rölövesi yapılacaktır.

5.2.1.A.5) 2- Yeni yapı ön cephesi bu rölöveye uygun olarak (modern malzeme kullanılabilir) eski eser cephe hattında 3 m derinliğe kadar eski yapı gabarisinde (en çok iki kat, h=7.50 m) yapılacaktır.

5.2.1.A.6) 3- Tek katlı eski yapılarda bu kullanım iki kata çıkarılabilir. İki kattan fazla eski yapılarda bu kullanım hiçbir halde iki kat h=7.50 m den fazla olamaz.

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

5.2.1.A.7) 4- Yeni yapı, saçak seviyesi 13.50 m yi geçmemek üzere eski cephe hattından 3 m çekilerek eski eser restorasyonu ile birlikte çevre mimarisine uygun olarak yapılabilir.

5.2.1.A.8) 5- Bina derinliği en çok 20 m dir. Arka bahçe mesafesinde 3 m den az olmamak şartıyla teşekkül etmiş nizama uyulur.

5.2.1.B. Mustafa Kemal Paşa Caddesinden cephe parseller:

5.2.1.B.1) Mustafa Kemal Paşa Caddesi güzergahı h=16.50 m, kat yüksekliği 5 kattır. Bina derinliği en çok 20 m bitişik nizamdır. Arka bahçe mesafesinde 3 m den az olamamak şartıyla teşekkül etmiş nizama uyulur.

5.2.1.B.2) Bu koşullar Mustafa Kemal Paşa Caddesinden cephe almak koşulu ile uygulanabilir.

5.2.1.C.1) Bu özel ticaret ve ticaret alanlarında bu uygulama hükümlerinin 2.0, 3.0 madde ve alt maddeleri geçerlidir.

5.2.1.C.2) Kurtuluş Caddesinde; planda belirtilen ticaret alanı sınırları Özel Ticaret Alanı sınırlarıdır.

5.3.3. Kentsel sit alanı sınırı ile Nato Yolu arası ticaret bölgesi;

1- Tecilsiz yapıların yerine ev boş arsalarda yapılacak yapılarda.

2- İç avlular: Ticaret bölgesinde tescilsiz de olsa halihazırda teşekkül etmiş, iç avlular cephe hatlarında muhafaza edilir. Bu avlular ancak plan karakteri cephe hattı ve açık alanda çok büyük değişiklik yapmayacak oranda yeniden düzenlenebilir.

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

- 3- TAKS en çok mülkiyete bağlı olarak 0.50'dir. KAKS en çok 1.20'dir.
- 4- h= 8.50 olup, en çok 2 kattır. Zemin katta ticari amaçlı galeri katı yapılabilir (Asma kat).
- 5- Ticaret bölgesinde yeni yapılaşmada cephe elemanlarında, kapı, pencere ve vitrinlerde kemer, kuş penceresi ve öteki yöresel cephe elemanları kullanılacak, kolonadlı cepheler geliştirilecektir.
- 6- Bu bölgede, bu uygulama hükümlerinin 2.0, 3.0 maddeleri ve alt maddeleri geçerlidir.
- 7- Bu ticaret bölgesinde en az 50 yatak kapasiteli Turizm Bakanlığı'ndan turizm belgesi almak koşulu ile TAKS 0.50 ve en çok 4 katı geçmeyecek otel yapılabilir.

5.3.4. Kentsel sit alanı içi kuzey kesimi ticaret bölgesi:

1- Tescilli ticaret yapıları (han, hamam, yağhane, fabrika vb.) 1/50 veya 1/100 rölöve ve fotoğrafları ile saptanan plan ve mimari karakterlerini bozmayan ticaret amaçlı (büro, parakanda ticaret, turizm amaçlı eğlence yerleri, pasaj vb.) kullanımlara dönüştürülebilir. Bu amaçla geliştirilecek yeni proje Koruma Kurulunca onaylanacaktır.

2- Bu ticaret alanında içinde bulunduğu tarihi kentsel sit alanı hükümleri geçerlidir.

6.0. YAPI ÖĞELERİNE İLİŞKİN HÜKÜMLER

6.1. Çatı suları parsel kenarına bitişik cephelerde toplanıp akıtılamaz. Çatılarda bu kenarlara doğru meyil verilmez.

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

6.2. ÇIKMALAR

- 1- Yapıların cephelerinde derinliği 1.20 m yi aşmamak üzere cumba çıkma yapılabilir. Cumbalar, çıkmalar cephe düşey hatlarına paralel olacaktır. Binaların sokağa bakan karşılıklı cumbaları arasında:
- 2- Yatay uzaklık 3 m den az olamaz.
- 3- Çıkmalar birinci kattan başlar.
- 4- Ayırık nizam binaların yan bahçe cumbaları arasında en az uzaklık 2 m dir.
- 5- Cumba ve çıkmalar için bitişik ve ayırık nizam yapılarda bina cephelerinde bitişik ve ayırık nizamda en az 1/3 oranında veya tüm cephe uzunluğu kullanılabilir.

6.3. PENCERELER

- 1- Pencerelerde genişliğin yüksekliğe oranı 1/2 dir.
- 2- Pencere boyutları yöresel sivil mimarlık örneklerinin pencere boyutları ortalaması kadar olacaktır.
- 3- Cepheler doluluk, boşluk oranı yöresel sivil mimarlık örneklerinin doluluk, boşluk oranı ortalamasında olacaktır.

6.4. İÇ DÜZEN

- 1- Her bağımsız konutta en az bir oda, bir yatak odası, bir mutfak ve bir banyo, WC bulunacaktır.
- 2- İki den fazla konut bulunan yapılarda, birlikte kullanılan iç merdivenler ahşap olamaz.
- 3- Eski eser olarak tecil edilmiş bulunan yapılara bitişik, hiçbir eklenti yapılamaz.

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

6.5. ALTYAPI

- 1- Yapılacak projelendirmeye göre, özel bölgelerdeki yaya yollarında elektrik ve telefon şebekeleri yeraltına alınır. Direkler kaldırılır. Projelendirmeye göre aydınlatma, telefon kabinleri, çöp sepetleri, çiçeklikler vb. gibi donanım Belediyece yapılır.
- 2- Ana yaya yollarında da çıkışlar sağlanmak üzere yangın söndürme ve su şebeke muslukları yerleştirilir.
- 3- Altyapı hafriyatları Müze Müdürlüğü elemanları nezaretinde yürütülür.
- 4- Yayaların gezip görebilecekleri yerlerde sit alanı içinde hiçbir pano, ilan, afiş vb. tespit edilemez.
- 5- Genellikle 6 otodan fazla kapasitede otoparka izin verilmez.

7.0. ANTAKYA ARKEOLOJİK VE DOĞAL SİT ALANI UYGULAMA HÜKÜMLERİ

Antakya kentinin bütünü genel arkeolojik (kazı yapılabilir) sit alanıdır. Ancak bu bütünün bir bölümü Osmanlı devresinde oluşmuş kentsel sit ile örtülüdür. Ayrıca bu bölgenin kuzey ve güneyinde günümüz yerleşimleri mevcuttur. Bunların dışında halen, özellikle kentin kuzeyine rastlayan bölgede, tarım alanlarının kapladığı büyük bir açık alandır. Bu alanın bir bölümü Arkeolojik alan olarak korunabilir durumdadır. bir bölümü küçük dalyan ve maşuklu köyleri ve çevresi ile reyhanlı güzergahı yapılmamış durumdadır.

7.1. Arkeolojik sit alanı: Antakya sit alanı içindeki Arkeolojik sit alanı T.K.V.K.Y. Kurulunun 15.11.1985 gün ve 1558 sayılı kararı ile belirlenen ve eki haritada sınırları çizilen alandır. Arkeolojik sit alanı iki alandan oluşur.

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sıt Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

7.2. Birinci derece Arkeolojik sit alanlar: T.K.V.K.Y.Kurulunun 15.11.1985 gün ve 1558 sayılı karar eki haritada sınırları çizilen alanlardır.

7.3. I. DERECEDE ARKEOJİK SİT ALANLARINCA UYGULANMASI GEREKLİ KORUMA KARARLARI

7.3.1. Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Yüksek Kurulunun 28.06.1988 gün ve 26 sayılı ilke kararı geçerli olacaktır.

7.3.2. Var ise mevcut yapıların zaman içinde yıkılarak sit alanı dışındaki, hazine arazilerine ve kamulaştırılacak diğer arazilere taşınması, hususta ortaya çıkacak sorunlar için Koruma Kurulunun kararının alınması.

7.3.3. Yeni tarımsal alanların açılması, ağaçlandırmaya gidilmemesine yalnızca sınırlı mevsimlik tarımsal faaliyetlerin devam edebileceği, I. Derece arkeolojik sit alanları olarak belirlene höyük ve tümölüslerde toprağın sürölmesine dayanan tarımsal faaliyetlerin kesinlikle yasaklanması, ağaçlandırmaya gidilmesine, yalnızca mevcut ağaçlardan ürün alınabileceğine,

7.3.4. Her türlü kazı yapımının önlenmesine (bilimsel amaçlı olanların dışında) toprak, taş alınmaması, taş, tuğla, mermer v.s. ocakların açılmaması,

7.3.5. Bilimsel araştırmaya yönelik çalışmaların T.K.V.K.Y. Kurulunun 04.03.1988 gün ve 6 sayılı kararı doğrultusunda yapılması,

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

7.3.6. Zorunlu durumlarda, ilgili Resmi veya Özel Kuruluşlarca dikilecek direkler, açılacak su kanalları, boru hatları, karayolları yapımında v.b. yerlerin belirlenmesi için Koruma Kurulundan özel izin alınması,

7.3.7. Bu gibi alanlarda sit sınırlarının sınır taşları veya tel örgüler ile belirlenmesi, tanıtıcı levhaların kamuoyu oluşturmak amacıyla, Kültür Bakanlığı tarafından korunması, ayrıca koruyucu önlem almak amacıyla bu alanlar için bekçi sağlanması (yerel yönetimlerce de gerekli önlemlerin alınması) gerekir.

7.4. Üçüncü derece sit alanları: T.K.T.V.K.Y. Kurulunun 15.11.1985 gün ve 1558 sayılı karar eki haritada sınırları çizilen alanlardır.

7.5. III. DERECE ARKEOLOJİK SİT ALANLARINDA UYGULANMASI GEREKLİ KORUMA KARARLARI

1.GENEL HÜKÜMLER

7.5.1. Bu alanlardaki yeni yapılanma istemlerinde ilgili müzeye başvurulması ve ilgili müze elemanları denetiminde yapılacak yüzey araştırmaları ve sondaj çalışmaları sonucuna göre;

a) Herhangi bir arkeolojik buluntuya rastlandığında konu Koruma Kuruluna iletilecektir.

b) Herhangi bir buluntuya rastlanmaması halinde Koruma Planı koşulları uygulanacaktır.

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama
Yönetmeliği

7.5.2. III. DERECE ARKEOLOJİK SİT ALANLARI UYGULAMA PLANI
YAPILAŞMA KOŞULLARI

7.5.2.1. 7.5.2. ve ek maddeleri ile belirlenen bu yapılaşma hükümleri Antakya sit alanı bölümlerinden III. derece arkeolojik sit alanı olarak tanımlanan alanda, Koruma İmar Planında aksine bir açıklama bulunmadığı takdirde uygulanır.

7.5.2.2. İş bu maddeler plandaki terim ve tanımlar 2863 ve 3368 sayılı yasalardaki ve 3194 sayılı İmar kanun eki tip imar Yönetmeliği terim ve tanımlarıdır.

7.5.2.3. ARSA VE YAPILARLA İLGİLİ HÜKÜMLER

7.5.2.3.1. Parsel derinlikleri 15 m den az olamaz.

7.5.2.3.2. İfraz yoluyla 300 m²'den den daha küçük parsel ihdas edilemez.

7.5.2.3.3. Ön bahçe mesafeleri: Binaların ön bahçe ve yol kenarına rastlayan bahçe mesafeleri en az 5 m dir.

7.5.2.3.4. Yan bahçe mesafeleri: Binalarda yan bahçe mesafeleri en az 3 m.dir blok nizamda bloklar arası mesafe en az 6 m dir.

7.5.2.3.5. Ön cephe hattı yapının yola yaklaşabileceği nihai sınırı göstermektedir (İstenirse bu sınırın içinde kalmak şartıyla yapı yoldan daha fazla çekilebilir).

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

7.5.2.3.6. Bina derinliği en çok 20 m.dir. İki yola cepheli parsellerde blok nizamda iki cephe itibariyle blok uzunluğu 40 m den fazla olamaz.

7.5.2.3.7. Arka bahçe mesafeleri 3 m den az olmamak şartıyla $h/2$ en az arka bahçe derinliği formülüyle hesaplanır.

7.5.2.4. Bina yükseklikleri: Antakya III. arkeolojik sit alanında yapılar 2 kattır. Konut bölgesinde bina yükseklikleri 7.5 m.dir. Ticaret bölgelerinde 8.5 m.dir.

7.5.2.5. Binalara kot verilmesi

7.5.2.5.1. Binalara kot verilmesinde parsel tabi zemin ortalama kotu ± 0.00 kabulü ile binalara kot verilir.

7.5.2.5.2. Konut alanlarında zemin kat taban kotu (su basman) kot verilen seviyenin 1 m üstüne kadar çıkarılabilir. Parsel zeminin özel durumu nedeniyle bu seviyenin aşılması belediyenin yetkisindedir. Ancak her durumda azami bina yüksekliği aşılamaz.

7.5.2.5.3. Planlama alanında hangi tür yapı nizamında ve kullanımında olursa olsun 13.02.1998 gün 66 sayılı Meclis kararı ve T.K.V.K.Y.K'nun 27.02.1998 gün 3001 sayılı kararı ile en fazla bir bodrum yapılabilir.

7.5.2.5.4. Blok nizama tabi yerlerde yol cephesinde yolun meyilinden dolayı zemin kat taban kotunun en fazla 3 m farklılaştığı noktalarda binada kademe yapılması zorunludur.

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama
Yönetmeliği

7.5.2.6. Saçaklar: Binalara saçak yapılması zorunlu olup, saçak genişlikleri en az 0.5 m, en çok 1.20 m dir.

7.5.2.7. Çatılar ve Dış Görünüm

7.5.2.7.1. Çatı yapılması zorunludur.

7.5.2.7.2. Çatıların %33 meyilli gabari dahilinde kalması ve Antakya kentsel sit karakterine ve yapılacak binanın durum ve ihtiyacına uygun olması şarttır. Bu meyil binanın saçak ucundan hesaplanır.

7.5.2.7.3. Çatı meyilinden kat kazanılamaz. Ancak son kattaki bağımsız bölümlerle irtibatlı piyesler yapılabilir.

7.5.2.7.4. Merdiven evi ve ışıklıklar çatı gabarisini 0.5 m aşabilir.

7.5.2.7.5. Çatı kırma çatıdır. Ancak tek meyilli çatı kullanılmak istendiğinde, çatı meyilleri yol istikametinde tutulacaktır. Böylece yol cephesindeki iki kat görünümü bozulmayacaktır.

7.5.2.7.6. Binaların plan ve cephe düzeninde, binaların dış cephe ve doğramalarının renklenmesi ve biçimlenmesinde Antakya kentsel sit kararlarına uyulacaktır.

7.5.2.7. Çıkmalar

7.5.2.7.1. Binalardaki çıkmalar için 3194 sayılı imar kanunu tip Yönetmeliği 36. maddeye uyulacaktır.

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

7.5.2.7.2. Binalarda asgari sağlık, konfor ve fenni şartların gerçekleştirilmesi için 3194 sayılı Kanun'un ilgili maddeleri şartları aranacaktır.

7.5.2.8. Temel Sistemi

Arazi yapısı nedeniyle münferit temel sistemi, derin temel açmayı gerektireceğinden muhtemel arkeolojik kalıntıların zarar görmesini önlemek amacıyla bu bölge yapılarında derinliği azaltacak nitelikte mütemadi temel sistemi kullanılacaktır.

7.5.2.9. Konut Alanları

7.5.2.9.1. Konut alanlarında TAKS / KAKS : 0.3 / 0.6'dır. Bina yüksekliği 7.50 m dir. Yapı nizamı ikili bloktur.

7.5.2.9.2. Konut alanlarında zemin kat perakende ticaret, mevsimlik geçici ürün depolama, halıcılık, kilimcilik, yorgancılık gibi küçük el sanatları amacıyla kullanılabilir. Ateşli ve gürültülü küçük sanatlar, ticari depolama, eğlence ve konaklama amacıyla kullanılamaz.

7.5.2.9.3. Konut alanlarında özel garaj, odunluk vb. gibi amaçla kullanılabilecek müştemilat yapılabilir. Müştemilatlar iskan edilemez.

7.5.2.10. Ticaret Alanları

7.5.2.10.1. Ticaret alanlarında TAKS / KAKS : 0.4 / 1.0 dir. Bina yüksekliği 8.50 m dir. Yapı nizamı blok nizamdır.

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

7.5.2.10.2. Ön bahçe mesafesi 5 m dir. Yapının yol cephesinde 3 m derinlikte kolonad yapılacaktır. Üst kat çıkması kolonadı geçemez. Kolonad içinde kalan yapı alanı kullanma emsali dışındadır.

7.5.2.11. Yapı Öğelerine İlişkin Hükümler

Tam olarak bitmemiş, çatısı kapatılmış, dış sıva, boya ve doğramaları ile cephe görünüşleri, bahçe duvarları ve bahçe tanzimi tamamlanmamış yapılara oturma izni verilemez.

7.5.2.12. Kentsel Teknik Altyapı

7.5.2.12.1. Bölgede yeni kuyu Antakya Müzesi denetiminde açılabilir.

7.5.2.12.2. Güneş enerjisi kullanılacağı, projede belirtilecek ve bu amaçla kullanılacak olan kollektörler çatı meyili yönünde yerleştirilecektir. Ancak çatı yerine arka bahçede kullanılması tercih edilmelidir.

7.5.2.12.3. Blok yapılarda ve ikili blok yapılarda müşterek ve tek anten kullanılamayacaktır.

7.5.2.12.4. Planlama alanında arıtma tesisi yapılmaksızın kanalizasyon yapılamaz. Asi Nehri'ne, Hacı Kürüş Deresi'ne ve öteki açık kanallara kanalizasyon suyu veya kullanılmış su bırakılamaz.

7.5.2.13. Kentsel Sosyal Altyapı

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

7.5.2.13.1. Kamu kurumlarınca yapılacak olan tüm yapılar ile dini yapıların projelendirilmesinde Antakya kentsel sit kararlarına uyulacak ve projeler Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun kararı ile uygulanacaktır.

7.5.2.13.2. Bu maddelerde belirtilemeyen hususlarda Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Yönetmeliği genel hükümleri ve 3194 sayılı İmar Kanunu tip imar Yönetmeliği hükümlerine uyulacaktır.

7.5.2.13.3. Yörede, plan alanında bugün mevcut yapı veya ileride çıkacak Antik yapıların korunması, değerlendirilmesi ve yapının elverdiği oranda kentsel hizmetlere tahsisi esastır. Bu husustaki, yükümlülükler için 2863-3386 sayılı yasa hükümleri geçerlidir.

7.5.2.13.4. ÖZEL PROJE ALANI: Planda Özel Proje alanı olarak belirlenen St. Pierre ve çevresi, St Pierre Kilisesi ve onun etkileşim alanını kapsamaktadır. Bu alanda planda gösterilen hükümler doğrultusunda olmak koşulu ile hazırlanacak projesi Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunca onaylandıktan sonra uygulanacaktır.

7.6. Bahçe Tarım Alanları

7.6.1. Arkeolojik sit alanından sonra başlayan yoğun bahçe tarımı yapılan alandır. Bu alanda yapı yapılmasının engellenmesi ilke olarak kabul edilmiştir. Ancak gerekli tarım yapıları (ambar-sundurma) vb. yapılabilir. Bu yapıların TAKS: 0.05 ve 250 m² 'yi geçmeme koşulu aranacaktır (bir kat).

EK-11 (Devam) Hatay-Antakya Sit Alanı Koruma İmar Planı Uygulama Yönetmeliği

7.7. Bu arkeolojik alanlarda bu uygulama hükümlerinin 2.0, 2.1, 2.2 ve alt maddeleri ve T.K.T.V.Y. Kurulunun 15.11.1985 gün ve 1558 sayılı kararı geçerlidir.

8.0. Doğal Sit Alanları

9. Asi Nehri kenarında, içinde kirletici ve kokulu Sanayi kurulamaz (Tabakhane, Mezbahane vb.) mevcutların kaldırılması gereklidir. Antakya kentinde sanayi artıkları arıtılmadan ve Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı'ndan görüş ve karar alınmadan nehre akıtılamaz. Kentin kanalizasyonu nehrin kenarında veya dibinde oluşturulacak ana kanal sistemi ile toplamak ve kent dışında filtrasyon ve arıtmaya tabi tutulmalıdır. Bu tür uygulamalarda Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı görüşü alınmalıdır.

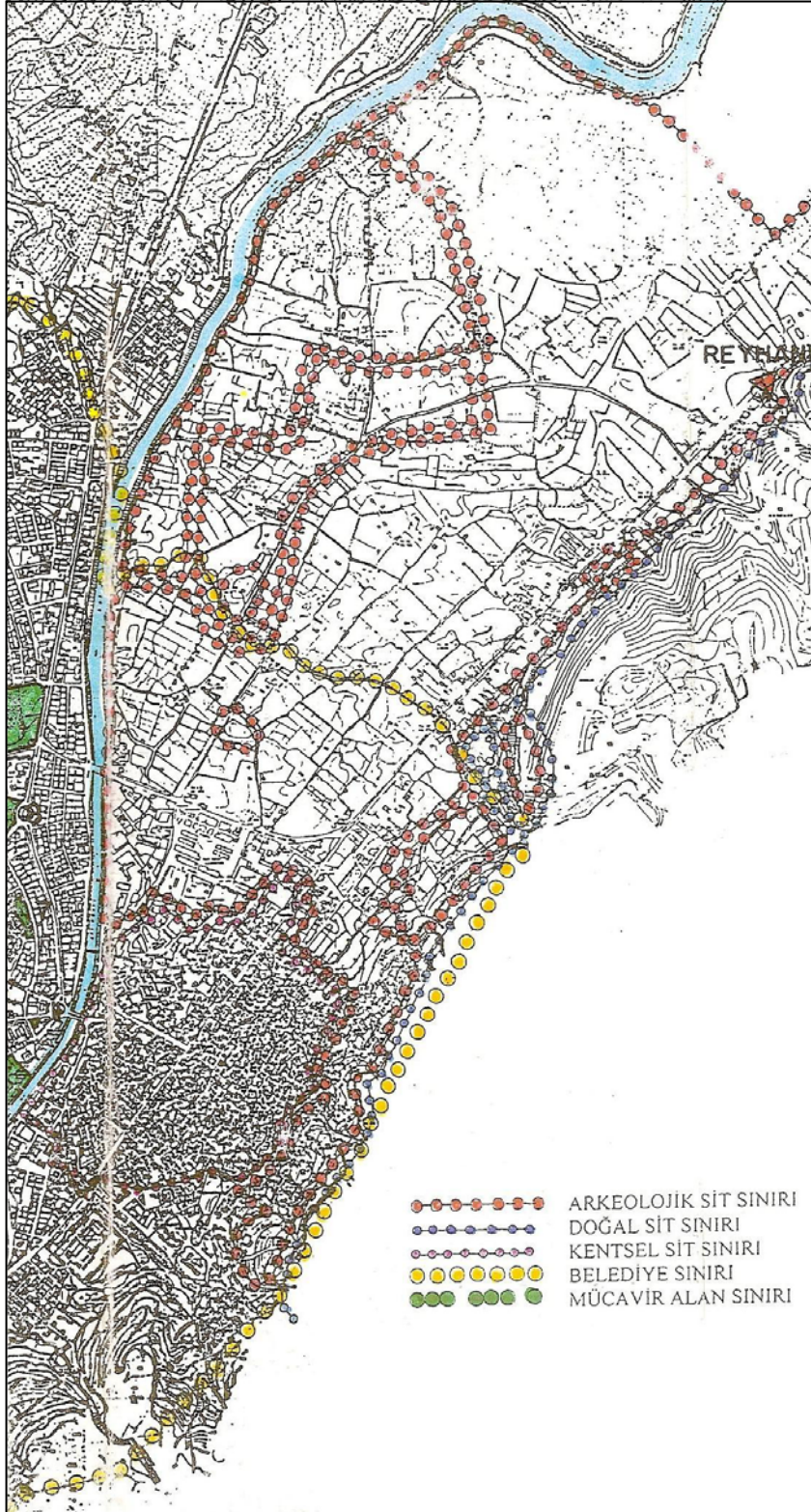
10. Bu uygulama hükümlerinin 9. maddesi ve tüm planlar bir bütündür. Herhangi bir konunun açıklanması ve anlaşılması bu bütün içindeki maddeler ve planlar arasında girişimler ve ilişkiler kurularak elde edilir.

11. Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Yüksek Kurulunun 04.03.1988 gün ve 20 sayılı ilke kararı doğrultusunda usulünce onaylanan Koruma Amaçlı İmar Planı ve eklerine yönelik itirazlar ilgili İdare Mahkemesi Başkanlığına yapılacaktır.

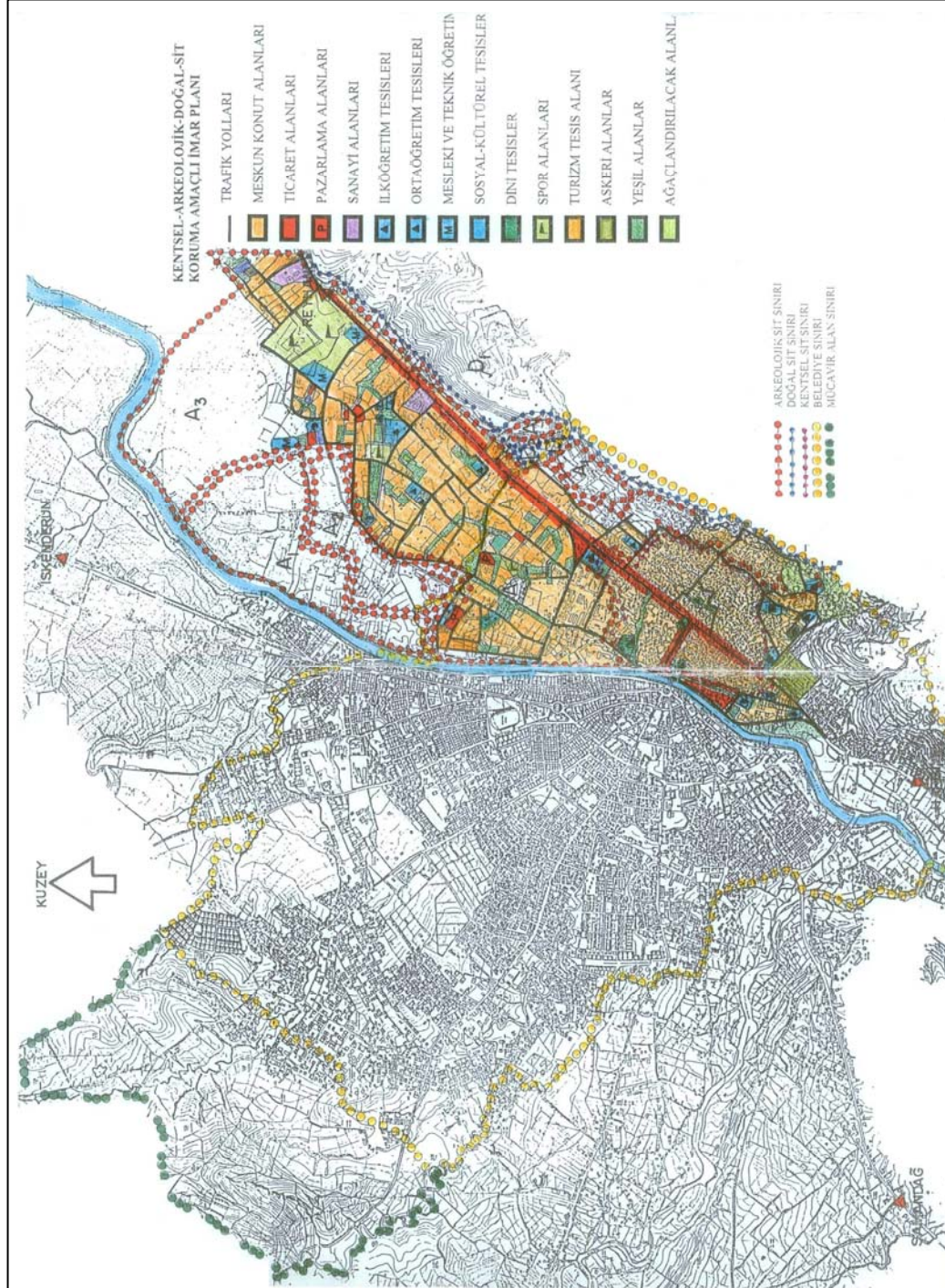
12. Koruma Amaçlı İmar Planının uygulanmasında, plan, ekleri Uygulama Yönetmeliğinde belirtilmeyen hususlarda Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun aldığı ve alacağı ilke kararlarına uyulacaktır.

13. Bu yönetmelik Antakya Belediyesince yürütülür.

EK-12 Sit alanları sınırları [49]

EK-13 Koruma amaçlı imar planı [49]

EK-14 Antakya kentsel sit alanı anket çalışması soruları

Tarih:

Mahalle adı:

Kapı No:

A. MAHALLELİLİK DURUMU

1- Kaç yıldır bu mahallede oturuyorsunuz?

- 1 yıldan az   - 1-5 yıl arası   - 5-10 yıl arası
- 10 ve üzeri   - Doğduğundan beri

2- Bu mahalleye nereden taşındınız?

- Doğduğundan beri burada oturuyor   - Başka bir mahalleden
- Başka köy veya ilçeden   - Başka bir ilden

3- Bu mahallede oturma nedeniniz nedir?

- İş olanağı   - Miras
- Akrabalık bağı   - Diğer (kira tutarı, ev sahibi olma)
- Doğduğundan beri burada oturuyor

4- Ev sahibi misiniz, kiracı mısınız?

- Ev sahibi   - Kiracı

4.1-Ev sahibi ise ;

a. Bu ev kaç yıldır size ait?

- 1-5 yıl   - 5-10 yıl   - 10 yıl ve üstü

b. Nasıl sahip oldunuz?

- Satın aldı   - Aileye ait
- Miras   - Kendi yaptı

c. Evinizin bakım ve onarımı için yıllık ne kadar para harcıyorsunuz?

- 100-200 YTL   - 200-300 YTL
- 300 YTL ve üstü   - Harcayamıyor

d. Sizce bu tarihi evler ve çevreler onarılmaya değer mi?

- Evet   - Hayır   - Fikri yok

e. Onarmak gerekirse kendi bütçenizden bir miktar ayırabilir misiniz?

- Evet   - Hayır

EK-14 (Devam) Antakya kentsel sit alanı anket çalışması soruları

f. Cevabınız hayırsa; yapılacak çalışmalara siz de katılır mısınız?

- Evet - Hayır

4.2-Kiracı ise;

a. Ne kadar kira ödüyorsunuz?

- 50-80 YTL - 80-100 YTL - 100 YTL ve üzeri

b. Evden çıkma sorunuz var mı?

- Var - Yok

c. Var ise; Nereye taşınırsınız?

- Kirası uygun olan herhangi bir mahalleye
 - Aynı mahalleye - Çevre mahallelere
 - Yeni Antakya - Belli değil

B. AİLE YAPISI

1- Bu hanede kaç kişi yaşıyor?

- 1 - 2 - 3
 - 4 - 5 - 6 ve üstü

2-

Hane Halkı	Yaş	Cinsiyet	Meslek	Eğitim Durumu
Anne				
Baba				
Çocuk 1				
Çocuk 2				
Çocuk 3				
Çocuk 4				
Çocuk 5				
Büyükbaba				
Büyükanne				
Akraba				
Diğer				

C. SOSYO-EKONOMİK YAPI

1- Başlıca geçim kaynağınız nedir?

- Sabit gelir - Kira - Ticaret
 - Yevmiye - Yardım - Diğer

EK-14 (Devam) Antakya kentsel sit alanı anket çalışması soruları

2- Ticaret ise;

- Dericilik   - Toptan Ticaret   - Küçük esnaf   - Diğer

D. KENTLE İLİŞKİLER

1- Alışverişinizi nereden yaparsınız?

- Uzun çarşıdan   - Yakın çevreden (Mahalle esnafından)
- Mahalle pazarlarından   - Marketten

2- İş yeriniz nerede?

- Aynı mahallede   - Çevre mahallelerde
- Yeni Antakya'da   - Başka ilçede

3- İş yerinize hangi taşıtla gidersiniz?

- Yürüyerek   - Dolmuşla
- Otobüsle   - Diğer

EK-15 Antakya kentsel sit alanı koruma hakkında anket çalışması soruları

Tarih:

Mahalle adı:

Kapı No:

1- Evinizin sit alanı sınırları içerisinde olduğunu biliyor muydunuz?

- Evet - Hayır

2- Evinizin bulunduğu bu mahalle sit alanı ilan edildikten sonra gözlediğiniz değişimler nelerdir?

- Herhangi bir değişim olmadı
- Yıkım / kaçak yapılaşma oldu
- Yapılara yeni kullanımlar verildi
- Alt yapı (su, kanalizasyon) düzenlendi
- Sokak kaplamaları değiştirildi
- Diğer

3- Mahallenizin koruma altına alınmasından memnun musunuz?

- Evet - Hayır - Fikri yok

4- Hayırsa; neden memnun değilsiniz?

- Onarım yapamıyoruz, yapılar harabe
- Bakımsızlıktan haşere oluyor
- Değişiklik yok, korunmuyor

5- Eviniz tescilli mi?

- Evet - Hayır - Bilmiyor

6- Yapınızda ne gibi onarım-yenileme yaptınız?

- Ek yapı yaptırdık
- Islak hacim ekledik
- Odaları böldük / birleştirdik
- Kapı - pencere vs doğramaları değiştirdik
- Herhangi bir değişiklik yapmadık
- Küçük onarımlar yaptık
- Depremden dolayı izin alınarak yapıya müdahale edildi
- Yıkıp yeniden yaptık

EK-15 (Devam) Antakya kentsel sit alanı koruma hakkında anket çalışması soruları

7- İmkanınız olsa oturduğunuz eve nasıl bir değişiklik yapardınız?

- Yıkıp çok katlı bina yapardım   - Avluyu kapatırdım
- Islak hacim eklerdim   - İlave kat çıkardım
- Onarım yapardım   - Herhangi bir değişiklik yaptırmam

8- Mahallenizin sorunları nelerdir?

- Ulaşım sorunu var (yollar dar)   - Yeterince yeşil alan yok
- Altyapı sorunu var   - Sorunu yok
- Diğer (hırsızlık, güvenlik vs.)

9- Sizce bu çevrenin en iyi yanı ne?

- Merkeze yakın   - Komşuluk, akrabalık ilişkileri
- Sakin olması   - Müstakil evler olması
- Kiralar ucuz   - İyi yanı yok

10- Eğer bu alanda bir düzenleme yapılacak olursa tercihiniz ne olur?

- Mevcut doku korunarak devam etsin
- Otel, Cafe, Restoran...vb. ticaret alanları olsun
- Ticari amaçlı olmayan sosyal alanlar olsun
- Yıkılıp yeniden yapılsın
- Tarafsız

EK-16 Antakya kentsel sit alanında uygulanan anket çalışması ile ilgili örneklem alan değerleri

SIRA NO	MAHALLELER	NÜFUS	HANE SAYISI (nüfus/4.601)	TABAKA AĞIRLIĞI (hane sayısı/toplam hane sayısı)	ÖRNEKLEME GİRECEK HANE SAYISI (100/tabaka ağırlığı)
1	AKBABA	160	35	0,01	1
2	BARBAROS	418	91	0,03	3
3	BİNİCİLER	569	124	0,04	4
4	DUTDİBİ	1 015	221	0,07	7
5	FEVZİPAŞA	251	55	0,02	2
6	GAZİPAŞA	581	126	0,04	4
7	GÜLLÜBAHÇE	533	116	0,04	4
8	İPLİKPAZARI	443	96	0,03	3
9	KUYULU	2 077	452	0,15	15
10	KANTARA	1 014	220	0,07	7
11	KOCAABDİ	355	77	0,03	3
12	KARDEŞLER	531	115	0,04	4
13	MEYDAN	573	125	0,04	4
14	ORHANLI	332	72	0,02	2
15	SOFULAR	964	210	0,07	7
16	ŞEHİTLER	705	153	0,05	5
17	ŞİRİNCE	623	135	0,04	4
18	ŞEYHALİ	769	167	0,05	5
19	ULUCAMI	852	185	0,06	6
20	YENİCAMİ	235	51	0,02	2
21	ZENGİNLER	1 184	257	0,08	8
	TOPLAM	14 184	3 083	1,00	100

Fevzipaşa, Kardeşler, Meydan, Orhanlı ve Şirince mahallelerinin bir kısmı kentsel sit alanına girmemektedir. Bu mahallelerin kentsel sit alanı içerisinde kalan kısımlarına ilişkin nüfus bilgisine ulaşılamadığından, nüfus hesapları, sınır içerisinde kalan alanları oranlanarak bulunmuştur.

EK-17 Antakya kentsel sit alanı anket çalışması sonuçları

A. MAHALLELİLİK DURUMU

1-Kaç yıldır bu mahallede oturuyorsunuz?

- 1 yıldan az	%9
- 1-5 yıl arası	%13
- 5-10 yıl arası	%19
- 10 yıl ve üzeri	%39
- Doğduğundan beri	%20

2-Bu mahalleye nereden taşındınız?

- Doğduğundan beri burada oturuyor	%20
- Başka bir mahalleden	%61
- Başka köy veya ilçeden	%17
- Başka bir ilden	%2

3-Bu mahallede oturma nedeniniz nedir?

- Doğduğundan beri burada oturuyor	%20
- İş olanağı	%17
- Akrabalık bağı	%19
- Miras	%5
- Diğer (kira tutarı, ev sahibi olma)	%39

4-Ev sahibi misiniz, kiracı mısınız?

- Ev sahibi	%59
- Kiracı	%41

4.1-Ev sahibi ise;

a. Bu ev kaç yıldır size ait?

- 1-5 yıl	%8
- 5-10 yıl	%19
- 10 yıl ve üstü	%73

b. Nasıl sahip oldunuz?

- Satın aldı	%42
- Aileye ait	%34

EK-17 (Devam) Antakya kentsel sit alanı anket çalışması sonuçları

- Miras	%17
- Kendi yaptı	%7
c. Evinizin bakım ve onarımı için yıllık ne kadar para harcıyorsunuz?	
- 100-200 YTL	%27
- 200-300 YTL	%8
- 300 YTL ve üstü	%7
- Harcayamıyor	%58
d. Sizce bu tarihi evler ve çevreler onarılmaya değer mi?	
- Evet	%76
- Hayır	%19
- Fikri yok	%5
e. Onarmak gerekirse kendi bütçenizden bir miktar ayırabilir misiniz?	
- Evet	%5
- Hayır	%95
f. Cevabınız hayırsa; yapılacak çalışmalara siz de katılır mısınız?	
- Evet	%52
- Hayır	%48
4.2-Kiracı ise	
a. Ne kadar kira ödüyorsunuz?	
- 50-80 YTL	%51
- 80-100 YTL	%39
- 100 YTL ve üzeri	%10
b. Evden çıkma sorunuz var mı?	
- Var	%22
- Yok	%78
c. Var ise; Nereye taşınırsınız?	
- Kirası uygun olan herhangi bir mahalleye	%34

EK-17 (Devam) Antakya kentsel sit alanı anket çalışması sonuçları

- Aynı mahalleye	%33
- Çevre mahallelere	%11
- Yeni Antakya	%0
- Belli değil	%22

B. AİLE YAPISI

1-Bu hanede kaç kişi yaşıyor?

- 1	%3
- 2	%11
- 3	%13
- 4	%31
- 5	%29
- 6 ve üstü	%13

2-Aile Yapısı

2.1- Hane Reisinin Mesleği

- İşsiz	%14
- Emekli	%20
- İş yeri sahibi	%13
- İşçi	%30
- Diğer	%23

2.2- Hane Reisinin Eşinin Mesleği

- Ev hanımı	%82
- Emekli	%14
- Diğer (Evde yemek ve tatlı yapan, gündelikçi vs.)	%4

2.3- Hane Reisi Eğitim Durumu

- Okur-yazar	%13
- İlkokul	%62
- Ortaokul	%17
- Lise	%7
- Üniversite	%1

EK-17 (Devam) Antakya kentsel sit alanı anket çalışması sonuçları

2.4- Hane Reisinin Eşinin Eğitim Durumu

- Okuma-yazma bilmiyor	%8
- Okur-yazar	%37
- İlkokul	%47
- Ortaokul	%5
- Lise	%3

2.5- Hanede Bulunan Çocuk Sayısı

- Yok	%13
- 1	%18
- 2	%39
- 3	%24
- 4	%4
- 5	%0
- 6 ve üstü	%2

2.6- Hanede Okuyan Çocuk Sayısı

- Hiç	%36
- 1	%17
- 2	%31
- 3	%14
- 4	%1
- 5	%0
- 6 ve üstü	%1

2.7- Hanede Çalışan Çocuk Sayısı

- Hiç	%64
- 1	%22
- 2 ve üstü	%14

EK-17 (Devam) Antakya kentsel sit alanı anket çalışması sonuçları

C. SOSYO-EKONOMİK YAPI

1-Başlıca geçim kaynağınız nedir?

- Sabit gelir	%38
- Kira	%2
- Ticaret	%24
- Yevmiye	%13
- Yardım	%11
- Diğer	%12

2- Ticaret ise;

- Dericilik	%8
- Toptan ticaret	%4
- Küçük esnaf	%69
- Diğer	%19

D. KENTLE İLİŞKİLER

1-Alışverişinizi nereden yaparsınız?

- Uzun çarşıdan	%33
- Yakın çevreden (Mahalle esnafından)	%55
- Mahalle pazarlarından	%7
- Marketten	%5

2- İş yeriniz nerede?

- Aynı mahallede	%14
- Çevre mahallelerde	%41
- Yeni Antakya'da	%37
- Başka ilçede	%8

3- İş yerinize hangi taşıtla gidersiniz?

- Yürüyerek	%74
- Dolmuşla	%10
- Otobüsle	%10
- Diğer	%6

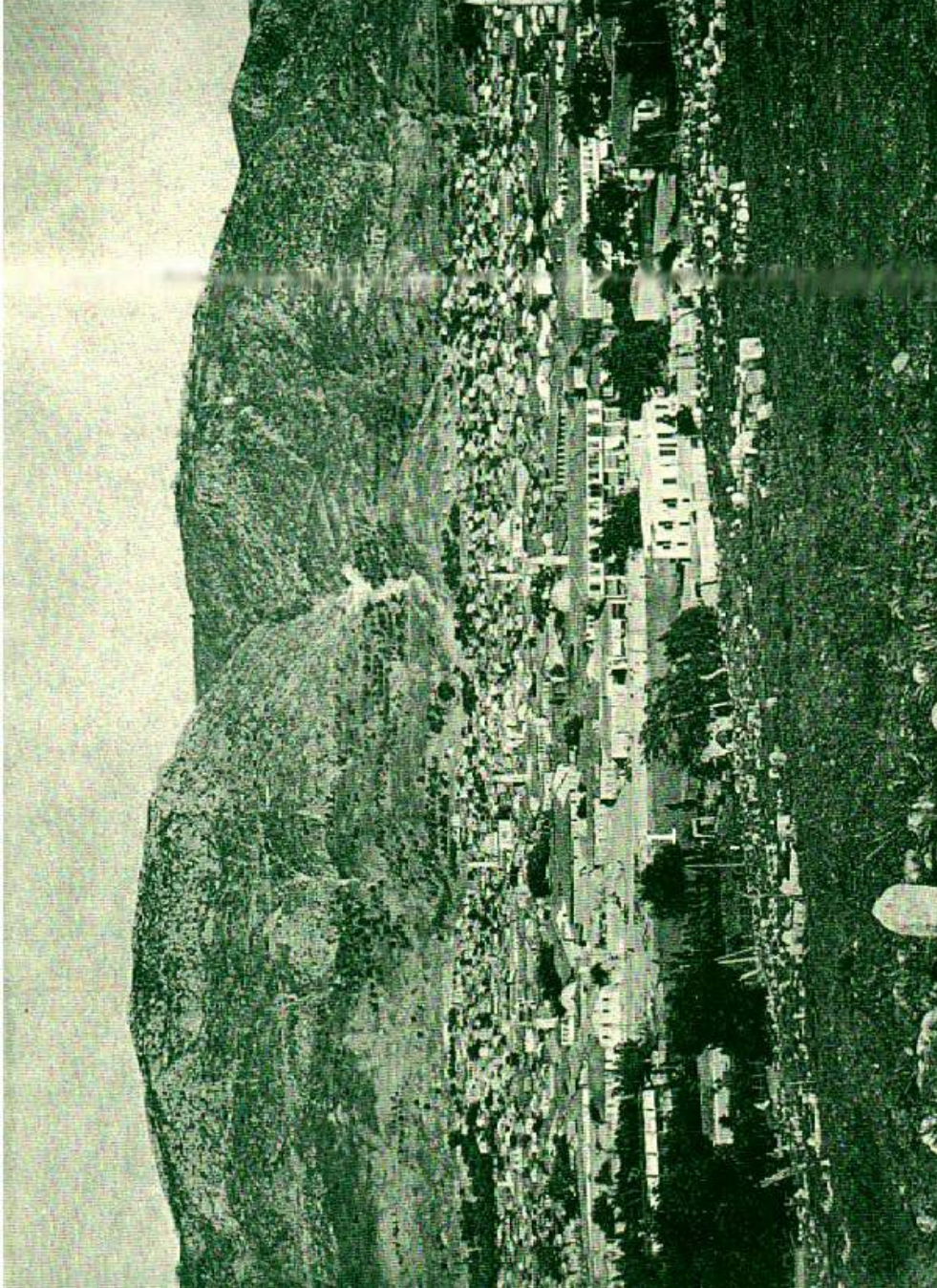
EK-17 (Devam) Antakya kentsel sit alanı koruma hakkında anket çalışması
sonuçları

- 1- Evinizin sit alanı sınırları içerisinde olduğunu biliyor muydunuz?
- Evet %81
  - Hayır %19
- 2- Evinizin bulunduğu bu mahalle sit alanı ilan edildikten sonra gözlediğiniz değişimler nelerdir?
- Herhangi bir değişim olmadı %11
  - Yıkım / kaçak yapılaşma oldu %0
  - Yapılara yeni kullanımlar verildi %0
  - Alt yapı (su, kanalizasyon) düzenlendi %11
  - Sokak kaplamaları değiştirildi %77
  - Diğer %1
- 3- Mahallenizin koruma altına alınmasından memnun musunuz?
- Evet %54
  - Hayır %21
  - Fikri yok %25
- 4- Hayırsa; neden memnun değilsiniz?
- Onarım yapamıyoruz, yapılar harabe %29
  - Bakımsızlıktan haşere oluyor %11
  - Değişiklik yok, korunmuyor %60
- 5- Eviniz tescilli mi?
- Evet %18
  - Hayır %73
  - Bilmiyor % 9
- 6- Yapınızda ne gibi onarım-yenileme yaptınız?
- Ek yapı yaptırdık %3
  - Islak hacim ekledik %7
  - Odaları böldük / birleştirdik %2
  - Kapı - pencere vs doğramaları değiştirdik %7
  - Herhangi bir değişiklik yapmadık %54

EK-17 (Devam) Antakya kentsel sit alanı koruma hakkında anket çalışması
sonuçları

- Küçük onarımlar yaptık	%24
- Depremden dolayı izin alınarak yapıya müdahale edildi	%1
- Yıkıp yeniden yaptık	%2
7- İmkânınız olsa oturduğunuz eve hangisini yapardınız?	
- Yıkıp çok katlı bina yapardım	%32
- Avluyu kapatırdım	%3
- Islak hacim eklerdim	%2
- İlave kat çıkardım	%7
- Onarım yapardım	%42
- Herhangi bir değişiklik yaptırmam	%14
8- Mahallenizin sorunları nelerdir?	
- Ulaşım sorunu var (yollar dar)	%18
- Yeterince yeşil alan yok	%16
- Altyapı sorunu var	%4
- Sorunu yok	%35
- Diğer (hırsızlık, güvenlik vs.)	%27
9- Sizce bu çevrenin en iyi yanı ne?	
- Merkeze yakın	%51
- Komşuluk, akrabalık ilişkileri	%27
- Sakin olması	%5
- Müstakil evler olması	%4
- Kiralar ucuz	%5
- İyi yanı yok	%8
10- Eğer bu alanda bir düzenleme yapılacak olursa tercihiniz ne olur?	
- Mevcut doku korunarak devam etsin	%56
- Otel, Cafe, Restoran... vb. ticaret alanları olsun	%13
- Ticari amaçlı olmayan sosyal alanlar olsun	%4
- Yıkılıp yeniden yapılsın	%26
- Tarafsız	%1

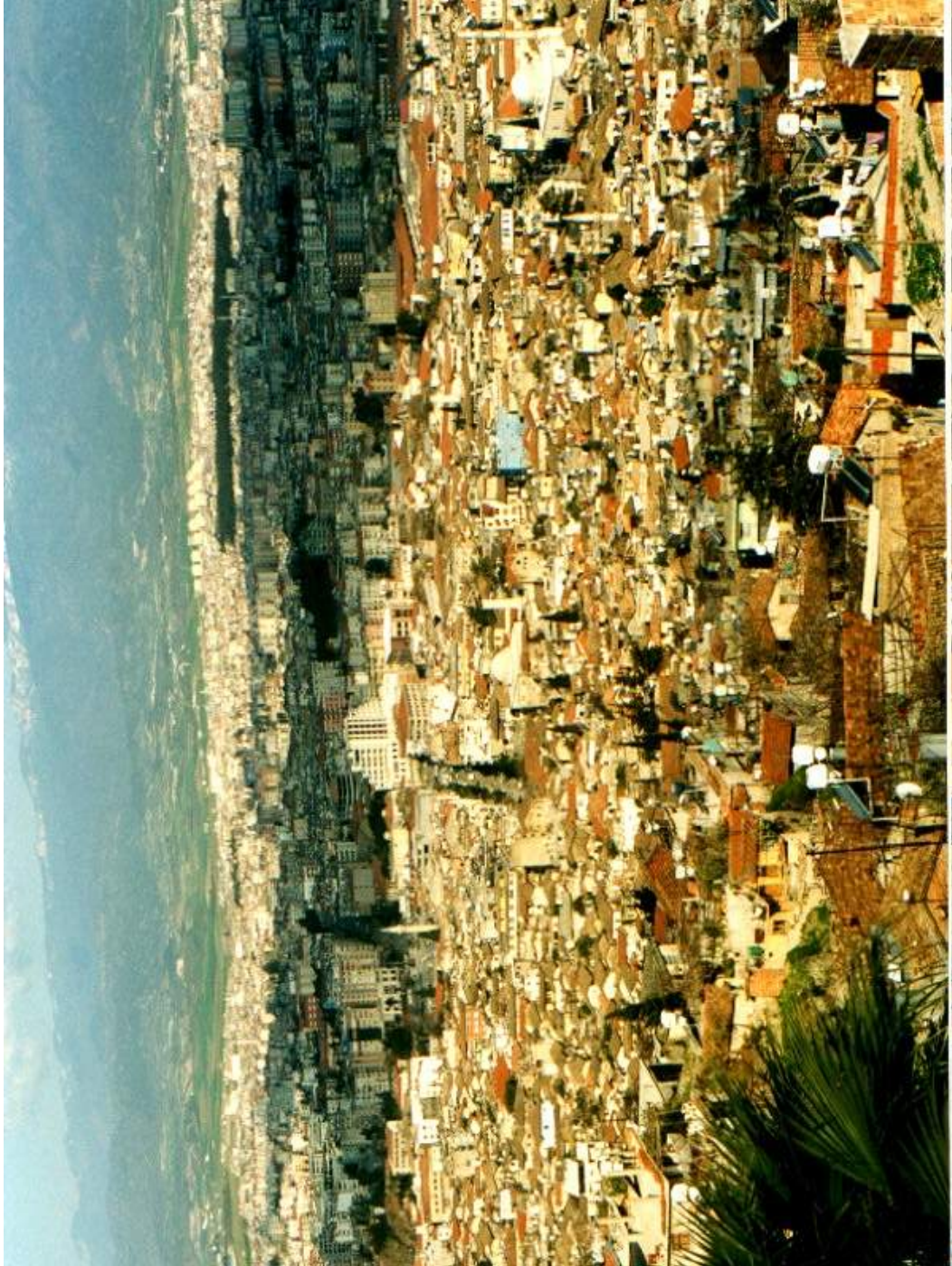
EK-18 Asi Nehri'nden Habib Neccar Dağı ve eski konut dokusu [60]

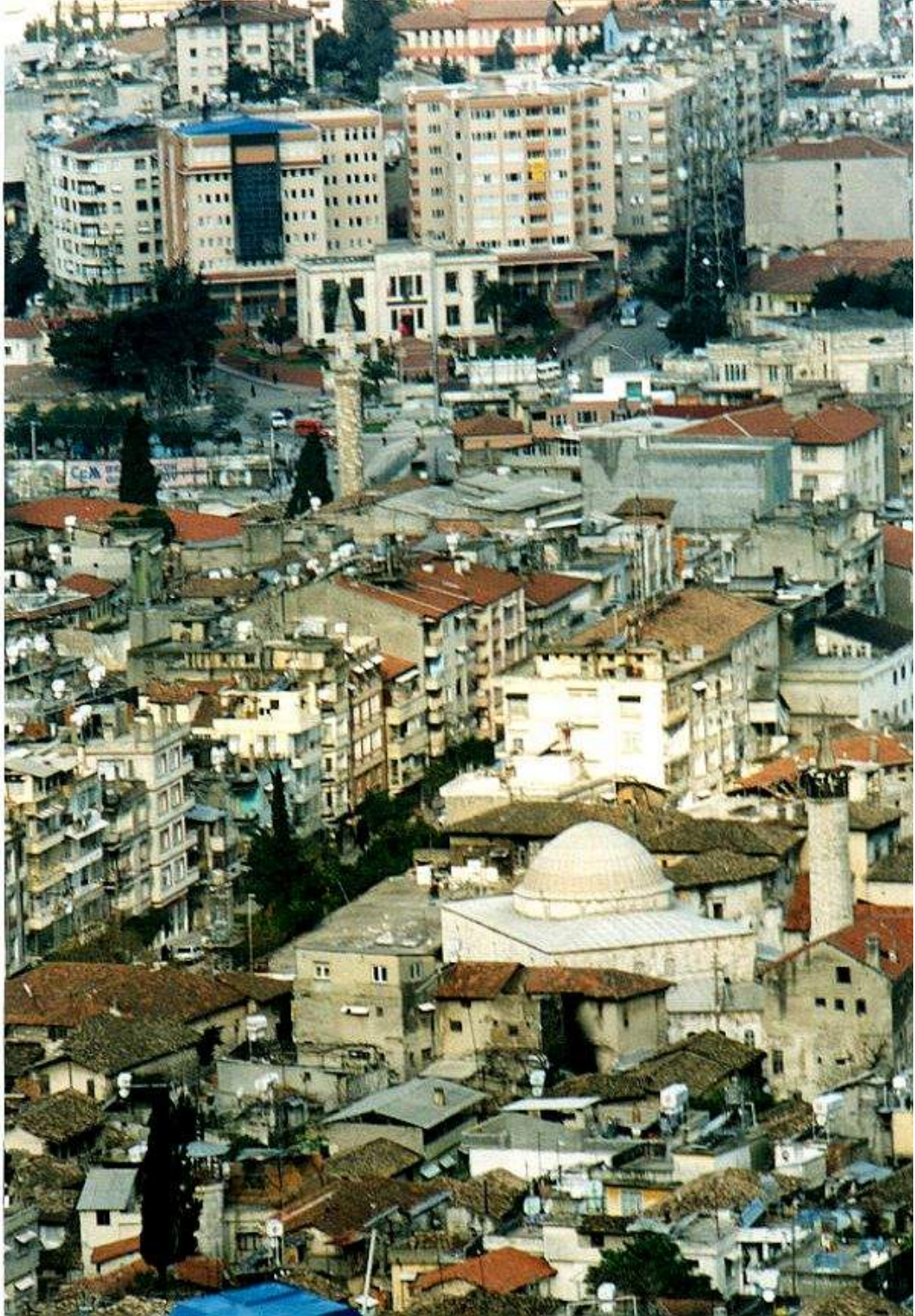
EK-19 Asi Nehri'nden Antakya kentsel sit alanı-günümüz durumu [67]

EK-20 Habib Neccar Dağı'ndan Antakya kentsel sit alanı ve Yeni Antakya genel görünüm-günümüz durumu [67]

EK-21 Habib Neccar Dağı'ndan Antakya kentsel sit alanı ve Köprübaşı
günümüz durumu [67]

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : ÖMEROĞLU, Ceyda
 Uyuğu : T.C.
 Doğum tarihi ve yeri : 27.01.1981 Antakya
 Medeni hali : Bekar
 Telefon : 0 (326) 758 86 13
 Faks : -
 e-mail : ceydaomeroglu@hotmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi/ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü	2006
Lisans	Çukurova Üniversitesi/ Mimarlık Bölümü	2002
Lise	Osman Ötken Anadolu Lisesi	1998

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2003-2004	TMMOB Mimarlar Od. Ankara Şubesi	Eğitmen
2005-	İskenderun Demir ve Çelik Fab. A.Ş.	Mimar

Yabancı Dil

İngilizce

Hobiler

Kitap okumak, yüzmek